Marek Kietliński

Białostockie władze administracyjne w latach 1919-2013

Archiwum Państwowe w Białymstoku
Białystok 2013

Zdjęcia – Jerzy Koffer, Mateusz Hołownia, Daniel Szutko, Cezary Korzeniecki

Projekt okładki – Cezary Korzeniecki

Redakcja techniczna – Ewa Frymus-Dąbrowska

Zadanie dofinansowano z budżetu Miasta Białegostoku

Urząd Miejski w Białymstoku
ul. Słonimska 1, 15-950 Białystok
tel. 85 978 60 00, 85 741 43 24
e-mail: prezydent@um.bialystok.pl
www.bialystok.pl

ARCHIWUM PAŃSTWOWE
W BIAŁYMSTOKU

Archiwum Państwowe w Białymstoku
Rynek Kościuszki 4, 15-426 Białystok
tel. 85 743 56 03,
e-mail: sekretariat_ap@bialystok.ap.gov.pl
www.bialystok.ap.gov.pl

Muzeum Podlaskie
Ratusz, Rynek Kościuszki 10, 15 - 426 Białystok
centrala: 85 74-214-73 lub 85 74-214-40
e-mail: muzeum@muzeum.bialystok.pl

ISBN 978-83-7657-156-0

WYDAWNICTWO PRYMAT

Mariusz Śliwowski
ul. Kolejowa 19; 15-701 Białystok
tel. 602 766 304,
e-mail: prymat@biasoft.net, www.prymat.biasoft.net

Wstęp

19 lutego 1919 r. Białystok znalazł się w granicach odrodzonej Rzeczypospolitej. Powstał Tymczasowy Komitet Miejski na czele którego stanął Józef Puchalski – doświadczony samorządowiec i patriota. Był to organ tworzony doraźnie i pośpiesznie.

25 lipca 1919 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wyznaczyło na 7 września 1919 r. termin wyborów do Rady Miejskiej w Białymstoku. Nowa Rada ukonstytuowała się 15 października 1919 r. Dokonano wyboru Prezydium, Magistratu, który był organem wykonawczym Rady i prezydenta Białegostoku. Na to stanowisko powołano Bolesława Szymańskiego. Białystok wyniesiony został do rangi miasta wojewódzkiego.

17 marca 1921 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił Konstytucję, która ustaliła zasady administrowania sprawami lokalnymi. Przyjęty został model decentralizacji administracji publicznej, poprzez szeroki samorząd terytorialny.

Latem 1927 r. zapadła decyzja o rozwiązaniu Rady Miejskiej. Nowe wybory zaplanowano na 11 grudnia 1927 r. W 1928 r. prezydentem był Michał Ostrowski, a po nim to Wincenty Hermanowski. 1 sierpnia 1932 r. Seweryn Nowakowski objął stanowisko komisarza rządowego, a następnie do września 1939 r. pełnił funkcję prezydenta Białegostoku.

Wybuch drugiej wojny światowej przerwał działalność samorządu. Rozpoczął się koszmar okupacji sowieckiej, a następnie niemieckiej. W lipcu 1944 r. wojska sowieckie wkroczyły do Białegostoku. Nie udało się przejąć władzy przez delegata Rządu Londyńskiego Józefa Przybyszewskiego. Mianowany przez niego prezydent Ryszard Gołębiowski w zasadzie nie zdążył pełnić swej funkcji, gdyż został aresztowany przez NKWD. Władzę przejęli dyspozycyjni wobec Stalina przedstawiciele Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego.

Komuniści początkowo zachowali pozory samorządności, pozostawiając niektóre rozwiązania prawne samorządu z czasu II Rzeczypospolitej. W okresie nasilającego się stalinizmu i walki ideologicznej wykorzystano przesłanki do likwidacji samorządu terytorialnego ustawą z dnia 20 marca

1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej. Proces podporządkowania Miejskiej Rady Narodowej (która teoretycznie pełniła rolę samorządu) Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej trwał do 1990 r.

8 marca 1990 r. Sejm uchwalił ustawę o samorządzie terytorialnym. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zrezygnował z pełnienia nadzoru nad działalnością organów gminnych. Prawną niezależność samorządu gwarantował od tej pory Sejm i niezawisłe sądy, a merytoryczny nadzór nad działalnością organów samorządowych, ograniczono jedynie do kryterium legalności i powierzono premierowi oraz poszczególnym wojewodom. Dzięki tej ustawie gmina stała się odrębnym podmiotem praw i obowiązków, korporacją terytorialną oraz związkiem mieszkańców danego obszaru. Od tej pory gmina była autentycznym gospodarzem terenu upoważnionym do zaspokajania potrzeb mieszkańców, miała też swój budżet. Prowadziła działania do którego należały sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, które nie były zastrzeżone na rzecz innych podmiotów.

27 października 2002 r. odbyły się kolejne wybory samorządowe w Polsce. Po raz pierwszy były to wybory bezpośrednie w trakcie których wyborcy głosowali na wójta, burmistrza i prezydenta miasta. Oznaczało to, iż wybierali oni osobę – a nie partię polityczną, czy komitet wyborczy. Kandydata na wójta, burmistrza, prezydenta miasta mogła zgłosić tylko partia lub komitet wyborczy. Wybory bezpośrednie wygrywał ten kandydat, który zdobył najwięcej głosów w okręgu wyborczym i jednocześnie uzyskał ponad 50% wszystkich ważnych oddanych głosów. Jeżeli kandydatów było więcej niż dwóch i żaden nie uzyskał w I turze wyborów wymaganego poparcia ponad 50%, wówczas była dogrywka, czyli II tura wyborów. Odbywała się po dwóch tygodniach. Do II tury wyborów przechodziło dwóch kandydatów, którzy uzyskali w I turze największą ilość głosów. Była to dobra decyzja Sejmu. Zamiast wyboru zapośredniczonego przez decyzję Rady Miejskiej, sami wyborcy wybierali swojego gospodarza.

Chcąc przypomnieć wszystkich ludzi, którzy działali i działają w Białymstoku pełniąc różne funkcje we władzach Białegostoku, czy też pełniąc obowiązki prezydenta miasta, Archiwum Państwowe w Białymstoku postanowiło zorganizować wystawę pt. *Białostockie władze administracyjne w latach 1919-2013,* która otwarta zostanie 23 czerwca 2013 r. w siedzibie Archiwum Państwowego w Białymstoku przy Rynku Kościuszki 4. Tytuł wystawy nie jest przypadkowy, gdyż uwzględniając i pokazując lata 1944-1989 nie można było pisać tylko o białostockim samorządzie. Na wystawie pokazane zostaną różnorodne dokumenty przedstawiające działalność białostockiego samorządu w latach 1919-1939, następnie podporządkowanie samorządu władzom państwowym w latach 1944-1990. Sporą część wystawy poświęciliśmy odrodzonemu samorządowi Białegostoku w latach 1990-2013.

Został też wydrukowany katalog wystawy, gdzie zawarliśmy życiorysy prezydentów Białegostoku oraz składy osobowe Rad Miejskich (1919-1939 i 1990-2013) i Miejskich Rad Narodowych (1944-1990).

Tworząc wystawę i jej Katalog napotkałem na pewne trudności. Okazało się, że brakuje zdjęć z lat 1944-1989. W związku z tym wykorzystane zostały tylko dokumenty znajdujące się w zasobie APB.

Także udokumentowanie lat 1990-2013 nie było łatwe. Dokumenty archiwalne z tego okresu (zgodnie z obowiązującymi przepisami) są przechowywane w Archiwum Zakładowym Urzędu Miejskiego i w znacznej części są nieopracowane.

Mimo czynionych starań nie udało się także dotrzeć do wszystkich zbiorowych fotografii Rady Miejskiej. W związku z tym opublikowałem fotografie z lat 1998-2002 i 2006-2010.

W Katalogu, który ma charakter popularyzatorski nie ocenialiśmy dokonań poszczególnych władz, nie ma też aparatu naukowego. Wydaje się, iż istnieje potrzeba napisania solidnej monografii poświęconej zagadnieniom tylko zasygnalizowanym w Katalogu.

Katalog będzie dostępny w siedzibie APB przy Rynku Kościuszki 4 oraz na stronie internetowej Archiwum i Urzędu Miejskiego w Białymstoku.

Wystawę i Katalog dofinansowano z budżetu Miasta Białegostoku.

Realizując wystawę spotkałem się z dużą życzliwością i pomocą kierownictwa i pracowników Urzędu Miejskiego w Białymstoku i Muzeum Podlaskiego w Białymstoku za co składam serdeczne podziękowania.

Marek Kietliński

Samorząd Białegostoku 1919-1939

W listopadzie 1918 r. Białystok ma krótko znalazł się w granicach odrodzonego państwa polskiego. W nocy z 11 na 12 listopada Centralny Komitet Narodowy Obwodu Białostockiego podpisał umowę z niemiecką Radą Żołnierską o przejęciu miasta przez władze polskie. Żołnierzom niemieckim zagwarantowano bezpieczny wyjazd.

Taka sytuacja nie trwała jednak długo. Po kilku dniach dowództwo niemieckie przejęło władzę w swoje ręce. Oddziały polskie zostały rozbrojone. Niemcy za wszelką cenę chcieli utrzymać linię kolejową z Kowla przez Brześć – Białystok – Grajewo do Prus Wschodnich. Przez Białystok rozpoczęła odwrót z Ukrainy armia Mackensena.

Komenda Naczelna Polskiej Organizacji wojskowej wzbroniła wszelkich akcji zaczepnych w stosunku do Niemców. Przedstawiciele Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego i Polskiej Organizacji Wojskowej zawarli w Brześciu tymczasowe porozumienie z Niemiecką Radą Żołnierską (19 listopada1918 r.). Polacy zmuszeni byli zagwarantować w tej sytuacji przejazd wojskom niemieckim przez Białystok i Grajewo do Prus Wschodnich. Niemcy z zamian zrezygnowali z przejazdu przez centralną Polskę.

Na początku 1919 r. Białostocczyzna znajdowała się pod wojskową okupacją niemiecką Naczelnego Dowództwa Wschodu zwanego Ober – Ostem. Pod koniec stycznia Centralny Komitet Narodowy Obwodu Białostockiego z Feliksem Filipowiczem na czele wystosował do Sejmu Ustawodawczego memoriał, w którym przekonywał o polskości Ziemi Białostockiej, prosząc o jak najszybsze oswobodzenie miasta. Jednak możliwość przejęcia tych obszarów pojawiła się dopiero 5 lutego 1919 r., gdy w Białymstoku zawarto umowę polsko – niemiecką, a polskie oddziały wojskowe otrzymały zgodę na przemarsz przez niemiecką strefę okupacyjną, która ciągnęła się wzdłuż linii kolejowej: Kowel – Brześć nad Bugiem – Czeremcha – Białystok – Grajewo – Ełk. Mieszkańcy Białegostoku zostali poinformowani, iż od 19 lutego 1919 r. znajdą się w granicach odrodzonej Rzeczypospolitej. Powstał Tymczasowy Komitet Miejski na czele którego stanął Józef Puchalski – doświadczony samorządowiec i patriota. Był to organ tworzony doraźnie i pośpiesznie. W jego składzie znalazło się 16 mieszczan, w tym 6 Polaków. W komitecie zasiedli przedstawiciele reprezentujący także społeczność żydowską, niemiecką i rosyjską. TKM pełnił rolę Rady Miejskiej. Jego zadaniem było stopniowe przejmowanie z rąk niemieckich poszczególnych działów gospodarki miejskiej. 8 lutego 1919 r. Komitet zebrał się po raz kolejny.

Za stołem prezydialnym obok Puchalskiego zasiadł niemiecki komendant Białegostoku, Roszer, który wygłosił kurtuazyjną mowę pożegnalną. W ciągu następnych dni Niemcy likwidowali swoją administrację. Władza przechodziła w ręce władz polskich.

Nastąpiła potrzeba uregulowania spraw związanych z samorządem. 13 grudnia 1918 r. Józef Piłsudski – Tymczasowy Naczelnik Państwa wydał dekret o wyborach do rad miejskich na terenie byłego Królestwa Kongresowego. Kolejny dekret z 4 lutego 1919 r. określał zasady tworzenia rad miejskich w byłym zaborze rosyjskim.

W tym czasie Białystok pozostawał pod zwierzchnictwem Zarządu Cywilnego Ziem Wschodnich. Takie rozwiązanie niepokoiło mieszkańców. Część społeczeństwa żydowskiego wysuwała postulaty aby zorganizować referendum co do przynależności państwowej Białegostoku, a w pewnych środowiskach panowała opinia o potrzebie utworzeniu wolnego miasta. Decyzja polskich władz państwowych z sierpnia 1919 r. o wyznaczeniu Białegostoku na stolicę nowo powstającego województwa przerwała wszelkie spekulacje i dyskusje. Także komisarz rządowy Napoleon Cydzik tonował spory.

W lutym 1919 r. Tymczasowy Komitet Miejski i miejscy urzędnicy zajęli budynek przy Warszawskiej 3, dzieląc go ze strażą ogniową i policją. Jedną z pierwszych decyzji prezydenta Józefa Karola Puchalskiego było rozpoczęcie remontu magistratu przy Warszawskiej 21. Miasto zaciągnęło na ten cel pożyczkę. Już w połowie lipca 1919 r. białostoczanie mogli korzystać z wyremontowanego gmachu na rogu Warszawskiej i Pałacowej. Opuszczone pomieszczenia pod trójką zajęła Polska Krajowa Kasa Pożyczkowa, która wkrótce przeniosła się po sąsiedzku pod jedynkę do kamienicy Adolfa Braunka, który przed 1915 r. miał w Białymstoku dużą fabrykę kapeluszy. Już w maju 1922 r. budynek ten kupiony został przez Bank dla Handlu i Przemysłu, który zaczął jego rozbudowę. We wrześniu 1927 r. budynek został rozbudowany. W podwórzu powstało piętrowe skrzydło. Na parterze było biuro meldunkowo-adresowe i wydział gospodarczy, a na piętrze wydział zdrowia. Dziś w tym miejscu znajduje się pawilon na rogu ulicy Pałacowej i Warszawskiej.

Władze samorządowe starały się zapewnić mieszkańcom zaopatrzenie w żywność i opał. W końcu czerwca TKM uchwalił nowe podatki. Na użytkownika wozu ciężarowego lub dorożki nałożono opłatę 30 marek. Tyle samo wymagano za posiadanie krowy utrzymywanej w granicach miasta. Podatek został także nałożony na posiadaczy koni, psów, rowerów, wszelkich szyldów handlowych, przemysłowych i zawodowych. Termin zapłaty podatku wyznaczono do 10 lipca, a za zwłokę groziły karne odsetki. TKM przychylił się do prośby i zwolnił od podatku za rowery strażaków i pocztowców białostockich. TKM wprowadził też płatną przepustkę na wywóz

towarów z miasta. Wprowadzano polskie nazwy ulic: Mieszczańską na Elektryczną, Niemiecką na Kilińskiego, Moesowską na Krakowską, Nowo Niemiecką na Legionową, Brzeską i Puszkina na Adama Mickiewicza, Policyjną na Ogrodową, Aleksandrowską na Warszawską, Flakierską na Wesołą, Plac Bazarny na Rynek Kościuszki, Świński Rynek na Stary Rynek, Targ na Piaskach na Rynek Sienny.

W maju 1919 r. na mocy rozporządzenia Komisarza Generalnego Ziem Wschodnich obszar Białegostoku powiększono o pobliskie wioski i przedmieścia: Antoniuk, Białostoczek, Dojlidy, Dziesięciny, Horodniany, Marczuk, Ogrodniczki, Pieczurki, Skorupy, Starosielce (wieś), Słoboda, Wygoda, Wysoki Stoczek, Zacisze i Zwierzyniec. Powierzchnia miasta wzrosła z 2700 hektarów do 4400 hektarów. To rozporządzenie miało wzmocnić liczebność elektoratu polskiego w nadchodzących wyborach samorządowych (przedmieścia przeważnie zamieszkiwali Polacy). Żydzi oprotestowali rozporządzenie.

25 lipca 1919 r. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wyznaczyło na 7 września 1919 r. termin wyborów do Rady Miejskiej. Podstawę prawną funkcjonowania samorządu miejskiego stanowił dekret z dnia 13 grudnia 1918 r. o wyborach do rad miejskich oraz dekret z dnia 4 lutego 1919 r. o samorządzie miejskim. Organami uchwałodawczo-kontrolnymi samorządu były rady miejskie, a organami wykonawczymi magistraty. Radny sprawował swój mandat przez 3 lata. Liczba radnych zależała od ilości mieszkańców i wynosiła od 12 do 120. Na czele magistratu stał burmistrz, a w miastach wydzielonych, prezydent. Czynne prawo wyborcze przysługiwało obywatelom polskim, którzy ukończyli 21 lat i zamieszkiwali w gminie co najmniej 6 miesięcy. Bierne prawo wyborcze posiadali obywatele, którzy ukończyli 25 lat. Nadzór nad samorządem miast niewydzielonych sprawowały wydziały powiatowe i starostowie, a w II instancji wojewodowie. Z kolei, nadzór nad miastami wydzielonymi sprawowały wydziały wojewódzkie i wojewodowie, a II instancję stanowił minister spraw wewnętrznych.

Kampania wyborcza była raczej słaba. Mieszkańcy Białegostoku nie traktowali tego głosowania jak wcześniejszych wyborów do Sejmu. Wybory odbyły się w przewidzianym terminie. Żydzi wyrażając protest wobec przyłączenia polskich przedmieść do Białegostoku nie poszli głosować, podobnie jak i członkowie Komunistycznej Partii Robotniczej Polski. Wybory zbojkotowali również członkowie Polskiej Partii Socjalistycznej, ale tylko dlatego, iż nie zdążyli zebrać kandydatów. W głosowaniu wzięło udział tylko 12% uprawnionych. O mandaty rywalizowały trzy listy: nr 1 Parafia Ewangelicka, nr 2 Polski Komitet Wyborczy i nr 3 Polski Robotniczy Komitet Wyborczy. Na listę nr 1 padło tylko 50 głosów, wobec czego jej kandydaci nie uzyskali żadnego mandatu, na listę nr 2 padło 3213 głosów, wobec czego jej kandy-

daci zdobyli 35 mandatów, na listę nr 3 padło 730 głosów, które przełożyły się na 7 mandatów.

Wśród nowo wybranych radnych było czterech majstrów, po trzech nauczycieli, aptekarzy, księgowych, właścicieli domów, rolników, murarzy i kupców, po dwóch inżynierów, lekarzy i włókniarzy, oraz: adwokat, inspektor szkolny, zastępca komisarza powiatowego, geometra, ksiądz, cukiernik, technik, nadkonduktor i właściciel księgarni.

Wybory były dużym rozczarowaniem dla władz. Bojkot społeczności żydowskiej okazał się skuteczny. Ludność polska zamieszkująca tzw. Wielki Białystok przybyła nielicznie, co świadczyło o braku zainteresowania sprawami miejskimi.

Nowa Rada ukonstytuowała się 15 października 1919 r. Dokonano wyboru Prezydium, Magistratu, który był organem wykonawczym Rady i prezydenta Białegostoku. Na to stanowisko powołano Bolesława Szymańskiego. Wybór poprzedziło kilka poufnych spotkań, z których przedostały się do prasy informacje o rozpatrywanych kandydaturach. Obok Bolesława Szymańskiego pojawiało się nazwisko komisarza powiatowego dr A. Cyfrowicza, który ostatecznie nie zgodził się na wybór. Posiedzenie odbywało się w hotelu Ritz, gdyż na czas nie ukończono remontu budynku przy ul. Warszawskiej 21. Na pierwszym uroczystym posiedzeniu Rada Miejska nadała honorowe obywatelstwo miasta Białegostoku Naczelnikowi Państwa Józefowi Piłsudskiemu oraz uchwaliła wysłanie depesz okolicznościowych do rad miejskich w Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Lwowie i Wilnie. Radni przeznaczyli także 10 tys. marek na plebiscyt na Górnym Śląsku. Wyasygnowano też ponad 130 tys. marek na wyposażenie żołnierzy polskich walczących w bolszewikami.

Największym problemem, z jakim musiały zmierzyć władze miejskie było zaopatrzenie. W mieście brakowało żywności, środków higienicznych oraz opału. Prezydent Szymański oraz przewodniczący Rady Miejskiej Feliks Filipowicz słali pisma do Warszawy z prośbą o wsparcie. Władze miejskie zamówiły w Niemczech około 100 wagonów soli, 20 wagonów cukru i ryżu. Zamówienie nie zostało jednak zrealizowane gdyż zabrakło wagonów. Na szczęście do miasta dotarły transporty mąki i opału. Okazało się także, iż w opłakanym stanie były urządzenia białostockiej Elektrowni. Władze miejskie apelowały do mieszkańców, aby oszczędnie oświetlali swoje mieszkania. Starania o lepszą aprowizację miasta czynił również wojewoda Stefan Bądzyński, który uznał to za swe najważniejsze zadanie. Udało mu się załatwić 100 wagonów zboża, chociaż mieszkańcy do zaspokojenia swych potrzeb potrzebowali ich 500. Przed Świętami Bożego Narodzenia 1919 r. do Białegostoku dotarł transport śledzi.

29 lipca 1920 r. wojska sowieckie zajęły Białystok. Dowództwo utworzyło w mieście Białostocki Komitet Wojskowo-Rewolucyjny. Na jego czele sta-

nął nauczyciel – dziennikarz J. Oszerowicz, sekretarzem został J. Kowalski. Na czele wojskowej komendantury miasta stanął Rosjanin Szypow. Władze te wprowadziły rosyjski i jidysz jako języki urzędowe i powierzały stanowiska administracyjne tym, którzy nimi władali. W ciągu kilku dni Komitet upaństwowił banki, kasy pożyczkowo – oszczędnościowe, zarejestrował i zamknął składy żywności, oparł aprowizację miasta na przymusowych dostawach, ogłosił rejestrację bezrobotnych i przekazywania fabryk robotnikom. Dowódcy poszczególnych armii tworzyli w terenie tymczasowy aparat administracyjny podporządkowany tzw. „rewkomom".

Trochę wcześniej, bo 23 lipca 1920 r. władze sowieckie podjęły decyzję, iż po zajęciu Polski władza robotniczo-chłopska będzie działać pod nazwą Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego Polski, którego przewodniczącym mianowano Juliana Marchlewskiego. W tym czasie Feliks Dzierżyński zebrał kilkudziesięciu towarzyszy w Moskwie. Następnie wyjechali oni do Smoleńska, a stamtąd do Mińska. 25 lipca 1920 r. członkowie przyszłego TKRP odbyli zebranie, a Marchlewski zobowiązał się napisać manifest rządu. Stanisława Pilawskiego zobowiązano do napisania dekretu o Trybunale Rewolucyjnym. W Moskwie pozostało tzw. Małe Biuro Polskie, kierowane przez Zofię Dzierżyńską, które miało pośredniczyć w kontaktach pomiędzy TKRP a Leninem. TKRP tworzyli: Julian Marchlewski – przewodniczący, Edward Próchniak – sekretarz, Feliks Dzierżyński – nieformalny przewodniczący, Feliks Kon – oświata, Józef Unszlicht – sprawy partyjne, Bernard Zaks – przemysł, Stanisław Bobiński – rolnictwo, Tadeusz Rydwański – propaganda i agitacja. W dniu zajęcia Białegostoku przez wojska sowieckie do Wilna przyjechali Julian Marchlewski i Feliks Dzierżyński. Tam zakończyli pracę nad manifestem TKRP. Za swą siedzibę obrali Pałac Branickich, który przemianowano na Pałac Pracy. Przez sieć Czerzwyczajki poinformowali Lenina o zredagowaniu manifestu.

30 lipca 1920 r. w Białymstoku ogłoszony został *Manifest do polskiego ludu roboczego miast i wsi*, który m. in. zapowiadał utworzenie Polskiej Republiki Rad, nacjonalizację ziemi, oddzielenie Kościoła od państwa oraz wzywał masy robotnicze do przepędzenia kapitalistów i obszarników, zajmowania fabryk i ziemi oraz tworzenia komitetów rewolucyjnych jako organów nowej władzy. J. Marchlewski dotarł do Białegostoku nocą z 1 na 2 sierpnia. Następnego dnia przybyli F. Dzierżyński i Feliks Kon, a Edward Próchniak dopiero 5 sierpnia. Nowi czerwoni dygnitarze zajęli na swoją działalność otrzymali ponad 2 miliardy rubli. Jedną z pierwszych decyzji, jaką podjęli przywódcy TKRP było odwołanie Szypowa i mianowanie na jego miejsce Mieczysława Łoganowskiego. Udało się też zastąpić rosyjski i jidysz językiem polskim, zarówno w administracji, jak i w szkolnictwie. Na początku Marchlewski usiłował względną tolerancją i łagodnością w postępowaniu zapewnić sobie poparcie społeczeństwa dla komunistycznej polity-

ki. Jego zarządzenia musiały być jednak zatwierdzane przez wojennych komisarzy, a ci, na skutek przesuwania się frontu ciągle się zmieniali, a w dodatku jako „rasowi" rewolucjoniści byli zwolennikami stosowania terroru wobec społeczeństwa polskiego. Zorganizowano Trybunały Rewolucyjne, składające się z trzech osób. Wyroki przez nie wydawane były ostateczne i nie podlegały kasacie. Fabryki zostały znacjonalizowane. Ich właściciele mieli być przeniesieni do innych miejsc pracy. Majątki ziemskie towarzysze na czele z Marchlewskim planowali skonfiskować. Właściciele mieli być natychmiast odesłani do najbliższych „rewkomów". Należy przypuszczać, iż z czasem zostaliby zlikwidowani.

14 sierpnia 1920 r. głównodowodzący Armią Czerwoną Siergiej Kamieniew wydał rozkaz o formowaniu Polskiej Armii Czerwonej. Miała to być formacja ochotnicza. 15 sierpnia dowódca frontu zachodniego Michaił Tuchaczewski i Józef Unszlicht podpisali rozkaz o formowaniu Pierwszej Polskiej Armii Ochotniczej. Na jej dowódcę mianowano Romana Łągwę (działacza Polskiej Partii Socjalistycznej „Lewica"). Szefem jego sztabu został niejaki Gruszecki. Intensywną rekrutację do tej formacji przeprowadzano wśród jeńców polskich. Formowanie armii przebiegało bardzo niemrawo.

Obszar kontrolowany przez TKRP ograniczał się do Podlasia i części Mazowsza czasowo zajętych przez Armię Czerwoną. Nie udało się też sformować Polskiej Armii Czerwonej. W szeregi Białostockiego Pułku Strzelców zgłosiło się tylko 70 ochotników. Dzierżyński przerażony tak miernymi wynikami rekrutacji zwrócił się do Lwa Trockiego o przysłanie do Białegostoku specjalnego batalionu „Czeki". Na szczęście oddział ten nie zdążył dotrzeć do miasta.

Program TKRP poparła niewielka część społeczeństwa Białegostoku. Wśród popierających znalazła się Komunistyczna Partia Robotniczej Polski. W sierpniu rozwiązała się Polska Partia Socjalistyczna, a jej niektórzy działacze wstąpili w szeregi KPRP i współpracowali z komunistami z Rosji. Także niektóre środowiska żydowskie poszły na współpracę z komunistami (szczególnie członkowie Bundu i Poalej – Syjonu). Większość robotników wrogo odniosła się do inicjatyw „Polaków" służących komunistycznej Rosji. Jak pisali w swych wspomnieniach niektórzy działacze TKRP ludność Białegostoku była niechętnie nastawiona do nowych władz. Na ulicach wymyślano im od komunistów, bojkotowano zarządzenia nowych władz. Chłopi nie wierzyli, iż komuniści dotrzymają obietnicy o nietykalności ziemi chłopskiej pochodzącej ze skonfiskowanych majątków. Większość dowódców Armii Czerwonej traktowała TKRP jako propagandowe narzędzie polityki sowieckiej, zresztą nie brane po uwagę zbyt poważnie. Należy przypuszczać, iż w odpowiednim dla Lenina, Trockiego i innych towarzyszy na Kremlu czasie Komitet ten miał być zlikwidowany. Rosja Radziecka nie brała tez odpowie-

działności za postępowanie „polskich" towarzyszy i nie zamierzała też spełniać danych przez nich obietnic.

Na szczęście okupacja sowiecka nie trwała to zbyt długo, bo już pod koniec sierpnia 1920 r. Białystok był w rękach polskich. Magistrat przystąpił do organizowania biur, urzędów i następujących wydziałów Zarządu Miejskiego:

I Zarządu Głównego w skład którego wchodziły: kancelaria Rady Miejskiej, kancelaria Magistratu, biuro radcy prawnego, urząd rozjemczy do spraw najmu oraz biuro personalne.

II Wydziału Administracyjno – Statystycznego z sekcjami: administracyjną (urząd stanu cywilnego, księgi stanu cywilnego, sprawy paszportowe, urząd mieszkaniowy) i statystyczną z biurem adresowo-meldunkowym.

III Wydziału Finansowego z sekcjami: finansową, podatkowo-egzekucyjną oraz kontroli rachuby

IV Wydziału Gospodarczego do którego należały poza sprawami ogólnogospodarczymi straż ogniowa, urząd miar i wag i rzeźnia miejska.

V Wydziału Sanitarnego z sekcją szpitalnictwa (5 szpitali, św. Rocha, św. Łazarza, żydowski, zakaźny i przytułek położniczy) i sekcja zdrowia publicznego.

VI Wydziału Budowlanego, sekcje: budowlana, wodociągi i kanalizacja, budowy dróg i ulic i przemysłowa.

VII Wydziału Opieki Społecznej, sekcje: opieki zamkniętej, opieki otwartej, opieki nad dziećmi.

VIII Wydziału Kulturalno-Oświatowego, sekcje: oświatowa i kulturalna z miejską biblioteką publiczną.

IX Wydziału Aprowizacyjnego z biurem rozdawnictwa kart.

Za główne zadania Magistrat przyjął opracowanie planu regulacyjnego miasta, ostatecznego ustalenia granic „wielkiego Białegostoku", usprawnienie kanalizacji, doprowadzenie do porządku bruków, odbudowę wodociągu, stworzenie sieci szkolnej, budowę szkół, budowę gmachów na potrzeby urzędów, budowę domu ludowego i teatru.

17 marca 1921 r. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił Konstytucję, która ustaliła zasady administrowania sprawami lokalnymi. Przyjęty został model decentralizacji administracji publicznej, poprzez szeroki samorząd terytorialny. Obszar państwa polskiego został podzielony na województwa, powiaty i gminy (wiejskie i miejskie). Jednostki samorządowe stanowiły samodzielne korporacje prawa publicznego, były odrębne wobec administracji państwowej. Samorząd uzyskał konstytucyjną gwarancję niezależnych od administracji rządowej źródeł dochodu dla realizacji własnych zadań. Samorząd został także wyposażony w podmiotowość cywilnoprawną, tj. do podejmowania działań prawnych w określonym przez prawo zakresie. Mógł też stanowić prawo lokalne. Jednak w trosce o zachowanie jednolitości dzia-

łań w państwie i zgodności działań samorządu zobowiązującym system prawa państwo miało nadzór nad działalnością prawotwórczą organów samorządu. Tak przyjęty model samorządności miał umożliwić samorządowi reprezentowanie poprzez czynniki społeczne i fachowe interesów lokalnej społeczności. Ustawodawca zakładał także, iż taki model samorządności będzie sprzyjał kształtowaniu więzi ludności w ramach danej jednostki terytorialnej i identyfikacji z jej działalnością, co było niezwykle istotne, gdyż społeczeństwo nie utożsamiało się wcześniej z polityką władz zaborczych. Samorząd skupiał swe zadania na zaspokajaniu potrzeb lokalnych społeczności, szczególnie w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego, zapobiegania klęskom żywiołowym, ochrony zdrowia, oraz przeciwdziałania zagrożeniom środowiska przyrodniczego. Przyjęty w Konstytucji model państwa sprzyjał tworzeniu się społeczeństwa obywatelskiego.

Latem 1927 r. zapadła decyzja o rozwiązaniu Rady Miejskiej. Nowe wybory zaplanowano na 11 grudnia 1927 r. O mandaty radnych rywalizowało 13 odrębnych list. 11 grudnia 1927 r. odbyły się w Białymstoku wybory do Rady Miejskiej. Głosowano od godziny 9 rano do 21, komisji wyborczych było 26. Karty do głosowania koloru białego, ostemplowane i zawierały tylko numer listy kandydatów. Białystok od 1920 r. był siedzibą województwa i liczył wtedy około: Polaków – 42200, Żydów – 42700, Rosjan – 1700, Niemców – 1700, innych narodowości – 800. Uprawnionych go głosowania było około 45 tys. Sprawdzać listy było można do 23 listopada 1927 r. Startował m. in. Polski Komitet Wyborczy Pracy Gospodarczej, który w swym programem wyborczym zamierzał podnieść kulturalnie przedmieścia i krańce miasta zamieszkane przeważnie przez ludność pracującą, popieranie ruchu budowlanego, budowy szkół, popierania rzemiosła, tanie kredyty. Na czele Komitetu, jako prezydium stali: Władysław Olszyński – adwokat, Antoni Kluge- robotnik, Michał Motoszko – nauczyciel, Aleksander Porzeziński – urzędnik, Władysław Kolendo – nauczyciel, Stanisław Kołpak – urzędnik. Zjednoczony Komitet Wyborczy reprezentujący prawicę na czele którego stanął prezydent Szymański wystąpił odezwą z dniu 18 listopada 1927 r. na łamach „Dziennika Białostockiego". Powstał też Zjednoczony Komitet Wyborczy Byłych Wojskowych. Działał też Komitet Polskiej Partii Socjalistycznej.

Kampania wyborcza dość ostra. „Wiadomości przedwyborcze" organ Polskiego Komitetu Wyborczego Pracy Gospodarczej w Białymstoku zaatakowały dr Siemaszkę ze Zjednoczonego Komitetu, twierdząc, iż służył w carskim wojsku, a latem 1920 r. jako lekarz nie zgłosił się do służby w Wojsku Polskim, które potrzebowało lekarzy, a w czasie pokoju był prezesem byłych wojskowych. Zarzucano mu brak patriotyzmu. Prezydentowi Szymańskiemu przypomniano, iż jeszcze w październiku 1927 r. wznosił okrzyki na cześć Marszałka Piłsudskiego, a do wyborów wystartował z listy

chadecko – endeckiej, która zwalczała Marszałka. W wyborach wzięło udział 64,4% uprawnionych do głosowania. Spośród list polskich najwięcej głosów zdobył Zjednoczony Polski Komitet Wyborczy, który otrzymał 8 mandatów. Dwie listy ugrupowań sanacyjnych zdobyły łącznie 7 miejsc w Radzie Miejskiej. Wśród ugrupowań Żydowskich najwięcej mandatów, bo aż 9, uzyskał Żydowski Blok Narodowy. Wśród wybranych 41 radnych było: 21 Żydów, 19 Polaków i jeden Niemiec. Do samorządu weszły osoby, które na tej płaszczyźnie nie posiadały dużego doświadczenia.

Ciekawym zagadnieniem, które warto zaprezentować to działalność międzykomunalnych związków miast. Najbardziej aktywny był (powstał w 1917 r.) Związek Miast Polskich. Jego statut został zalegalizowany w 1918 r. Uczestnikiem Związku mogło być każde miasto polskie. Głównym celem związku było podnoszenie gospodarczego i kulturalnego poziomu miast. Związek Miast był wpływową organizacją interesów zbiorowych. Działaniom tym sprzyjało uczestnictwo Związku w wielu państwowych ciałach doradczych oraz w pracach znaczących organizacji społecznych.

23 czerwca 1928 r. powstał w Białymstoku Komitet Organizacyjny Koła Miast Wojewódzkiego Białostockiego. Jego członkowie zebrali się w gabinecie prezydenta Michała Ostrowskiego. Komitet omówił statut i zadania Koła. Na październik 1928 r. został wyznaczony termin zjazdu organizacyjnego. Tak też się stało. 27 października 1928 r. w sali Rady Miejskiej zgromadziło się 94 delegatów poszczególnych miast. Zjazd otworzył prezydent Michał Ostrowski. Omówiono statut Koła, według którego miasta województwa białostockiego tworzyły w obrębie Związku Miast Polskich osobny oddział pod nazwą Koło Miast Województwa Białostockiego. Na jego siedzibą obrano Białystok.

W 1928 r., kiedy prezydentem był jeszcze Michał Ostrowski w związku z kłótniami w Radzie Miejskiej liczono się z możliwością rozwiązania Rady Miejskiej i wprowadzenia komisarza rządowego. Jednak stan taki trwał do 30 lipca 1932 r., kiedy to Wincenty Hermanowski złożył swój urząd gdy rada miejska targana politycznymi sporami nie uzyskawszy absolutorium, a władze centralne na wniosek wojewody białostockiego ją rozwiązały. Jako oficjalny powód rozwiązania Rady Miejskiej podawano zły stan gospodarki miejskiej. Jednak mieszkańcy Białegostoku twierdzili, iż do takiego stanu rzeczy doprowadził konflikt między ugrupowaniami polskim i żydowskimi w Radzie Miejskiej.

W ramach obchodzonego dziesięciolecia odzyskania niepodległości białostoccy radni postanowili wybudować trwały pomnik Józefowi Piłsudskiemu w postaci domu ludowego jego imienia. Sala teatralna miała pomieścić około tysiąca osób. Władze miejskie planowały przekazać na ten cel plac przy ulicy Pałacowej i Branickiego oraz 45 tys. złotych. Te ambitne plany

zweryfikowane zostały przez kryzys gospodarczy, który rozpoczął się na świecie w 1929 r.

1 sierpnia 1932 r. Seweryn Nowakowski objął stanowisko komisarza rządowego. Po przybyciu do Białegostoku starał się zorientować w sytuacji gospodarczej miasta. Nie interweniował natomiast w pracę Rady Miejskiej. Wydaje się, iż białostoccy politycy i samorządowcy nie przewidywali dłuższego sprawowania władzy przez zarządcę komisarycznego. W prasie pojawiły się informacje, iż wojewoda Marian Zyndram – Kościałkowski bez zwłoki rozpisze nowe wybory samorządowe. Jednak tak się nie stało. Władzom w Warszawie zależało aby rządy komisaryczne w Białymstoku trwały długo.

Po przejęciu władzy nad gospodarką miejską komisarz S. Nowakowski, (pełniący funkcję tymczasowego prezydenta) przejął pełną kontrolę nad wydatkami, oraz wycofał z obiegu „weksle magistrackie." Decyzje te miały swój realny skutek, bo już w październiku 1933 r. Dziennik Białostocki napisał, że Białystok należał do najmniej zadłużonych miast w Polsce.

Zmiany nie ominęły też administracji miejskiej. Wprowadzono kursy dokształcające dla pracowników biurowych. Pod koniec roku 1932 została przeprowadzona redukcja zatrudnienia. Stanowiska utraciły wszystkie urzędniczki Magistratu, których mężowie pobierali wysokie wynagrodzenia. Na ich miejsce przyjęto osoby bezrobotne.

We wrześniu przedstawił budżet na rok 1932/33. Był on tak okrojony, iż wojewoda nie miał żadnych wątpliwości przy jego zatwierdzaniu. Pomimo potrzeby szukania oszczędności, zdecydowano się jednak na zatrudnienie bezrobotnych robotników przy robotach publicznych. Pieniądze pochodziły z Funduszu Pracy. Dla nich też, w czasie świąt Bożego Narodzenia przeznaczono skromne środki na zapomogi.

23 marca 1933 r. Sejm uchwalił nową ustawę o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego. Ustawa ujednoliciła formy ustrojowe na terenie całej Rzeczypospolitej, zwiększyła władzę kierowników samorządu – starostów, prezydentów, burmistrzów, wójtów, zwiększając jednocześnie ich odpowiedzialność za gospodarkę w samorządach. Miasta wydzielone z powiatu (takim miastem był Białystok) poddano rozszerzonemu nadzorowi wojewody. Organem stanowiącym pozostała wybierana na 5 lat rada miejska. W zależności od liczby mieszkańców mogła ona liczyć od 12 radnych (w miastach do 5 tys. mieszkańców) do 72 (przy 250 tys. mieszkańców) oraz 100 radnych w Warszawie. W Białymstoku rada miejska składała się z 48 radnych. Prawo wyboru do rady miejskiej przyznano obywatelom polskim, którzy ukończyli 30 lat i posługiwali się biegle językiem polskim. Prawo wyboru miał obywatel, który ukończył 24 lata. Przewodnictwo posiedzeń rady miejskiej przyznano burmistrzom, albo prezydentom. Radzie przewodniczył radny wybrany zwykłą większością głosów. Zniesiono prezydia rad miej-

skich. Dopuszczono łączenie funkcji burmistrza lub prezydenta z mandatem radnego. Wybór członków zarządu miejskiego podlegał zatwierdzeniu przez władze nadzorcze. Prezydenta i wiceprezydentów zatwierdzał minister spraw wewnętrznych.

Po reformie Zarząd Miejski w Białymstoku przyjął Statut według którego powstały następujące wydziały:

I Wydział Prezydialny
II Wydział Administracyjny
III Wydział Finansowo-Podatkowy
IV Wydział Zdrowia i Opieki Społecznej
V Wydział Techniczny
VI Wydział Gospodarczy
VII Wydział Oświaty i Kultury

Wydziały dzieliły się na sekcje, działy i referaty. Na ich czele stali naczelnicy, na czele sekcji – kierownicy, zaś na czele referatów – referenci. Pracownicy podlegali kierownikom działów, sekcji lub referatów, oni podlegali naczelnikom, naczelnicy zaś prezydentowi miasta.

W końcu kwietnia 1933 r. powrócono do koncepcji budowy Domu Ludowego. Wybrano miejsce na końcu Ogrodu Miejskiego, na osi ulicy Kilińskiego obok Pałacu Branickich i hotelu Ritz. 30 września 1933 r. w kancelarii notariusza Wacława Gąsiorowskiego podpisany został akt notarialny w którym Seweryn Nowakowski – Komisarz Rządowy Zarządu miasta Białegostoku przekazał bezpłatnie Komitetowi Budowy Domu im. Marszałka Piłsudskiego w użytkowanie placu w ogródku miejskim na sześć lat, tj. do 31 sierpnia 1939 r. w celu wybudowania na tym placu wspomnianego Domu. Komitet zobowiązał się do zrealizowania wspomnianej inwestycji. Kłopoty finansowe sprawiły, iż budowa Domu przeciągnęła się do 1938 r., kiedy to odbyło się pierwsze przedstawienie teatralne.

27 maja 1934 r. odbyły się w całym kraju wybory samorządowe. Kampania wyborcza w Białymstoku była intensywna. Odbywała się pod hasłem konsolidacji ludności polskiej, miała ją zapewnić lista sanacyjna, Polskiego Komitetu Wyborczego, który ostatecznie przyjął nazwę Polskiego Chrześcijańskiego Komitetu Wyborczego. Obawiano się zwłaszcza sytuacji z poprzednich wyborów, kiedy to ludność żydowska zdobyła większość miejsc w Radzie Miejskiej. Obóz sanacyjny chwalił się dokonaniami komisarza S. Nowakowskiego. Wybory przebiegły sprawnie i bez żadnych zakłóceń. Frekwencja była wysoka, gdyż w głosowaniu wzięło udział 79% uprawnionych. Ludności polskiej nie udało się wystawić jednej listy. O 48 miejsc w samorządzie rywalizowało sześć komitetów. Wybory wygrała sanacyjna lista nr 1, zdobywając w białostockiej Radzie Miejskiej 23 mandaty. Z niej startował S. Nowakowski, otrzymując największą liczbę głosów. Syjoniści

uzyskali 12 miejsc, a startujący wspólnie, Bund i PPS 7. Lista Narodowej Demokracji zdobyła 6 mandatów.

12 września 1934 r., radni zebrali się, aby dokonać wyboru Zarządu Miejskiego. Zgodnie z oczekiwaniami, na stanowisko prezydenta klub listy nr 1 wysunął kandydaturę Seweryna Nowakowskiego. Jak przekonywano jego kandydatura dawała gwarancję, że gospodarka miejska prowadzona będzie fachowo, oszczędnie dla dobra ogółu. Podkreślano, iż był dobrym administratorem samorządowym, umiejętnym gospodarzem – urbanistą. Przy tym był człowiekiem energicznym, pracowitym, rozumnym i taktownym. Dlatego też jego wybór nie był dla nikogo zaskoczeniem. Otrzymał 37 głosów i został tytularnym prezydentem Białegostoku. Funkcję zastępcy sprawował Kazimierz Piotrkowski. Przewodniczącym Rady Miejskiej trzeciej kadencji został W. Olszyński.

W tym czasie samorząd białostocki podjął wiele ważnych decyzji. Oddano do użytku nowe nawierzchnie ulic, wiele też dróg zmodernizowano, ułożono około 25 kilometrów chodników, przebudowano prawie wszystkie mosty w mieście. Rozpoczęto też prace przy modernizacji rzeki Białej oraz kanalizacji miejskiej. Rozbudowano też elektrownię miejską, wodociągi, rzeźnię miejską. Pobudowany został gmach Izby Skarbowej oraz budynek Sądu Okręgowego.

17 września 1934 r. Rada Miejska, na wniosek prezydenta, postanowiła nadać godność honorowego obywatela miasta byłemu wojewodzie białostockiemu Marianowi Zyndramowi – Kościałkowskiemu. Jego imieniem nazwano też nowo otwarte bulwary przy ulicy Wersalskiej. W ten sposób, odwdzięczono się za pomoc, jakiej wojewoda nie szczędził miastu. Szczególnie jego współpraca z S. Nowakowskim okazała się bardzo owocna.

Konstytucja z kwietnia 1935 r. stanowiła, iż samorząd był powoływany przez państwo i został potraktowany jako przedłużenie i uzupełnienie administracji rządowej w zakresie zaspokojenia potrzeb lokalnych, bez zachowania uprzedniej zasady domniemania jego właściwości w tym zakresie spraw. Konstytucja kwietniowa odeszła od uznania samorządu za odrębną korporacją prawa publicznego na rzecz uznania go za jedną z dwóch (obok administracji rządowej) równorzędnych form organizacyjnych administracji państwa polskiego. Obligatoryjny stał się obowiązek tworzenia związków samorządowych (komunalnych) i ich tworzenia na podstawie decyzji władz państwowych, co ograniczało swobodę działania samorządu. Pozbawiono także samorząd prawa stanowienia aktów prawa powszechnie obowiązującego.

14 maja 1939 r. odbyły się ostatnie w II Rzeczypospolitej wybory do Rady Miejskiej w Białymstoku. Przebiegały one w atmosferze polaryzacji sceny politycznej. Silne były wpływy endeckie. Centrowe miejsce zajmowała chadecja, wśród której znaczące miejsce zajmowały chrześcijańskie związki zawodowe. Na lewej stronie sceny politycznej silna była Polska Partia Socja-

listyczna. Aktywną agitację prowadziły nielegalne struktury partii komunistycznej. Wśród ludności żydowskiej znaczne wpływy miał ruch syjonistyczny, sporą popularnością cieszył się współpracujący z PPS, Bund.

Zwycięstwo wyborcze odniósł Chrześcijański Narodowy Gospodarczy Komitet, który uzyskał 21 mandatów w 48 osobowej Radzie Miejskiej, Stronnictwo Narodowe miało 5 mandatów, Polska Partia Socjalistyczna uzyskała 6 mandatów, Komitet Ogólny – 3 mandaty, Żydowski Komitet Demokratyczny – 3 mandaty, Bund – 10 mandatów.

Okupacja sowiecka i niemiecka 1939-1944

1 września 1939 r. do mieszkańców Białegostoku dotarły wiadomości o ataku III Rzeszy Niemieckiej na Polskę. Nad miastem pojawiły się niemieckie samoloty. Następnego wojewoda białostocki wydał zarządzenia odnośnie stanu wyjątkowego. Ustalono zasady organizacji obrony przeciwlotniczej. Pod wieczór samoloty Luftwaffe zaatakowały okolice dworca kolejowego oraz koszary. W kolejnych dniach wojny Białystok przygotowywał się na najgorsze. W teatrze „Palace" urządzono Dom Żołnierza Polskiego, zaopiekowano się napływającymi do miasta uchodźcami. W sali posiedzeń Rady Miejskiej odbyła się narada Obywatelskiego Komitetu Pomocy Społecznej. Przystąpiono do walki ze spekulanctwem, przystąpiono do kopania rowów przeciwlotniczych. Całością prac cywilnych związanych ze zbliżającym się frontem kierował Komitet Obywatelskiego Przysposobienia do Obrony Ojczyzny pod przewodnictwem księdza dziekana Aleksandra Chodyko oraz prezydenta Seweryna Nowakowskiego, który 4 września powołał Straż Obywatelską (była służbą wspomagającą policję i wojsko).

15 września 1939 r. do Białegostoku dotarły oddziały brygady fortecznej „Lotzen". Nie były to siły znaczące, gdyż wojska niemieckie operowały na obszarze, które zgodnie z układem Ribbentrop – Mołotow należeć miały do ZSRS. Na przedpolach Wysokiego Stoczka grupa żołnierzy batalionu marszowego 42 Pułku Piechoty oraz dwa szwadrony 2 Pułku Ułanów Grochowskich stawiły opór nacierającym oddziałom. Po odparciu kilku ataków oddziały polskie wycofały się w stronę Wołkowyska. W Białymstoku pojawili się niemieccy żołnierze. Władze niemieckie operując na ziemiach, które miały zostać włączone do ZSRR nie tworzyły administracji. Seweryn Nowakowski został wezwany do restauracji w hotelu Ritz na rozmowę z wyższymi oficerami niemieckimi, którzy polecili mu, aby miasto funkcjonowało w miarę normalnie.

22 września 1939 r. odbyło się uroczyste przekazanie miasta Rosjanom. Na dziedzińcu Pałacu Branickich spotkali się oficerowie sowieccy i niemieccy i uzgodnili techniczne warunki przekazania miasta. Wojska niemieckie wyszły z Białegostoku. Władze sowieckie utworzyły Zarząd Tymczasowy Białegostoku wraz z Biurem Organizacyjnym, na czele którego stanął Piotr S. Spasow. 5 października 1939 r. Zarząd Tymczasowy w „imieniu narodów Zachodniej Białorusi" wystąpił z inicjatywą przeprowadzenia wyborów. Do Białegostoku na ten czas przeniosły się najwyższe władze Białoruskiej SRR z I sekretarzem KC KP (b) Pantalejmonem Ponomarienką.

22 października 1939 r. miało miejsce głosowanie zastraszonej i sterroryzowanej społeczności Białegostoku. Była to totalna farsa, której wyniki łatwo dało się przewidzieć. Białostoczanie i uchodźcy głosowali za nową władzą. Następnie w gmachu Teatru Miejskiego (Teatr im. A. Węgierki) delegaci wybrani na Zgromadzenie Ludowe Zachodniej Białorusi we wcześniej przygotowanym przez sowieckie władze liście wystosowali prośbę o przyłączenie podbitych Ziem do ZSRS. Następnie władze sowieckie wydawały białostoczanom i uchodźcom paszporty.

W początku 1940 r. zapadły decyzje o zmianie nazw ulic: Piłsudskiego wraz z Kilińskiego i Rynkiem Kościuszki przemianowano na Sowiecką, Pierackiego i Nowowarszawską na Armii Czerwonej, Sienkiewicza i Wasilkowską na Lenina, Dąbrowskiego na Czapajewa, Piasta na Gorkiego, Żwirki i Wigury na Czkałowa, Branickiego na Szczorsa, Aleję 11 Listopada na 17 września.

Grozę w Białymstoku budziła działalność Ludowego Komisariatu Spraw Wewnętrznych (NKWD). W Białymstoku znajdowała się struktura NKWD. Na jej potrzeby zajęty został budynek więzienia przy ulicy Kopernika. Stworzona została lista osób potencjalne niebezpiecznych dla nowej władzy. Rozpoczęły się aresztowania. Wśród zatrzymanych byli działacze przedwojennych struktur państwa polskiego, przedstawiciele białostockiej elity, urzędnicy, oficerowie i podoficerowie, prawnicy, działacze samorządowi.

Władze sowieckie poprosiły o powrót do pracy miejskich urzędników, gwarantując im, iż nie będą represjonowani. Wielu z nich poproszono o przybycie do komendy NKWD i po przesłuchaniu aresztowano. W ten sposób aresztowano prezydenta Seweryna Nowakowskiego, któremu wcześniej odchodzący Niemcy zaproponowali dokumenty umożliwiające wyjazd na zachód Polski na tereny okupowane przez III Rzeszę. S. Nowakowski został wywieziony do Mińska, potem w głąb ZSRS. Zaginął w niewyjaśnionych okolicznościach w okolicach Kotłasu. Aresztowano także wiceprezydenta miasta. Tan sam los spotkał także Ryszarda Kaczorowskiego. Poza indywidualnymi aresztowaniami Białystok doświadczył również deportacji ludności w głąb ZSRS.

22 czerwca 1941 r. Niemcy zaatakowały ZSRS. 27 czerwca wojska niemieckie wkroczyły do Białegostoku. Żołnierze z domów i sklepów wyciągali Żydów oraz osoby podejrzane o współprace z władzami sowieckim i ich rozstrzeliwali. Do wielkiej synagogi wpędzono zatrzymanych i ją podpalono. Zginęło ponad 800 osób Żydów. Błyskawicznie zlikwidowano sowieckie struktury administracyjne.

17 lipca 1941 r. Powołano Bezirk Bialystok, na czele którego stanął Erich Koch bliski współpracownik Adolfa Hitlera. Jako szef Zarządu Cywilnego Okręgu Białystok decydował on w zasadzie o wszystkim co tu się działo. Na miejsce urzędowania wybrał sobie Pałac Lubomirskich (obecnie mieści się

tam Wyższa Szkoła Administracji Publicznej). Koch nie mogąc przebywać stale w Białymstoku na swego zastępcę wyznaczył Friedricha de Brix, który urzędował w Pałacu Branickich. Nowy okupant podobnie jak władze sowieckie także zmienił nazwy ulicy. I tak np ulica Sienkiewicza przemianowana została na Erich Koch Strasse, Warszawska na Schroetter Strasse.

Na pierwszego burmistrza okupowanego Białegostoku został wybrany Riegert, a po nim dr A. Schwendovius, który przybył z Insterburga. W mieście istniała policja porządkowa i bezpieczeństwa. Swą siedzibę gestapo miało przy ulicy Sienkiewicza 15. Do pomocy Niemcy powołali tzw. polską policję (analogiczną jak w Generalnym Gubernatorstwie). W 1943 r. Jej funkcjonariusze zostali uzbrojeni. Nastąpiły masowe represje ludności Białegostoku. Obywateli polskich masowo rozstrzeliwano w okolicach Bacieczek, Grabówki i Nowosiółek. Warto wspomnieć o powstaniu w getcie żydowskim, które wybuchło w nocy z 15 na sierpnia 1943 r., a zakończyło się 20 sierpnia 1943 r.

Zarząd Miejski w Białymstoku i Miejska Rada Narodowa 1944-1950

Jesienią 1943 r. ówczesny prezes Zarządu Głównego Stronnictwa Narodowego Stanisław Jasiukowicz, pełniący funkcję zastępcy Delegata Rządu Na Kraj zaproponował osobę Józefa Przybyszewskiego ps. „Gajewski" na funkcję Delegata Rządu na teren województwa białostockiego, czyli wojewody w konspiracji i zastąpił Kazimierza Łaszkiewicza ps. „Kazimierz". Jednak w listopadzie 1943 r. Przybyszewski ciężko zachorował i do Białegostoku przybył w końca maja 1944 r. Zamieszkał na plebanii parafii św. Rocha. Tu podjął próby uporządkowania podległej mu administracji. Być może wtedy mianował Ryszarda Gołębiowskiego konspiracyjnym prezydentem Białegostoku. Niezbyt dobrze układały się relacje Przybyszewskiego z Komendantem Okręgu Białostockiego AK płk. Władysławem Liniarskim „Mścisławem". Po długich negocjacjach Przybyszewski dopiero na kilka dni przed wkroczeniem wojsk sowieckich do Białegostoku objął swoje stanowisko.

27 lipca 1944 r. wojska sowieckie wkroczyły do Białegostoku. W samym mieście było kilka ośrodków władzy. Pierwszy stanowiła Miejska Rada Delegatów Ludu Pracującego *Gorsowiet*, reprezentująca Białoruską SRR (nawiązującą do okupacji województwa białostockiego z lat 1939-1941). W Białymstoku pojawiły się informacje o powrocie miasta i całego obwodu do BSRR, w terenie ogłoszono mobilizację do Armii Czerwonej roczników 189-4-1926. Władze zarządziły nawet wprowadzenie czasu moskiewskiego. Gorsowiet opuścił Białystok 2 sierpnia 1944 r. Drugim ośrodkiem władzy był wojewoda Józef Przybyszewski, który jednocześnie pełnił funkcję wojewody. Trzeci ośrodek władzy ukształtował się wraz z przybyciem do Białegostoku działaczy Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. W dniu 27 lipca 1944 r. do Białegostoku, z ramienia Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego przybyli: Edwarda Orłowska, która była odpowiedzialna za zorganizowanie struktur terenowych PPR, Tadeusz Paszta, odpowiedzialny za zorganizowanie aparatu bezpieczeństwa oraz Zygmunt Zieliński. Następnego dnia, 28 lipca 1944 r. przybyli Leonard Borkiewicz i Jerzy Sztachelski odpowiedzialni za zorganizowanie aparatu administracyjnego.

Pierwszym etapem w walce o przejęcie władzy było rozpoczęcie rozmów między przedstawicielami Delegatury Rządu i Armii Czerwonej. Doszło do nich w dniu 28 lipca 1944 r. Zgodnie z założeniami planu „Burza" przedstawiciele Sztabu Białostockiej Armii Krajowej i władz cywilnych

ujawnili się przed sowieckim dowództwem, przekazując jednocześnie deklarację o polskości Ziemi Białostockiej.

2 sierpnia 1944 r. Józef Przybyszewski rozpoczął oficjalne urzędowanie jako wojewoda białostocki, wicewojewodą został Henryk Jastrzębski, a prezydentem miasta Ryszard Gołębiowski, który miał swą siedzibę w budynku przy ulicy Warszawskiej 35. Nie udało się odnaleźć dokumentu potwierdzającego nominację Gołębiowskiego na prezydenta. Jednak tak go określiła w swoich wspomnieniach opublikowanych w 1973 r. Edwarda Orłowska (działaczka Polskiej Partii Robotniczej). Członkowie Armii Krajowej w zeznaniach określali Gołębiowskiego jako prezydenta Białegostoku. Henryk Majecki, Daniel Boćkowski, Jerzy Kułak i Adam Dobroński także tytułowali w swoich publikacjach Ryszarda Gołębiowskiego prezydentem Białegostoku.

7 sierpnia 1944 r. NKWD aresztowało J. Przybyszewskiego i R. Gołębiowskiego, a dwa dni później Przybyszewskiego przewieziono do Moskwy, zaś Gołębiowski trafił do obozu w Diagilewie koło Riazania. W połowie sierpnia 1944 r. nastąpiły aresztowania żołnierzy AK. Szeregowych kierowano do obozu w Dojlidach, gdzie formowano 4 zapasowy pułk piechoty 1 Armii Wojska Polskiego, innych wcielano do Armii Czerwonej, jeszcze innych wywożono w głąb ZSRS.

Władzę w Białymstoku przejęli przedstawiciele Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego. 31 sierpnia 1944 r. utworzyli oni w Białymstoku Miejską Radę Narodową. Przewodniczącym został Witold Wenclik, który jednocześnie pełnił obowiązki prezydenta miasta, a że Białystok był miastem wydzielonym, także funkcję starosty grodzkiego i w tym zakresie służbowo podlegał wojewodzie. Jego zastępcami zostali Jan Pietkiewicz i Józef Janowski, a Józef Burak został wybrany sekretarzem. Zgodnie z postanowieniami art. 3 dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego o samorządzie terytorialnym, terenowa rada narodowa stanowiła reprezentację korporacji samorządu terytorialnego, która w myśl art. 28 znowelizowanej ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad czyniła rady narodowe organami uchwałodawczymi samorządu terytorialnego, a ich prezydia miały sprawować tzw. kontrolę społeczną nad organami administracji rządowej. 23 listopada 1944 r. przywrócono samorządowe organy wykonawcze – w tym organy wykonawcze samorządów miejskich: zarządy miejskie wraz z burmistrzami i prezydentami miast. Partie polityczne, organizacje społeczne i zawodowe delegowały swych przedstawicieli do rad narodowych.

Pierwsze posiedzenie Miejskiej Rad Narodowej w Białymstoku odbyło się 31 sierpnia 1944 r. w budynku przy ulicy Warszawskiej 57. Uczestniczył w nim dr Jerzy Sztachelski przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej, który sprawował nadzór nad MRN. Dyskutowano nad trudną sytuacją Białegostoku i nad zaopatrzenie miasta w żywność i opał. Centrum Białegostoku

nie istniało, ponieważ Niemcy od 21 lipca zaczęli podpalać miasto. Wysadzili m. in. gmach Dworca Głównego, most przy ulicy Dąbrowskiego, koszary 42. pułku piechoty, spalili siedzibę Magistratu, który mieścił się przy Warszawskiej 21, a także Pałac Branickich – siedzibę władz wojewódzkich. Taki sam los spotkał białostockie fabryki: tytoniową i Sokoła przy ul. Warszawskiej, fabrykę pluszu Beckera przy ul. Świętojańskiej fabrykę wyrobów drzewnych przy ul. Cieszyńskiej, fabrykę włókienniczą przy ul. Sosnowej, fabrykę włókienniczą Nowika przy ul. Mickiewicza. Niemcy spalili także budynki liceum pedagogicznego i szkoły ćwiczeń przy ul. Mickiewicza, natomiast gimnazjum żeńskie, Izbę Skarbową i gmach Sądu Okręgowego zbombardowało radzieckie lotnictwo. Całkowicie zniszczone zostało centrum Białegostoku (ulice: Piłsudskiego, Sienkiewicza, Rynek Kościuszki, Kilińskiego, Warszawska). W kościele Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (fara) i w starym kościele wypadły tylko szyby z okien. Także kościół św. Rocha nie został uszkodzony.

W Białymstoku, podobnie jak na innych terenach wprowadzono kartki żywnościowe. Kartki otrzymywała tylko ludność pracująca, którą ponadto podzielono na trzy kategorie. Największe racje żywnościowe dostawali obywatele zaliczani do I kategorii, zaś normy III grupy były wręcz głodowe. Należało im się co miesiąc m. in. 10 kilogramów chleba, 0,25 kilograma cukru, 0,75 kilograma mięsa, 12 kilogramów ziemniaków. Zaliczeni do pierwszej kategorii (urzędnicy administracji oraz wojskowi) otrzymywali dwukrotnie większe przydziały żywności. Osoby, które nie pracowały nie otrzymywały kartek żywnościowych. Mimo posiadania kartek żywności nie można było kupić w sklepach bo jej po prostu nie było. Jedynie można było ją nabyć po wysokich cenach na czarnym rynku. Stosunek cen państwowych do rynkowych kształtował się w granicach 1: 40. Szalała drożyzna.1 kilogram kiełbasy kosztował 250 zł, ½ kilograma masła 210 zł. Ciepłą koszulę można było zakupić za 750 zł, a męskie kamasze kosztowały 2,8 tys. zł. Pensje urzędnicze i nauczycielskie kształtowały się w graniach 450-1200 zł. Ruch handlowy wskutek zniszczenia miasta przeniósł się na trzy małe bazary, natomiast ulicami miasta można było przejść 500 metrów i nie spotkać żadnego sklepu. Było tylko dwie restauracje, trzy apteki. Wiele lokali zajęły przez wojska sowieckie, co stwarzało ciężkie warunki lokalowe w zniszczonym mieście.

Organem wykonawczym Miejskiej Rady Narodowej był Zarząd Miejski. Dla jednolitego uregulowania wewnętrznego podziału pracy Zarządu Miejskiego ustalone zostały wytyczne do statutu organizacyjnego biur zarządów miejskich. Struktura Zarządu Miejskiego w Białymstoku w październiku 1944 r. nawiązywała do rozwiązań przedwojennych i składała się z następujących wydziałów:

1. Aprowizacyjny
2. Zdrowia

3. Opieki Społecznej wyłączony z Wydziału Zdrowia jako jednostka samodzielna
4. Oświaty i Kultury
5. Przemysłu i Handlu
6. Mieszkaniowy, który przestaje istnieć samodzielnie, zaś jego role przejmują komisje
7. Gospodarczy
8. Administracyjny
9. Finansowy.

W latach następnych utworzono ponadto: Wydział Techniczny, Wydział Opuszczonych Nieruchomości, Wojskowy, Kwaterunkowy, Przedsiębiorstw Miejskich, Odszkodowań Wojennych.

Własny statut organizacyjny Biura Zarządu Miejskiego w Białymstoku opracowany został w i uchwalony przez Miejska Radę Narodową na posiedzeniu 28 lutego 1949 r. Statut ten przewidywał podział na 10 wydziałów i trzy samodzielne jednostki organizacyjne.

Ustawa o radach narodowych nie zawierała żadnych konkretnych postanowień co do zakresu i formy planowania działalności publicznej. Zakres obowiązków i uprawnień w tej dziedzinie określiły szczegółowe akty prawne. Podstawowym zadaniem rad narodowych było uchwalenie budżetu. Pierwsze budżety samorządowe uchwalone zostały przez rady narodowe na okres od 1 lipca 1945 r. do 31 marca 1946 r. Okres budżetowy związków samorządowych dostosowany został do okresu budżetu państwowego. Od połowy 1947 r. rady narodowe musiały uchwalić dwa budżety, na rok bieżący i na rok następny. Prowizoria budżetowe mogły zostać uchwalone tylko na okres miesiąca. Od 1947 r. budżety samorządowe uchwalane były przed rozpoczęciem nowego roku budżetowego. Rady narodowe kolejno, od najniższego stopnia do stopnia wojewódzkiego, przystępowały do uchwalania preliminarzy budżetowych na rok następny już w drugiej połowie roku bieżącego.

Dekret PKWN pozostawiał niektóre rozwiązania prawne samorządu z czasu II Rzeczypospolitej. Z jednej strony liczono na wsparcie społeczeństwa, z drugiej zaś strony nowe rozwiązania dawały pewne atuty komunistom. Nadzór nad wydziałami powiatowymi i zarządami miast, wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, sprawował wydział wojewódzki, a w wypadkach niecierpiących zwłoki, wojewoda jako przewodniczący wydziału wojewódzkiego. Mogli oni wydawać niezbędne zarządzenia w sprawach należących do zakresu działania wydziału, jednak podlegały one zatwierdzeniu, na najbliższym posiedzeniu wydziału wojewódzkiego. Nadzór bezpośredni nad zarządami gmin wiejskich i miast niewydzielonych z powiatowych związków samorządowych sprawował wydział powiatowy, a w sprawach niecierpiących zwłoki starosta jako przewodniczący wydziału.

Zarząd gminy, poza sprawami zastrzeżonymi przepisami ustawy do kolegialnego załatwiania, działał jednoosobowo. Przełożeni gminy (wójt, bur-

mistrz, prezydent miasta) w znacznym zakresie działali samodzielnie pod osobistą odpowiedzialnością, przy pomocy innych członków zarządu i funkcjonariuszy gminnych. Prezydenci miast wydzielonych z powiatowych związków samorządowych, pełniący jednocześnie funkcję starostów grodzkich, podlegali nadzorowi wojewodów.

Wybór przewodniczącego i członków rady nie podlegał zatwierdzeniu. Uchwała rady narodowej o ukonstytuowaniu się i wyborze prezydium nabierała prawomocności z chwilą jej podjęcia. Prezydium rady narodowej wyższego stopnia miało jedynie obowiązek, w granicach swojej właściwości terytorialnej, sprawdzenia prawidłowości ukonstytuowania się rad narodowych niższych stopni. W przypadku stwierdzenia naruszenia prawa, prezydium rady wyższego stopnia mogło wystąpić do Prezydium KRN, z wnioskiem o rozwiązanie danej rady narodowej lub zarządzić zorganizowanie nowej sesji w celu ponownego ukonstytuowania się nowej rady.

Wybór organów kolegialnych samorządu terytorialnego przez właściwą radę narodową nie wymagał zatwierdzenia. Takiego zatwierdzenia wymagał tylko wybór przełożonego gminy, a mianowicie wybór prezydenta i wiceprezydentów zatwierdzał minister administracji publicznej, po wysłuchaniu opinii prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej.

Organy wykonawcze rad narodowych mogły być rozwiązane przez rady narodowe wyższego stopnia. Rozwiązanie rady nie pociągało za sobą automatycznego rozwiązania organu wykonawczego, a także odwrotnie – rozwiązanie organu wykonawczego nie pociągało za sobą konieczności rozwiązania rady. Rozwiązanie wydziału powiatowego lub wojewódzkiego nie dotyczyło starosty lub wojewody jako szefów administracji ogólnej. W chwili wyboru nowego składu rady pełnili oni funkcję przewodniczącego wydziału z urzędu. Natomiast rozwiązanie zarządu gminnego, czy miejskiego obejmowało cały skład osobowy tych organów kolegialnych. W wypadku rozwiązania rady narodowej, organ wykonawczy mógł wykonywać tylko bieżące zadania zarządu, niezbędne do prawidłowego funkcjonowania zarządu. Jeśli rozwiązaniu uległby organ wykonawczy, to organ nadzorczy mógł mianować zarząd tymczasowy (komisaryczny) oraz ewentualnie ustanowić radę opiniodawczą. Przepisy prawne przewidywały też możliwość zawieszenia całego organu lub poszczególnych członków wydziału powiatowego lub zarządu gminy przez odpowiednio – wydział wojewódzki lub wydział powiatowy. W sytuacji, gdy zawieszono cały organ, funkcję wykonawczą sprawowało prezydium właściwej rady narodowej.

Posiedzenia Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku odbywały się w budynku Urzędu Wojewódzkiego Białostockiego przy ulicy Mickiewicza 3. W październiku 1948 r. Radni podjęli uchwałę o zaciągnięciu pożyczki w kwocie 2 milionów złotych na odbudowanie obiektu przy ulicy Branickiego 9.

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej 1950-1973

W okresie nasilającego się stalinizmu i walki ideologicznej wykorzystano przesłanki do likwidacji samorządu terytorialnego ustawą z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej. Prezes Rady Ministrów Józef Cyrankiewicz 7 marca 1950 r. w Sejmie argumentował wprowadzenie reformy głosząc, że *sens jej polega na konsekwentnej realizacji ludowładztwa, na pogłębieniu demokratyzacji naszego ustroju, na wcielaniu demokracji wyższego typu. Sens tej reformy polega wreszcie na likwidacji przestarzałej i zawadzającej już dwutorowości, na likwidacji dualizmu administracji rządowej i samorządowej.* Ustawa wprowadzała obce polskiemu społeczeństwu rozwiązania w postaci modelu administracji jednolitej, która charakteryzowała się połączeniem władzy ustawodawczej i wykonawczej w jednej organizacji państwowej. Oznaczało to likwidację związków samorządu terytorialnego, a jego majątek z mocy prawa stał się majątkiem państwa. Zniesiono również stanowisko wojewody, wicewojewody, starosty, prezydenta, wiceprezydenta miasta, burmistrza, wiceburmistrza, wójta i podwójcia. Likwidacji uległy wydziały wojewódzkie i powiatowe oraz zarządy miejskie i gminne oraz urzędy wojewódzkie i starostwa, a także wszystkie terenowe władze I i II instancji podległe dotychczas ministrom: finansów, oświaty, pracy i polityki społecznej. Ujednolicone, terenowe rady narodowe zostały wyposażone w nowe organy wykonawcze i zarządzające. Rada narodowa mogła uchylić uchwałę rady narodowej niższego szczebla, jeżeli uchwała była sprzeczna z prawem lub z zasadniczą linią polityki państwa. Władza zbudowała system rad narodowych funkcjonujący na zasadach centralizmu i podporządkowania rad narodowych niższego szczebla szczeblowi wyższemu oraz hierarchicznym strukturom Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej.

Trzeba tu podkreślić, iż rady narodowe nie pochodziły z wyboru. Pierwsze fasadowe wybory zostały zorganizowane dopiero w 1954 r., kiedy PZPR okrzepła i była bezpieczna w terenie. Począwszy od wyborów 1958 r. obywatel mógł teoretycznie wybierać spośród kandydatów na radnych. Jednak dopuszczona była jedyna lista zaakceptowana przez Front Jedności Narodu, a w latach osiemdziesiątych XX wieku Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego. Listy kandydatów na radnych sporządzali w swych gabinetach decydenci z Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Były też tzw. miejsca mandatowe, zapewniające sukces wyborczy bez względu na wynik wyborów.

Stworzony system rad narodowych był tworem niezdolnym do samodzielnego działania. Nie zaspokajał także potrzeb społeczności lokalnej. Wynikało to z faktu podporządkowania centralnej władzy politycznej i przy tym poddany był jego kontroli. Interesy lokalne zostały podporządkowane interesom państwowym. Rady narodowe nie mogły prowadzić żadnej samodzielnej polityki, nie miały osobowości prawnej, ani własnego majątku. Nie posiadały także własnego budżetu, a ich budżet był częścią budżetu państwa. Władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej bały się używać pojęcia samorząd terytorialny. Posługiwały się raczej określeniem samorządności społecznej ludu pracującego miast i wsi, a największą rolę miały odgrywać zakłady pracy.

Miejska Rada Narodowa 1973-1990

Na mocy ustawy z dnia 22 listopada 1973 r. o zmianie konstytucji PRL i zmianie ustawy o radach narodowych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z 23 listopada 1973 r. w sprawie zasad organizacji urzędów terenowych organów administracji państwowej miała ona inny charakter niż dotychczasowe rady narodowe. Zlikwidowano Prezydium, które pełniło rolę władzy państwowej i urzędowej. Jego rola sprowadziła się do organizowania pracy radnym. Nadzór nad MRN pośrednio sprawowała Rada Państwa, a bezpośrednio Wojewódzka Rada Narodowa w Białymstoku (przyznawała też środki finansowe). Sesje ogółu radnych miały odbywać się nie rzadziej niż 4 razy w roku. Na pierwszej sesji wybierano przewodniczącego, jego zastępców i przewodniczących komisji stałych. Wszyscy oni tworzyli prezydium MRN, które miało reprezentować MRN na zewnątrz i organizować jej pracę. Prezydium zbierało się przynajmniej raz w miesiącu. Po wyborach do rad narodowych 9 grudnia 1973 r. wprowadzano jednoosobowe kierownictwo w administracji na wszystkich szczeblach, przywracając funkcje wojewodów i prezydentów w miastach powyżej 50 tysięcy mieszkańców. Rady narodowe stały się narzędziem administracji państwowej. Faktyczną władzę sprawowali szefowie Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, którzy byli jednocześnie przewodniczącymi rad narodowych. PZPR była swoistym nadurzędem decydującym o decyzjach radnych. W swych działaniach radni mieli kierować się wytycznymi zawartymi w Deklaracji I Krajowej Konferencji PZPR – o roli i zadaniach rad narodowych w społeczno – politycznym systemie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Postanowienia PZPR stały się więc generalną wytyczną dla kierunków umacniania tzw. demokracji socjalistycznej przez rady narodowe. Wedle nowych przepisów Miejska Rada Narodowa w Białymstoku liczyła stu członków.

W listopadzie 1980 r. nowym przewodniczącym Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku został Paweł Borowski, żołnierz Armii Krajowej, dziennikarz, członek Stowarzyszenia PAX. Także i tu powiał wiatr odnowy. Rosnący w siłę Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność" próbował reformować i mieć wpływ na działalność Miejskiej Rady Narodowej. Ideę odbudowy samorządu terytorialnego sformułowano we wrześniu 1981 r. w Deklaracji I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność". W grudniu 1981 r. w dokumencie *Stanowisko* Prezydium Komisji Krajowej i Przewodniczących Zarządów Regionów NSZZ „Solidarność" wpisano postulat o konieczności przeprowadzenia demokratycznych wyborów do rad naro-

dowych wszystkich szczebli oraz podporządkowanie im administracji terytorialnej. Tym samym domagano się odrzucenia starego, sowieckiego modelu zarządzania i wprowadzenia samorządnej gminy.

Białostocka „Solidarność" próbowała zdobyć przyczółki w Miejskiej Radzie Narodowej. Przykładem tego może być XVIII plenarna sesja Miejskiej Rady Narodowej, która odbyła się 15 października 1981 r. W trakcie jej trwania rezygnację z zajmowanej funkcji złożył prezydent Aleksander Czuż, a jego miejsce zajął Tadeusz Naczas. Na sesji obecni byli: Bernard Bujwicki, Edmunda Lajdorf, Jerzy Zegarski i Stanisław Guzowicz – przedstawiciele Zarządu Regionu Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność" w Białymstoku. Brali oni czynny udział w dyskusji nad wyborem prezydenta Białegostoku. Wprowadzenie stanu wojennego przerwało proces demokratyzacji rad miejskich.

Centralnym wydarzeniem 1984 r., które zdaniem opozycji mogło pokazać skalę poparcia dla podziemnej „Solidarności" były wybory do rad narodowych wyznaczone na 17 czerwca 1984 r. Opozycja, łącznie z Lechem Wałęsą wezwała do ich bojkotu. W związku z apelami „Solidarności" władze wojewódzkie dużą wagę przywiązywały do organizacji wyborów. Pomyślny ich przebieg miał być symptomem poparcia dla polityki generała W. Jaruzelskiego i jego ekipy. W związku z powyższym powstał Wojewódzki Sztab Wyborczy, który powołał zespół ds. oceny nastrojów społecznych w województwie białostockim. Zespół miał rozpoznać sytuację społeczno-polityczną, dokonać ocen, analiz i prognoz rozwoju sytuacji społeczno-politycznej w województwie białostockim. W tym czasie Wydział Informacji Politycznej KW PZPR we współpracy z Zakładem Nauk Społecznych Filii UW w Białymstoku przeprowadził badania sondażowe opinii społecznej pt. *Społeczeństwo przed wyborami*. Badaniami objęte zostały środowiska najbardziej trudne politycznie i społecznie, wśród których obawiano się najmniejszej frekwencji wyborczej. Po przeprowadzonych badaniach stwierdzono, iż tylko 50% ankietowanych interesowało się problematyką wyborczą, a zdaniem 50,6% badanych szeregowi obywatele nie mieli wpływu na tworzenie lokalnych programów wyborczych. Około 40% badanych stwierdziło, że nie zna żadnego kandydata na radnego. 36,6% ankietowanych deklarowało, iż nie weźmie udziału w wyborach.

Rada Wojewódzka Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego skierowała apel do młodych wyborców w województwie białostockim o udział w wyborach. Napisano w nim, iż 17 czerwca 1984 r. wybierane będą rady narodowe – organy władzy i samorządu terytorialnego. Młodzi stanowią prawie połowę obywateli uprawnionych do głosowania i będzie to ich pierwszy akt polityczny w publicznym życiu kraju. Stwierdzono, iż młodzież jest pokoleniem przyszłości, a w socjalistycznej Polsce młodzież może realizować swoje marzenia, ambicje i cele życiowe. Podkreślano, iż głos młodzieży bę-

dzie miał znaczący wpływ na kierunek społeczno-gospodarczego rozwoju kraju, a udział młodzieży w wyborach to głosy za porozumieniem i poprawą warunków życiowych w PRL. W środowisku akademickim panował pogląd, iż nie należy brać udziału w wyborach do rad narodowych. Żeby jednak zabezpieczyć się przed ewentualnymi konsekwencjami za absencję, należało pójść do lokali wyborczych, odnotować swój udział i wrzucić puste koperty, lub skreślić wszystkich kandydatów i napisać na kartach antyrządowe hasła. Podobny pogląd prezentowała także kadra naukowa.

17 czerwca 1984 r. odbyły się wybory do rad narodowych. W Białymstoku prowadzona przez podziemną „Solidarność" akcja ich bojkotu przyniosła pewne skutki. W 484 okręgach wyborczych i 374 obwodach głosowania wybrano co prawda 2019 radnych z 4182 zgłoszonych, ale frekwencja była niższa niż zakładały władze. W wyborach do miejskich rad narodowych wzięło udział 156693 wyborców z 199737 uprawnionych, czyli 78%, zaś w wyborach do rad narodowych wspólnych dla miast i gmin udział wzięło 95733 z 123957 uprawnionych, czyli 77,2%. Były to oficjalne wyniki. Działacze podziemnej „Solidarności" obliczyli, iż w wyborach wzięło udział 50-60% uprawnionych. Po wyborach władza stonowała propagandę i już nie twierdziła, iż wyborach brało udział ponad 99 % uprawnionych do głosowania.

Kolejne wybory do Miejskiej Rady Narodowej odbyły się 30 czerwca 1988 r. na podstawie nowych przepisów Ustawy z dnia 16 czerwca 1988 r. o zmianie Ustawy o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego. MRN została powierzona część kompetencji i zadań Wojewódzkiej Rady Narodowej. Kadencja MRN trwała dwa lata. Był okres znaczących przemian polityczno – społecznych, a jednocześnie czas zapaści gospodarczej, hiperinflacji i drożyzny. Podupadło budownictwo mieszkaniowe, słabo funkcjonowała komunikacja miejska. Od sierpnia 1989 r. funkcję prezydenta objął Jerzy Czaban, który dobrze ułożył współpracę z MRN. Przyjęto plan zagospodarowania przestrzennego śródmieścia Białegostoku, dyskutowano o zmianie funkcji rynku przy ul. Bema, gdzie mieścił się cmentarz żydowski. Przyjęto uchwały o zagospodarowaniu przestrzennym osiedli: Wysoki Stoczek, Przemysłowa, Jarószówka, Pietrasze, Fasty i Bacieczki. Zmieniono nazwy niektórych ulic Białegostoku. Ostatnie posiedzenie Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku miało miejsce 26 kwietnia 1990 r. Kończyła się pewna epoka w dziejach Białegostoku.

Rada Miejska Białegostoku 1990-2013

8 marca 1990 r. Sejm uchwalił ustawę o samorządzie terytorialnym. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zrezygnował z pełnienia nadzoru nad działalnością organów gminnych. Prawną niezależność samorządu gwarantował od tej pory Sejm i niezawisłe sądy, a merytoryczny nadzór nad działalnością organów samorządowych, ograniczono jedynie do kryterium legalności i powierzono premierowi oraz poszczególnym wojewodom. Dzięki tej ustawie gmina stała się odrębnym podmiotem praw i obowiązków, korporacją terytorialną oraz związkiem mieszkańców danego obszaru. Od tej pory gmina była autentycznym gospodarzem terenu upoważnionym do zaspokajania potrzeb mieszkańców, miała też swój budżet. Prowadziła działania do którego należały sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, które nie były zastrzeżone na rzecz innych podmiotów.

Prezes Rady Ministrów zarządził wybory do rad miejskich i gminnych na 27 maja 1990 r. W przeciwieństwie do wyborów parlamentarnych miała się odbyć tylko jedna tura. Wyborca mógł wskazać tylko jednego kandydata z listy, na którego oddawał swój głos, umieszczając znaczek X. W miastach liczących powyżej 40 tys. mieszkańców wyborcy mieli głosować nie na poszczególnych kandydatów, ale na listy wystawione przez różne ugrupowania i organizacje. Wojewódzki Komisarz Wyborczy, w porozumieniu z Wojewodą Białostockim, ustalili, iż wyborcy wybiorą 50 radnych do Rady Miejskiej w Białymstoku w 8 okręgach wyborczych. O kolejności kandydatów na poszczególnych listach decydowały organizacje te listy wystawiające. W województwie białostockim powołano komitet wyborczy, a funkcję komisarza powierzono Andrzejowi Górskiemu.

W kwietniu 1990 r. ruszyła machina wyborcza w województwie białostockim. 4 kwietnia 1990 r. w Białymstoku wspólne oświadczenie podpisały Konfederacja Polski Niepodległej, Polska Partia Socjalistyczna – Rewolucja Demokratyczna, Polskie Stronnictwo Ludowe „Odrodzenie" oraz Stronnictwo Demokratyczne, w którym zaprotestowali przeciwko podziałowi Białegostoku na 8 okręgów wyborczych, gdyż, jak twierdzili, przy proporcjonalnym liczeniu głosów ich kandydaci mieliby mniejsze szanse na zdobycie mandatu niż przedstawiciele komitetów obywatelskich. Jerzy Korolkiewicz poinformował zebranych, że listy wyborcze KPN zostaną obsadzone tylko w 50%. Stanisława Krolkiewicz stwierdziła zaś, że KPN pójdzie do wyborów samodzielnie i zdobędzie mandaty do rady miejskiej. PPS RD zamierzała wystawić 15 kandydatów we wszystkich okręgach. Jeden z jej liderów Artur Smółko, stwierdził, iż tak niewielka liczba kandydatów wynikała z możliwo-

ści organizacyjnych partii. Na listach PPS RD znaleźli m. in. bezrobotni mieszkańcy Białegostoku. SD zamierzało wystawić na swych listach 25 kandydatów na radnych. Sekretarz Komitetu Miejskiego SD Sławomir Paśnicki potwierdził, że na listach będą dominować członkowie SD, ale będzie też miejsce dla bezpartyjnych.

W kwietniu i maju 1990 r. trwała kampania do Rady Miejskiej w Białymstoku. Poszczególne ugrupowania polityczne zgłosiły 183 kandydatów, których ustawiono w ustalonym porządku na partyjnych listach wyborczych. W trakcie kampanii kandydaci organizowali mitingi, wiece, spotkania w klubach osiedlowych i świetlicach, gdzie mówili o swoich programach i zamierzeniach. Według proporcjonalnej ordynacji wyborczej bardziej liczyły się jednak ugrupowania niż kandydaci. W Białymstoku koalicje wyborcze stworzyły Obywatelski Komitet Wyborczy „Solidarność", który tworzyły: Komitet Obywatelski Miasta Białegostoku, NSZZ „Solidarność", NSZZ „Solidarność" Rolników Indywidualnych, „Solidarność" Rzemiosła i Prywatnego Transportu oraz Klub Inteligencji Katolickiej. Zadaniem Komitetu była organizacja kampanii wyborczej, do której wstępem było skonstruowanie listy 50 kandydatów na radnych. Ugrupowania zebrane w OKW łączył symbol i patronat „Solidarności". Obywatelski Komitet Wyborczy „Solidarność", jedyne ugrupowanie, które wystawiło kandydatów we wszystkich okręgach wyborczych. OKW opierało się na potencjale Komitetów Obywatelskich i zrzeszało różne grupy zawodowe i środowiskowe (m. in. Izba Lekarska, Podlaskie Towarzystwo Gospodarcze). Przy konstrukcji list wyborczych OKW wytypował liderów, którzy mieli poprowadzić drużynę do wyborczego zwycięstwa. Dużym zaufaniem obdarzono nauczycieli akademickich. Na czele list znajdowali się: prof. Emanuel Trembaczowski z Akademii Medycznej oraz Janusz Dolecki i Ryszard Tur z Politechniki Białostockiej. Liczono też na dziennikarzy Jana Kwasowskiego i Ireneusza Choroszuchę oraz prawników Jana Chojnowskiego i Janusza Andrzejewskiego. Znaczną rolę odgrywał Jerzy Jamiołkowski, który przewodził działaczom „Solidarności" i startował z pierwszego miejsca w okręgu nr 8. Z „Solidarności" kandydował też Jarosław Bartel, delegat na II zjazd „Solidarności". Klub Inteligencji Katolickiej reprezentował Lech Rutkowski. Powstała też Komisja Programowa KOZB, która pracowała pod kierunkiem Marka Żukowskiego. Na pierwszym swym posiedzeniu OKW „S" zadecydował, że zostaną przygotowane cegiełki o nominale 1000 i 2000 zł. Program wyborczy OKW opierał się na „Raporcie o stanie miasta", nad którym pracowało ponad 20 specjalistów. Wg tegoż Raportu miasto była zadłużone na 20 miliardów złotych, a podatki nie spływały w założonych wielkościach. Należało też wykształcić nową kadrę urzędniczą. OKW zakładał zdobycie władzy i dokonanie stopniowych zmian ustrojowych.

W Białymstoku samodzielnie wystartować miały: KPN, Chrześcijańsko – Demokratyczne Stronnictwo Pracy, Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Pol-

skiej oraz Białoruskie Zjednoczenie Demokratyczne. SdRP i SD, które wywodziły się z poprzedniego układu politycznego miały kwalifikacje do zarządzania miastem. Działacze SdRP zdawali sobie sprawę, iż ich partia kojarzona jest przez sporą część społeczeństwa jako kontynuatorka Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej i nie spodziewali się oszałamiających wyników, chociaż, jak się później okazało, SdRP miała swój wierny elektorat. SD było postrzegane jako ugrupowanie, które zerwało sojusz z PZPR. Jego liderzy liczyli więc na umiarkowanie nastawionych wyborców. Ponadto mając doświadczonych w zarządzaniu administracją działaczy SD, liczyło na koalicję z każdym zwycięskim ugrupowaniem. KPN utożsamiała się z ruchem piłsudczykowskim, dążącym do całkowitego odzyskania suwerenności. Partia podkreślała swą niechęć do ugrupowań postkomunistycznych, które chciała rozliczyć z przeszłości. KPN nie składała wyborcom żadnych obietnic, gdyż, jak podkreślali jej liderzy, nie posiadała danych na temat stanu Białegostoku. KPN przewodzili: Stanisława Korolkiewicz, Dariusz Srzednicki i Tadeusz Łapiński. KPN liczyła na poparcie społeczności Białegostoku. Chrześcijańsko- Demokratyczne Stronnictwo Pracy, które podkreślało, iż jest partią polskiej chadecji, szanowało sukcesy „Solidarności", ale było przeciwne duchowi „porozumienia w Magdalence", czyli włączania starych układów władzy w nową rzeczywistość. Stawiając pracę ponad innymi formami działalności Stronnictwo pragnęło wpływać na decyzje tych ciał przedstawicielskich, w których znajdą się jego przedstawiciele. Na czele ChDSP stał Bernard Bujwicki, zaś w trakcie wyborów partii przewodził Krzysztof Tur. PPS – RD nastawiała się na walkę ze starą i nową nomenklaturą, walkę z rosnącym bezrobociem oraz stworzenie bazy na rzecz rozwoju budownictwa komunalnego. Partia liczyła na poparcie lewicowej młodzieży i wszystkich, którzy nie zapomnieli o socjalistycznych ideałach. Na czele PPS – RD stał Krzysztof Bil – Jaruzelski. PSL obciążone jeszcze balastem Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, które ściśle współpracowało z PZPR było anemiczne i raczej nie miało szans w tych wyborach. Koalicyjny Komitet Wyborczy, w skład którego wchodziło kierowane przez Sokrata Janowicza Białoruskie Zjednoczenie Demokratyczne, utworzył w Białymstoku koalicję z Bractwem Prawosławnym istniejącym przy arcybiskupie Sawie. Komitet liczył na poparcie społeczności prawosławnej. W kampanii wyborczej wzięły też udział przedstawiciele komitetów osiedlowych, przedstawiciel Chrześcijańskiej Partii Pracy, koło Towarzystwa Przyjaciół Dzieci z osiedla Antoniuk. Były to ugrupowania zróżnicowane, skupiające często działaczy i społeczników.

Białystok został podzielony na osiem okręgów wyborczych. W sześciu wybierano po 6 radnych, tylko w okręgu nr 1 (Śródmieście) dziewięciu, a w okręgu nr 3 (Wygoda) pięciu. Ordynacja obowiązująca w Białymstoku nakazywała wybór listy, a więc głosowanie odbywało się na ugrupowanie,

a nie na pojedynczych kandydatów. Dodatkowo na wybranej liście, krzyżykiem, wyborca mógł wskazać kandydata, którego popierał szczególnie. Generalnie wybierano więc ugrupowanie i pomocniczo jego lidera. Wskazanie lidera miało służyć ustaleniu kolejności kandydatów na danej liście. Od liczby wskazań, zależała pozycja na liście. Po przyznaniu przez Komisarza każdemu ugrupowaniu, zgodnej z wynikiem wyborów, liczby mandatów, radnymi mieli zostać kandydaci, którzy zajmą wysokie miejsca na listach wyborczych.

Trwała ostra walka o głosy wyborców. W Białymstoku pojawili się Andrzej Stelmachowski – marszałek Senatu i Aleksander Hall – minister w rządzie Tadeusza Mazowieckiego, którzy agitowali o oddawanie głosów na OKW „Solidarność". W mieście pojawiły się grupy umieszczające plakaty wyborcze poszczególnych ugrupowań we wszystkich dostępnych miejscach. Nie obyło się bez zgrzytów. KPN w Białymstoku zgłosił wojewodzie Marianowi Gale fakt zaklejania plakatów wyborczych KPN, Stronnictwa Pracy i PSL przez osoby rozklejające plakaty OKW „Solidarność". Działacze KPN chcieli, aby wojewoda interweniował w tej sprawie. Wojewoda będąc z poprzedniego układu politycznego zachował się biernie. Poszczególni kandydaci prezentowali się także w lokalnych gazetach i lokalnym radiu. Telewizja nie odgrywała jeszcze znaczącej roli.

27 maja 1990 r. wybrano pięćdziesięcioosobową Radę Miejską Białegostoku. Zdecydowanie zwyciężył Obywatelski Komitet Wyborczy „Solidarność", zdobywając 42 z 50 mandatów. Niewątpliwy sukces odniosła Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej, obsadzając 4 mandaty. Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy i Koalicyjny Komitet Wyborczy zdobyły po jednym mandacie. Osiedlowy Komitet z ulicy Bema zdobył jeden mandat i zaznaczył tym samym swoje istnienie. Także Stronnictwo Demokratyczne zdobyło jeden mandat. Porażkę wyborczą poniosła natomiast Konfederacja Polski Niepodległej, która wystawiła 17 kandydatów na radnych i nie zdobyła żadnego mandatu. Polska Partia Socjalistyczna – Rewolucja Demokratyczna nie wprowadziła do Rady Miejskiej żadnego kandydata. Najlepszy wynik wyborczy uzyskał Ireneusz Choroszucha z „Solidarności", drugim wynikiem cieszył się Ryszard Tur, a najlepszy wynik bezwzględny zanotował Waldemar Mierzejewski, też z „Solidarności". Zdecydowane zwycięstwo „Solidarności" mogło wynikać ze słabości pozostałych ugrupowań i rozbicia w każdym okręgu głosów na wiele list, co przy ordynacji proporcjonalnej dawało najsilniejszemu i cieszącemu się poparciem wyborców ugrupowaniu dodatkowe mandaty.

W pierwszych od zakończenia II wojny światowej demokratycznych wyborach do samorządów wzięło udział ok. 75 tys. osób, co stanowiło 40,54% uprawnionych do głosowania. Była to dość niska frekwencja (podobna była w całym kraju – 40%). Wydaje się, że mogła na to wpłynąć pogarszająca się

sytuacja ekonomiczna wielu polskich rodzin, którą spowodowała realizacja planu gospodarczego Leszka Balcerowicza, wzrastające bezrobocie oraz konflikty na szczytach nowej władzy. Demokracja rozczarowała wielu Polaków, którzy poszli „głosować nogami". Także kampania wyborcza, w której często powtarzano ogólnikowe hasła i mało realne obietnice, nie zachęcała do pójścia do lokali wyborczych. Ludzie raczej nie zdawali sobie sprawy, że od tych wyborów zmieni się funkcjonowanie państwa.

Pierwsze posiedzenie nowej Rady Miejskiej w Białymstoku odbyło się 7 czerwca 1990 r. Wstępne przemówienie wygłosił urzędujący jeszcze prezydent Jerzy Czaban, który poinformował o kłopotach finansowych z jakimi borykała się Urząd Miejski. W ciągu 5 miesięcy 1990 r. dochody wyniosły 58 miliardów ówczesnych złotych, a wydatki 89 miliardów. Brakowało na służbę zdrowia i oświatę. Zamrożone zostały inwestycje miejskie. Następnie przemawiał Jerzy Półjanowicz, który latach 1988-1990 pełnił funkcję przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku. Następnie nastąpił wybór na funkcję przewodniczącego Rady Miejskiej. Z sali zgłoszono kandydatury Ireneusza Choroszuchy, Jarosława Bartela i Janusza Doleckiego. Zwyciężył Janusz Dolecki. Radni ustalili, iż wybory prezydenta odbędą się 18 czerwca 1990 r. E. Trembaczowski zgłosił wniosek o przekazanie budynku po KW PZPR przy ulicy Próchniaka 3 na potrzeby collegu języka angielskiego. Wniosek przeszedł. Powołano na także kierownika Urzędu Stanu Cywilnego. Na posiedzeniu obecni byli: Marian Gała – wojewoda białostocki, Stanisław Prutis – pełnomocnik rządu do spraw przekształcenia samorządu, Lech Lebensztejn – przewodniczący Komitetu Obywatelskiego i Stanisław Marczuk – przewodniczący NSZZ „Solidarność" Region Białystok. Przed posiedzeniem radni uczestniczyli w uroczystej mszy św. Odprawionej w białostockiej farze przez księdza Antoniego Lićwinkę.

18 czerwca 1990 r. odbyła się sesja Rady Miejskiej na której podjęto próbę wyboru prezydenta. Funkcja ta miała przypaść, temu, kto uzyska 2/3 głosów. Głosowanie było tajne. Uczestniczyło w nim 49 radnych. W szranki stanęli Bronisław Niepsuj inżynier elektronik z Białostockiego Zakładu Podzespołów Telewizyjnych „Biazet", współautor trzech patentów, działacz NSZZ „Solidarność", internowany w czasie stanu wojennego, współzałożyciel prywatnej firmy, działacz Komitetu Obywatelskiego Ziemi Białostockiej. Jerzy Czaban były prezydentem od sierpnia 1989 r. Rekomendował go Janusz Andrzejewski z list Komitetu Obywatelskiego „Solidarności". Miały miejsce dwa głosowania, które się nie rozstrzygnęły. Wobec tego J. Dolecki ogłosił nowe wybory na 25 czerwca. Wiceprzewodniczącymi Rady Miejskiej zostali: Leszek Sadowski (dyrektor Okręgowego Przedsiębiorstwa Przemysłu Mięsnego), Marek Kozłowski – szkoleniowiec sportowy i Janusz Andrzejewski. Natomiast Lech Rutkowski (dyrektor Okręgowego Przedsiębiorstwa Geodezyjno – Kartograficznego), Olgierd Skalski i Wojciech Hołownia

weszli w skład komisji, która miała się zająć inwentaryzacją mienia komunalnego.

25 czerwca 1990 r. odbyły się kolejne wybory prezydenta Białegostoku. Zarząd Regionu białostockiej „Solidarności" rekomendował na to stanowisko Andrzeja Łupińskiego. Zgłoszono też innych kandydatów: Jana Citkę, Wojciecha Hołownię i Lecha Rutkowskiego. Wszyscy kandydaci reprezentowali wyborcze porozumienie „Solidarności", ale żaden z nich nie miał rekomendacji Komitetu Obywatelskiego. W trakcie przesłuchań kandydaci starali się przedstawić swój program. Najlepiej wypadli A. Łupiński i L. Rutkowski – rekomendowany przez Klub Inteligencji Katolickiej. W trzecim głosowaniu L. Rutkowski został prezydentem Białegostoku. Funkcję wiceprezydentów powierzono: Wojciechowi Hołowni, po nim Ewie Bończak – Kucharczyk i Markowi Sosnkowskiemu, sekretarzem został Marek Żukowski, a przewodniczącym RM Janusz Dolecki. Członkami Zarządu zostali: Barbara Januszkiewicz, Waldemar Mierzejewski, Marek Nawrocki i Ryszard Tur. Wybrano też delegatów do sejmiku samorządowego: Antoniego Oleksickiego, Janusza Andrzejewskiego, Jana Kwasowskiego i Emanuela Trembaczowskiego.

Rada i Zarząd Miejski za swe główne zadania uznali stworzenie silnych podstaw finansowych, wprowadzenie racjonalnych zasad gospodarowania, dostosowanie struktur i podstaw funkcjonowania gospodarki miejskiej do reguł wolnego rynku, odrabianie zaległości w rozwoju infrastruktury, usprawnienie prac służb komunalnych. Przeznaczano znaczne środki na inwestycje. Wprowadzano tzw. wolny najem na lokale komunalne.

20 maja 1991 r. rozpoczęły się przenosiny urzędników z siedziby przy ulicy Branickiego do obiektu przy ulicy Słonimskiej, który wznoszony był na potrzeby biur projektowych. W opinii urzędników budynek był nieprzystosowany do pełnienia swej roli. Pomieszczenia były ciasne, a interesanci gubili się w gąszczu korytarzy. Pocieszeniem były nowoczesne i szybkie windy. Parter budynku został wynajęty krakowskiemu Bankowi Handlowo-Przemysłowemu. Wynajęto także opuszczone pomieszczenia przy ulicy Branickiego.

W Białymstoku wdrożono pilotaż rządowy polegający na podzieleniu się przez państwo władzą z samorządem. Następowała decentralizacja władzy. W ramach pilotażu gmina Białystok przejęła zarząd drogami wojewódzkimi i krajowymi oraz organizację ruchu drogowego. Do tej pory np. rozmieszczenie sygnalizacji leżało poza kompetencjami samorządu. Do gminy przechodziła geodezja, sprawy związane z prawem budowlanym (zamiana działek). Decyzje zapadały na sesjach Rady Miejskiej, które były otwarte dla mieszkańców. Gmina Białystok przejęła żłobki i przedszkola, a z placówek kulturalnych Muzeum Wojska i Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury. Następnie gmina Białystok przejęła szkoły podstawowe.

19 czerwca 1994 r. w Białymstoku odbyły się wybory samorządowe. Do głosowania uprawnionych było 193943 wyborców. Do Rady Miejskiej kandydowały 304 osoby, zgrupowane w Komitecie Wyborczym „Jedność" (Porozumienie Centrum, Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe, Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność", Unia Polityki Realnej, Ruch dla Rzeczypospolitej, Chrześcijańsko-Demokratyczne Stronnictwo Pracy, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich), Białostockiej Koalicji Samorządowej Lewica (Unia Praca i Sojusz Lewicy Demokratycznej), Komitecie Wyborczym Unii Wolności, Komitecie Wyborczym Prawosławnych i Liście Wyborczej „Nasze Miasto". Zwycięstwo wyborcze odniosła „Jedność zdobywając 26 na 50 mandatów i przejmując władzę w Białymstoku. Na drugim miejscu uplasowała się BKS Lewica, która miała 10 mandatów, Unia Wolności zdobyła 8 mandatów, zaś komitet Wyborczy Prawosławnych i „Nasze Miasto" po 3 mandaty. W wyborach wzięło udział 56622 osoby, czyli 29,4% uprawnionych. Przebieg wyborów obserwowała delegacja z Białorusi. Funkcję prezydenta powierzono Andrzejowi Lussie, a po jego gwałtownej i niespodziewanej śmierci 13 kwietnia 1995 r. zastąpił go Krzysztof Jurgiel.

11 października 1998 r. w wyborach samorządowych znaczące zwycięstwo odniosły Akcja Wyborcza „Solidarność" i „Jedność", którzy zdobyli 29 na 50 mandatów w Białostockiej Radzie Miejskiej, co dało jej bezwzględną większość i samodzielne rządzenie miastem. Białostockiej Koalicji Samorządowej Lewica i Niezależni „Razem" (SLD, UP i organizacje prawosławne) przypadło 18 mandatów. Unia Wolności uzyskała 3 mandaty. Frekwencja w Białymstoku wyniosła 39,9%. Funkcję prezydenta powierzono Ryszardowi Turowi.

27 października 2002 r. odbyły się kolejne wybory samorządowe w Polsce. Po raz pierwszy były to wybory bezpośrednie w trakcie których wyborcy głosowali na wójta, burmistrza i prezydenta miasta. Oznaczało to, iż wybierali oni osobę – a nie na partię polityczną, czy komitet wyborczy. Kandydata na wójta, burmistrza, prezydenta miasta mogła zgłosić tylko partia lub komitet wyborczy. Wybory bezpośrednie wygrywał ten kandydat, który zdobył najwięcej głosów w okręgu wyborczym i jednocześnie uzyskał ponad 50% wszystkich ważnych oddanych głosów. Jeżeli kandydatów było więcej niż dwóch i żaden nie uzyskał w I turze wyborów wymaganego poparcia ponad 50%, wówczas był dogrywka, czyli II tura wyborów. Odbywała się po dwóch tygodniach. Do II tury wyborów przechodziło dwóch kandydatów, którzy uzyskali w I turze największą ilość głosów. Była to dobra decyzja Sejmu. Zamiast wyboru zapośredniczonego przez decyzję Rady Miejskiej, sami wyborcy wybierali swojego gospodarza.

Wójt (burmistrz, prezydent miasta) reprezentował jednostkę samorządu terytorialnego. Była to reprezentacja jednoosobowa, co oznaczało, że w procesie wyrażania woli przez osobę prawną decydujące znaczenie miało

oświadczenie woli złożone przez wójta, burmistrza, czy prezydenta. Był on jednak związany w tym zakresie uchwałami rady. Istotne znaczenie dla pozycji prawnej wójta (burmistrza, prezydenta miasta) miało także kierowanie bieżącymi sprawami odpowiednich jednostek samorządu terytorialnego. Przyznanie wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) uprawnienia do kierowania bieżącymi sprawami gminy wynikało z tego, że jest był on także kierownikiem urzędu. Z tej racji był też predestynowany do załatwiania spraw bieżących, które były związane ze sprawnym funkcjonowaniem samorządu.

W trakcie tych wyborów Rada Miejska Białegostoku miała liczyć 28 radnych (w poprzedniej kadencji było 50 radnych). Kandydaturę dotychczasowego prezydenta Ryszarda Tura wyłoniła prawica połączona w bloku Białostockiego Przymierza Prawicy (m. in. Platforma Obywatelska, Klub Inteligencji Katolickiej, Ruch Odbudowy Polski i kilka mniejszych partii prawicowych). Do współpracy nie udało się pozyskać Ligi Polskich Rodzin ani Prawa i Sprawiedliwości. Liga stanowczo stwierdziła, że z PO nie będzie współpracować, z kolei lider PiS, poseł Krzysztof Jurgiel planował zostać kandydatem zjednoczonej prawicy (był prezydentem miasta w latach 1995-98). Kandydatem Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Unii Pracy był profesor Zbigniew Puchalski. Prawo i Sprawiedliwość desygnowało Marka Kozłowskiego. Jarosława Dziemiana poparła Polska Unia Gospodarcza. Leona Żero wystawiła Samoobrona. Komitet Wyborczy Godność i Praca desygnował Czesława Jakubowicza, Liga Polskich Rodzin poparła kandydaturę Edwarda Łuczyckiego. Antoni Mironowicz wystartował z listy Białoruskiego Komitetu Wyborczego, zaś Leszek Jawor z Komitetu Nasze Podlasie. Ewę Bończak-Kucharczyk poparła Białostocka Unia Samorządowa. Waldemar Krynicki wystartował w listy Wspólnej Inicjatywy Polska Podlaskie.

Rozpoczęła się walka kandydatów na prezydentów o głosy wyborców. Z dużym rozmachem kampanię wyborczą prowadził dotychczasowy prezydent Ryszard Tur. 23 października 2002 r. do Białegostoku przyjechał Maciej Płażyński, lider Platformy Obywatelskiej, by zapewnić o poparciu dla kandydata Białostockiego Porozumienia Prawicy. Płażyński mówił, iż Tur ma duże doświadczenie i zrobił dużo dobrego dla miasta. Potwierdzili to nawet przeciwnicy polityczni jak Leszek Miller (w maju 2002 r. Tygodnik „Wspólnota" – pismo samorządu terytorialnego napisał, iż w rankingu najlepszych samorządów Urząd Miejski zajął 8 miejsce w kraju, premier Leszek Miller przysłał list gratulacyjny prezydentowi R. Turowi). Miał też dobrze opracowane ulotki, bilbordy i spoty telewizyjne. Profesor Zbigniew Puchalski obiecywał uczciwość i rządy przy otwartej kurtynie, a także regularnie informować białostoczan o decyzjach gospodarczych i finansowych Urzędu Miejskiego. Jego priorytetem miało być budownictwo socjalne. Pomoc w znalezieniu pracy dla absolwentów białostockich uczelni deklarował Cze-

sław Jakubowicz. W walce o fotel prezydenta Białegostoku liczyło się tylko trzech kandydatów: Ryszard Tur, Zbigniew Puchalski i Marek Kozłowski.

27 października 2002 r. w trakcie liczenia głosów nastąpiła awaria pilotażowego sytemu informatycznego w Białymstoku. Miejska Komisja Wyborcza podliczyła głosy tradycyjną metodą. W 158 okręgach wyborczych białostocczanie oddali 75,5 tys. mieszkańców na 219 tys. uprawnionych, co stanowiło 34 %. Wybory samorządowe wygrała koalicja SLD – UP zdobywając 10 mandatów, Liga Polskich Radnych 8 mandatów, PIS – 5 radnych, Białostockie Porozumienie Prawicy – 5 radnych. Resztę głosów zdobyły pozostałe komitety wyborcze. Do drugiej tury wyborów na stanowisko prezydenta Białegostoku przeszli Ryszard Tur i Zbigniew Puchalski.

10 listopada 2002 r. wybory prezydenckie wygrał zdecydowanie dotychczasowy prezydent Ryszard Tur, który musiał się zmierzyć w drugiej turze z kandydatem SLD-UP. Dotychczasowy prezydent zdobył w Białymstoku ok. 21 tys. głosów. Jego kontrkandydat, prof. Zbigniew Puchalski z SLD-UP – niecałe 16 tys. Frekwencja wyniosła 27 %.

18 października 2006 r. Komitety Wyborcze zgłosiły następujących kandydatów na prezydenta Białegostoku: Janusz Kochan – Sojusz Lewicy Demokratycznej, Marek Kozłowski – Prawo i Sprawiedliwość, Krzysztof Sawicki – Chrześcijański Ruch Samorządowy, Tadeusz Truskolaski – Platforma Obywatelska, Andrzej Fedorowicz – Liga Polskich Rodzin, Tadeusz Gan – Samoobrona, Krzysztof Kononowicz – Podlasie XXI wieku.

12 listopada 2006 po wyborach samorządowych do Rady Miasta Białegostoku weszli przedstawiciele następujących komitetów: Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP (38,15%), Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość (32,76%), Koalicyjny Komitet Wyborczy SLD+SDPL+PD+UP Lewica i Demokraci (15,24%). W Białymstoku do drugiej tury wyborów prezydenckich przeszli: Tadeusz Truskolaski popierany przez Platformę Obywatelską, który zdobył 48,49% głosów i Marek Kozłowski z Prawa i Sprawiedliwości z poparciem 32,61%. Trzecie miejsce zajął kandydat Lewicy i Demokratów Janusz Kochan na którego głosowało 9,67% wyborców, a szóste, z poparciem 1,89% mieszkańców, zajął kandydat Podlasia XXI wieku Krzysztof Kononowicz, który zdobył popularność internautów po opublikowaniu swojego materiału wyborczego w serwisie Youtube. Jego program obejrzało w sieci około 2,5 miliona osób.

26 listopada 2006 r. Tadeusz Truskolaski w drugiej turze wygrał wybory prezydenckie z Markiem Kozłowskim, zdobywając 67,25% poparcia (53018 głosów). Marek Kozłowski otrzymał poparcie 32,75% wyborców. Frekwencja wyborcza wyniosła 35,09 %. Obowiązki na tym stanowisku Tadeusz Truskolaski objął 5 grudnia 2006 r. po złożeniu ślubowania.

21 listopada 2010 r. wybory samorządowe w Białymstoku wygrała Platforma Obywatelska. Do 28 osobowej Rady Miejskiej wprowadziła 16 rad-

nych, czyli czterech radnych więcej niż w poprzedniej kadencji, 8 mandatów zdobyli radni Prawa i Sprawiedliwości, 4 mandaty Sojusz Lewicy Demokratycznej. Poza radą znaleźli się przedstawiciele Polskiego Stronnictwa Ludowego i Prawicy Podlasia. Urzędujący prezydent Tadeusz Truskolaski, kandydat popierany przez PO, wygrał w pierwszej turze wybory na prezydenta Białegostoku. Zdobył 68,52 % ważnych głosów. Jego główny przeciwnik Dariusz Piontkowski (PiS) zdobył 23,76 % ważnych głosów, Janusz Kochan (SLD) – 4,62 %, Bogusław Dębski (Prawicowe Porozumienie Samorządowo-Ludowe Wspólnota Samorządowa) – 2,7 %, a Waldemar Krynicki (Wspólna Inicjatywa Polska- Podlasie) – 0,39 %. Frekwencja w Białymstoku wyniosła 42%.

Życiorysy prezydentów Białegostoku 1919-1939

Józef Karol Puchalski (1919) – urodził się w 1862 r. W latach dziewięćdziesiątych XIX w. w ciągu trzech kadencji, był radnym i ławnikiem w samorządzie białostockim. W czasie prezydentury W. Djakowa został minowany przez władze rosyjskie wiceprezydentem miasta. W wyniku ewakuacji władz miejskich w 1915 r. znalazł się w głębi Rosji. Tam spędził prawie cały okres wojny. Do Białegostoku powrócił w 1918 r. W lutym 1919 r. po wkroczeniu wojsk polskich stanął na czele Tymczasowego Komitetu Miejskiego, powołanego przez komisarza rządowego Ignacego Mrozowskiego. K. Puchalski zajął się zapewnieniem bezpieczeństwa i żywności mieszkańcom Białegostoku. Odradzało się też polskie szkolnictwo, zmieniano nazwy ulic. Funkcję prezydenta miasta pełnił do 7 września 1919 r., czyli po ukonstytuowaniu się nowej Rady Miasta z nowym prezydentem. Nadal pozostał radnym. Mieszkał w swoim domu na ulicy Świętojańskiej nr 21. Zmarł nagle 15 września 1924 r. Został pochowany na Cmentarzu Farnym w Białymstoku.

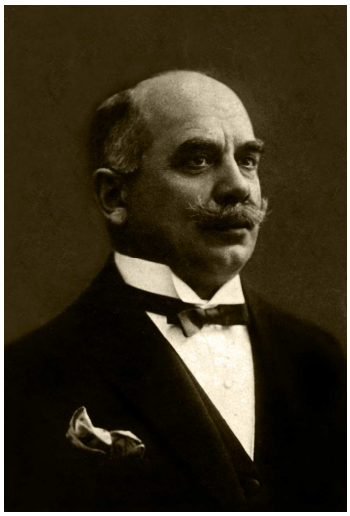

Bolesław Szymański (1919-1928) – urodził się w Białymstoku około 1878 r. Z wykształcenia był prawdopodobnie inżynierem budownictwa. Prezydentem Białegostoku wybrany został 7 września 1919 r. Pełniąc funkcję prezydenta borykał się z trudnościami po odzyskaniu niepodległości. W lutym 1921 został wybrany na prezesa białostockiego „Ogniska", klubu towarzyskiego, który zajmował się także działalnością charytatywną. Był członkiem komitetu parafialnego Kościoła Farnego. B. Szymański działał także w komitecie pomocy jeńcom. W ramach wsparcia dla Ślązaków zaproponował samo opodatkowanie się wszystkich urzędników miejskich. Ważnym wydarzeniem w historii miasta była wizyta powracającego z frontu Marszałka Józefa Piłsudskiego. prezydent B. Szymański wraz z towarzyszącą mu delegacją udał się dzień wcześniej do Wołkowyska, by już tam powitać Naczelnika. Antoni

Lubkiewicz red. „Dziennika Białostockiego" z okazji wizyty Józefa Piłsudskiego i powrotu 42 pułku piechoty im. Jana Henryka Dąbrowskiego, wydał specjalny zeszyt pamiątkowy pt. „Białystok Ilustrowany". 21 sierpnia 1921 r. przy bramie triumfalnej na ulicy Lipowej B. Szymański uroczyście powitał Naczelnika Państwa.

W okresie jego prezydentury rozpoczęto budowę nowoczesnego szpitala przy ul. Piwnej oraz koloni urzędniczej na ul. Świętojańskiej. W 1925 r. przebudowano stare koszary na Miejski Zakład Opiekuńczo-Wychowawczy. Rok później uruchomiono zakład położniczy. Wiele wysiłku i środków włożono w uporządkowanie lasu Zwierzynieckiego, w którym urządzono park Konstytucji 3 Maja oraz boisko sportowe. Przy realizacji tych projektów zatrudnienie znalazło wielu bezrobotnych.

Po wyborach w 1927 r. został radnym z listy Polskiego Zjednoczonego Komitetu Wyborczego. Nie udało mu się utrzymać funkcji prezydenta. W Radzie Miejskiej drugiej kadencji zajmował się sprawami finansowymi i gospodarczymi. Pracował w komisji finansowo-budżetowej i zdrowia publicznego.

Pewnym cieniem na prezydenturze B. Szymańskiego kładła się także umowa z Elektrownią, przez co białostoczanie uważali, iż ponosił on odpowiedzialność za wysokie ceny prądu. Było w tym coś na rzeczy, gdyż później B. Szymański dostał dobrze płatne stanowisko w zarządzie białostockiej Elektrowni. Po rozwiązaniu w 1932 r. Rady Miejskiej, bardzo rzadko udzielał się publicznie. Mieszkał w swoim domu na ulicy Warszawskiej 24.

Pułkownik Michał Ostrowski (1928) – urodził się w Białymstoku w 1873 r. W latach 1893-1918 służył jako kawalerzysta w rosyjskiej armii. Po powrocie do Polski wstąpił w szeregi tworzonego wojska. W 1918 r. pełnił funkcję szefa komisji remontowej przy Ministerstwie Spraw Wojskowych. Od maja do października 1919 r. przebywał w Stanach Zjednoczonych, jako szef misji wojskowej. W 1921 r. objął dowództwo pomorskiego pułku ułanów stacjonującego w Toruniu. W kwietniu 1923 r. Powierzono mu samodzielną brygadę w Suwałkach. Na skutek reorganizacji kawalerii w 1924 r. został przeniesiony do Białegostoku. W latach 1925-1926 sprawował funkcję komendanta garnizonu białostockiego. W tym czasie lansował pomysł budowy lotniska w Białymstoku. 23 marca 1925 r. w sali Rady Miejskiej odbyło się w tym celu zebranie organizacyjne Komitetu Lotnictwa Sanitarnego. Funkcję przewodniczącego powierzono pułkownikowi M. Ostrowskiemu. 22 listopada 1925 r. znalazł się on

także w zarządzie Komitetu Wojewódzkiego Ligi Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej (której jednym z ważniejszych celów była budowa lotniska w Białymstoku). W 1927 r. przeszedł w stan spoczynku. Michał Ostrowski startował z listy nr 16, Zjednoczonego Komitetu Wyborczego Byłych Wojskowych. Został radnym miejskim, a następnie 26 stycznia 1928 r. prezydentem Białegostoku. Jego kandydaturę poparli radni z PPS, Bundu, Bloku Żydowskiego i ugrupowań sanacyjnych. O stanowisko rywalizował z Lejzerem Szobwiszem. Wiceprezydentem został syjonista – Wolf Hepner. Pełnił ją do 31 października 1928 r., kiedy podał się do dymisji. Jego niewątpliwą zasługą była inicjatywa powołania Koła Miast Województwa Białostockiego. Był też jednym z pomysłodawców budowy Domu Ludowego im. Marszałka Józefa Piłsudskiego.

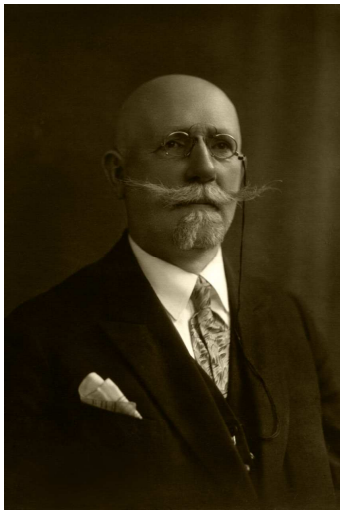

Wincenty Hermanowski (1928-1932) – urodził się 3 kwietnia 1875 r. we wsi Radule koło Tykocina. Uczył się w gimnazjum w Łomży. Za działalność niepodległościową został wydalony z gimnazjum i zesłany do Rosji do Wołogdy. Tam kontynuował naukę i zdał eksternistycznie maturę, pracując w aptece. Wyjechał do Moskwy na studia farmaceutyczne, gdzie uzyskał dyplom prowizora farmacji. Nie mógł powrócić do Białegostoku. W 1905 r. Zamieszkał na Ukrainie, gdzie miał własną aptekę. W 1912 r. udało mu się przyjechać do Białegostoku. W czasie niemieckiej okupacji Białegostoku działał w powstałym 8 kwietnia 1915 r., Towarzystwie Niesienia Pomocy Ofiarom Wojny. Włączył się też w prace Towarzystwa Pomocy Szkołom Polskim.

Po wyzwoleniu Białegostoku, jako współwłaściciel dalej prowadził aptekę „Pod Łabędziem". Mieszkał we własnym domu, który znajdował się na ul. Starobojarskiej. Wszedł do Komisji Rewizyjnej Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Spożywców w Białymstoku. Wtedy stał się znaną i popularną postacią w Białymstoku. We wrześniu 1919 r. został wybrany do białostockiej Rady Miejskiej. 18 grudnia 1919 r. powołano go na ławnika Sądu Okręgowego. W 1920 r. został wyznaczony do Komisji Lekarsko-Sanitarnej Rady Miejskiej. Następnie, jako delegat i członek Komitetu Związku Lokatorów zabiegał w Warszawie o korzystne dla najemców mieszkań rozwiązania prawne. 25 i 26 października 1924 r. wraz z redaktorem Konstantym Kosińskim był obecny na warszawskich uroczystościach sprowadzenia do kraju zwłok Henryka Sienkiewicza. W czerwcu 1925 r. W. Hermanowski złożył rezygnację z funkcji radnego. 26 listopada 1928 r. zebrała się Rada Miejska aby wybrać prezydenta i ławników Magistratu. Nowym prezydentem Białegostoku został Wincenty Hermanowski. Na wiceprezydenta wybrano Maksy-

miliana Ziemilskiego. Swoje urzędowanie rozpoczął 5 grudnia. Od razu wprowadził zmiany w organizacji posiedzeń Magistratu. Zadbał też o ułożenie pozytywnych stosunków z urzędnikami miejskimi. Wspierał budowę kościoła – pomnika na wzgórzu Św. Rocha.

W lutym 1929 r. W. Hermanowski przedstawił Radzie Miejskiej budżet na rok 1929/30. Sposobem na poprawę stanu gospodarki miejskiej, a przede wszystkim jej oddłużenie, miało być inwestowanie w rentowne przedsiębiorstwa miejskie. W pierwszym roku urzędowania Magistrat powstrzymał się od wprowadzenia nowych podatków. Wzrosły natomiast koszty utrzymania administracji. Wśród planowanych wydatków postanowiono przeznaczyć więcej środków na oświatę, kulturę i sztukę. Znalazły się też dodatkowe fundusze na budowę dróg i gmachów miejskich, w tym na Dom Ludowy im Marszałka J. Piłsudskiego.

W. Hermanowski przykładał wielką wagę do obchodzonych świąt państwowych. Na początku 1929 r. brał udział w akademii zorganizowanej w rocznicę Powstania Styczniowego. 3 maja 1931 r. był też obecny na uroczystości odsłonięcia pomnika pamięci 16 ofiar pomordowanych przez bolszewików. Pod jego przewodnictwem zbierano się także w celu ustalenia planu obchodu świąt. Nie stronił też od takich uroczystości, jak akademie z okazji imienin J. Piłsudskiego. W ten dzień organizowano uroczyste posiedzenia Rady Miejskiej. Wysłano telegramy hołdownicze do Marszałka. W nowych warunkach światowego kryzysu gospodarczego, samorząd stanął przed dużymi problemami i wyzwaniami. Dużą część środków pochłaniała spłata zaciągniętych długów. Oprócz kontynuacji budowy szpitala w Zwierzyńcu i zakupu dwóch samochodów pożarniczych, nie planowano poważniejszych inwestycji. W sferze marzeń pozostawała budowa dworca autobusowego. Wzorem Łodzi, walkę z bezrobociem zamierzano prowadzić przez rozpoczęcie pracochłonnych robót kanalizacyjnych. W. Hermanowski szczególnie zabiegał o środki na ten cel. W 1931 r. w związku z wzrastającym bezrobociem, powróciła kwestia budowy lotniska dla miasta.

Pod koniec 1931 r. pojawiła się informacja o planowej likwidacji województwa Białostockiego. W. Hermanowski stanął na czele Komitetu Obywatelskiego, który powołano do przeciwdziałaniu takiemu rozwiązaniu. W tej sprawie prezydent był częstym gościem u ówczesnego wojewody Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego. 18 stycznia 1932 r. odbyło się posiedzenie Komitetu Obywatelskiego na którym zdecydowano opracować obszerny memoriał w obronie istnienia województwa białostockiego.

30 lipca 1932 r. władze centrale na wniosek wojewody białostockiego rozwiązały Radę Miejską. Odwołano cały skład prezydium Magistratu. Oficjalnym powodem tej decyzji było nieumiejętne gospodarowanie finansami miejskimi. Wydaje się, iż te zarzuty nie odpowiadały Pominięto zupełnie fakt, iż samorząd białostocki do końca szukał oszczędności, a finanse innych

miast również łatano pożyczkami. Nie bez znaczenia było to, iż władze centralne same nakładały na samorządy coraz więcej obowiązków. Po przekazaniu władzy komisarzowi rządowemu, W. Hermanowski nadal brał udzielał w życiu publicznym Białegostoku. Nie zaniechał też swojej działalności charytatywnej i społecznej.

Zmarł w Bielsku Podlaskim 19 listopada 1947 r.

Seweryn Nowakowski (1932-1939) – urodził się 8 stycznia 1894 r. w Piotrkowie Trybunalskim. Po jego ukończeniu, rozpoczął studia na wydziale lekarskim Uniwersytetu Warszawskiego. Wybuch I wojny światowej spowodował ewakuację Uniwersytetu do Kijowa. W 1915 r., będąc na studiach, powołany został do wojska, lecz służby uniknął z powodu zachorowania na tyfus. Po rekonwalescencji został przyjęty na wydział prawa Uniwersytetu Moskiewskiego. 3 sierpnia 1917 r. został zwolniony ze służby wojskowej jako absolwent Drugiej Odeskiej Szkoły Chorążych.

Do Polski powrócił z transportem Czerwonego Krzyża (prawdopodobnie w 1919 r.) Po przyjeździe zamieszkał w Piotrkowie, gdzie jego ojciec miał dom i prowadził zakład mechaniczny. Walczył w czasie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. Wstąpił w szeregi Polskiej Partii Socjalistycznej. W latach 1921-1925 pracował w Częstochowskiej Policji Państwowej. Mieszkał w koszarach przy ulicy Jasnogórskiej. W Częstochowie poznał swoją przyszłą żonę, Stefanię Domaszewską. 24 września 1921 r., w kościele pod wezwaniem św. Barbary wziął ślub. W Częstochowie urodziły się dzieci małżeństwa Nowakowskich. Po zwolnieniu się z policji, z rekomendacji PPS sprawował funkcję ławnika w Zarządzie Miejskim Piotrkowa Trybunalskiego. Do pracy dojeżdżał z Częstochowy. Stanowisko to pełnił od 8 czerwca 1925 r. do 30 grudnia 1928 r. W tym okresie nadzorował wydział finansowy i administracyjny. Po pewnym czasie pełnił funkcję szefa wydziału finansowego i administracyjnego w Magistracie Częstochowy. We wrześniu 1928 r. zamieszkał tam wraz z rodziną w domu przy ulicy Strażackiej 19.

W 1931 r. otrzymał od władz centralnych w Warszawie propozycję objęcia stanowiska komisarza rządowego. Miał do wyboru Łódź i Białystok. Decyzję poprzedziły wizyty w obu miastach. Wybrał Białystok. W 1932 r. Premier Walery Sławek wyznaczył go na stanowisko komisarza rządowego w Białymstoku. Na stanowisku tym pozostawał do 1934 r., kiedy został tymczasowym prezydentem Białegostoku. W 1934 r. odbyły się wybory samorządowe. Seweryn Nowakowski został prezydentem Białegostoku. Najpierw

mieszkał przy ulicy Kraszewskiego, a następnie przy ulicy Ogrodowej i Mickiewicza. Na koniec zamieszkał w wilii prezydenckiej, wybudowanej specjalnie dla niego przy alei wojewody M. Zyndrama – Kościałkowskiego 24 (obecnie Akademicka). W latach 1931-1939 prezydent S. Nowakowski sumiennie pracował na rzecz miasta. Rozpoczął budową pierwszych kanalizacji i mimo sporych kosztów kontynuował je przez całą swą kadencję. Współpracował z dyrektorem elektrowni Kazimierzem Regiertem, rozpoczął elektryfikację i oświetlenie miasta. Z jego inicjatywy brukowano jezdnie i układano nowe chodniki, rozpoczęto budowę nowego wiaduktu łączącego centrum z Antoniukiem. Budował szkoły. Uregulowano rzekę Białą. Patronował też wielu przedsięwzięciom kulturalnym, sportowym i akcjom dobroczynnym. 22 lutego 1937 r., był obecny na balu charytatywnym, jaki odbył się w Pałacu Branickich z okazji kończącego się karnawału. W czerwcu 1938 r. objął patronat nad odbywającym się w Białymstoku, turniejem szachowym o drużynowe mistrzostwo Ziemi Północno-Wschodnich. Rok później brał także udział w akcji Wojewódzkiego Komitetu Pomocy Zimowej dla ubogich. W dziedzinie rekreacji, białostoczanie zawdzięczali mu budowę miejskiego ośrodka wodnego w Dojlidach. Powstała tam plaża, szatnia, planowano budowę po „europejsku urządzonej kawiarni". Wojna pokrzyżowała te plany.

S. Nowakowski, tak samo jak jego poprzednicy, przykładał dużą wagę do organizacji świąt narodowych. W 1937 r. był przewodniczącym Komitetu Obywatelskiego, który zdecydował o połączeniu obchodów Święta Żołnierza Polskiego z 17. rocznicą zwycięstwa nad bolszewikami. Uczestniczył też w świętach kościelnych, np. Bożego Ciała czy Chrystusa Króla. Wspierał budowę kościoła na wzgórzu Św. Rocha.

We wrześniu 1939 r. po wkroczeniu wojsk niemieckich nadal pełnił swą funkcję. W nocy 27 lub 28 października został aresztowany przez NKWD. Został osadzony w więzieniu białostockim, a później wywieziony do Mińska. Tam, prawdopodobnie odbył się jego proces. Nie wiadomo jaki zapadł wyrok. Po zawarciu traktatu Sikorski – Majski był poszukiwany przez Polską ambasadę w Kujbyszewie. Nie został jednak odnaleziony. Ślad urywał się w Kotłasie, gdzie ostatni raz widziano zaginionego. Poszukiwania prowadził również Czerwony Krzyż, ale nie dały one żadnych rezultatów. Dalsze losy i miejsce spoczynku ostatniego prezydenta przedwojennego Białegostoku nadal pozostają nieznane.

Życiorysy prezydentów Białegostoku 1944-1950

Ryszard Gołębiowski (1944) – urodził się w 1893 r. w Białymstoku. Około 1912 r. wyjechał z rodziną do Kijowa, gdzie ukończył Instytut Handlowy (uznany później w PRL za Uczelnię Wyższą i uzyskał dyplom magistra ekonomii). Następnie był uczniem Szkoły Oficerskiej (Junkierskije Uczilisczce). Ryszard Gołębiowski przebywając w Kijowie brał udział w wojnie domowej. Kilkakrotnie też był zamykany w więzieniu jako więzień polityczny. W roku 1920 z całą rodziną wrócił do odradzającej się Polski i rozpoczął pracę w białostockim Magistracie. W czasie wojny polsko-bolszewickiej walczył w jednostce artyleryjskiej. Po zakończeniu wojny powrócił do pracy w Magistracie, gdzie objął funkcję kierownika Wydziału (Ekonomicznego lub Finansowego). W owym czasie po raz pierwszy kandydował (nieskutecznie) na stanowisko prezydenta Miasta. W roku 1939 r. stawił się do wojska. W toku walk jego oddział został rozbity, dostał się do niewoli. Po ucieczce z obozu walczył w szeregach Armii Krajowej w randze kapitana. W roku 1944 Rząd Londyński tworzył delegaturę Rządu Polskiego w Białymstoku, a wojewoda Przybyszewski jako przedstawiciel Rządu Londyńskiego mianował Ryszarda Gołębiowskiego Prezydentem Miasta. Prezydent rozpoczął działalność organizując kolejne niezbędne wydziały Urzędu. Dowództwo sowieckie zaprosiło go na rozmowy. Został aresztowany i wywieziony do więzienia w Charkowie. Ryszard Gołębiowski powrócił szczęśliwie w roku 1947 r., jednak świadom zainteresowania nim Urzędu Bezpieczeństwa postanowił opuścić Białystok. Wyjechał wraz z matką do Szczecina, gdzie zamieszkał u brata, a następnie uzyskał pracę i mieszkanie. Zmarł w 1968 r. i został pochowany wraz z matką na cmentarzu w Szczecinie.

Witold Wenclik (1944-1945) – urodził się 21 czerwca 1911 r. w Białymstoku. Ukończył liceum im. Zygmunta Augusta w Białymstoku. Studiował na wydziale Prawa Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie. Po uzyskaniu dyplomu zatrudnił się w sądownictwie białostockim. Podczas okupacji

sowieckiej pracował jako adwokat, kształcił się również w Wyższym Instytucie Prawnym w Mińsku. W czasie okupacji niemieckiej w latach 1941-1944 pracował jako księgowy w Hucie Szkła. Latem 1944 r. z polecenia Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego organizował administrację w Białymstoku. Powierzono mu urząd prezydenta Białegostoku. W 1945 r. został mianowany go wiceprzewodniczącym Wojewódzkiej Rady Narodowej (1945-1950). Organizował struktury koncesjonowanego Stronnictwa Demokratycznego w Białymstoku. Po odejściu z polityki pracował jako adwokat. Zmarł w 1993 r. Został pochowany na cmentarzu miejskim przy ul. Wysockiego w Białymstoku.

Andrzej Krzewniak (1945-1948) – urodził się 30 listopada 1898 r. w Warszawie. Ukończył 6 klas gimnazjum i szkołę techniczną. W kwestionariuszu osobowym wypełnionym 9 czerwca 1945 r. jako zawód wyuczony podał majstra ślusarskiego. Od 1914 r. służył w legionach, a do 1920 r. w Wojsku Polskim. Służbę wojskową, którą zakończył w stopniu starszego ogniomistrza. Od 1921 r. był członkiem Polskiej Partii Socjalistycznej. W 1941 r. po wkroczeniu Niemców został mianowany kapitanem, komendantem miasta Lwowa Straży Obywatelskiej z ramienia PPS. Jako podkreślał prowadził walkę dywersyjną, uszkadzając tory i przeszkadzając transportowaniu broni i materiałów zaopatrzeniowych dla armii niemieckiej na wschodzie. W czasie okupacji Niemcy rozstrzelali jego brata, siostrę i szwagra. Niejasna jest kariera zawodowa A. Krzewniaka. W Ankiecie personalnej wypełnionej w Białymstoku 27 marca 1945 r. napisał, iż w latach 1921-1939 zatrudniony był w Miejskim Zakładzie Elektrycznym (MZE) we Lwowie jako kierownik zajezdni. Potwierdził to w kwestionariuszu z 9 czerwca 1945 r. Natomiast w karcie personalnej wypełnionej 9 sierpnia 1948 r. i własnoręcznie napisanym życiorysie z 9 sierpnia 1948 r. informował, iż w latach 1921-1930 pracował w MZK we Lwowie na stanowisku majstra ślusarskiego, studiując jednocześnie na Politechnice. W latach 1930-1934 był zatrudniony w lwowskim Magistracie pełniąc funkcję inspektora przedsiębiorstw miejskich, w latach 1935-1937 w Urzędzie Wojewódzkim na stanowisku inspektora samorządowego, a po zmianie wojewody w latach 1938-1939 znów MZE na stanowisku kierownika zakładu. Po wkroczeniu wojsk sowieckich został zwolniony z pracy. Zatrudnił się na Uniwersytecie Jana Kazimierza jako naczelnik wydziału. W lipcu 1944 r. przyjechał do Lublina, gdzie był delegowany jako starosta rady powiatowej. 5 listopada 1944 r. przybył do Białegostoku, gdzie przewodniczący Miejskiej Rady Narodowej. 30 maja

1945 r. na posiedzeniu Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku został wybrany w głosowaniu jawnym na prezydenta Białegostoku. Zamieszkał z żoną przy ul. Św. Rocha 10/2. W 1947 r. został posłem na Sejm Ustawodawczy. W 1948 r. zrezygnował ze stanowiska ze względu na chorobę. 31 października 1948 r. MRN przyjęła jego rezygnację. Zmarł w 1951 r.

Władysław Tomaszewicz (1948-1949) – urodził się 5 stycznia 1914 r. w Wilnie. 24 września 1948 r. ze względu na chorobę prezydenta A. Krzewniaka powierzono mu funkcję I wiceprezydenta i pełniącego obowiązki prezydenta Białegostoku.

Życiorysy Przewodniczących Prezydium Miejskiej Rady Narodowej, którzy po zmianach przejęli funkcje prezydentów miasta 1950-1973

Jadwiga Zubrycka (1949-1953) – urodziła się 6 grudnia 1909 r. w Białymstoku. W latach 1932-1939 zatrudniona była w fabryce Szapiro-Jagłoń, w której prowadziła działalność związkową. W czasie okupacji sowieckiej była członkiem Komitetu Fabrycznego w fabryce włókienniczej oraz delegatką do Gorsowietu. W latach 1942-1945 pracowała jako szwaczka. W 1946 r. była z wycieczką w Związku Sowieckim. Po powrocie do Polski szybko awansowała na dyrektora fabryki włókienniczej. W lutym 1949 Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku wybrała ją na przewodniczącą. W 1952 r. została posłana do Sejmu PRL I kadencji. Zasiadała w Komisji Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. Od 1953 r. pełniła funkcję sekretarza wojewódzkiego Towarzystwa Przyjaźnie Polsko-Radzieckiej. W 1964 r. napisała wspomnienia o pracy w fabryce włókienniczej.

Roman Woźniak (1953-1956) – urodził się 23 lutego 1903 r. w Hucie Majdan, gmina Baranowo, powiat przasnyski. Ukończył szkołę podstawową. W latach 1924-1925 odbył służbę wojskową w 72 pułku piechoty w Radomiu. W 1934 r. rozpoczął pracę w Hucie Szkła w Białymstoku. Od lipca 1944 r. był członkiem Polskiej Partii Robotniczej w Białymstoku, a od 1948 r. członkiem Polskiej zjednoczonej Partii Robotniczej w Białymstoku. W lutym 1947 r. został starostą powiatowym w Bielsku Podlaskim. Pod koniec 1948 r. został służbowo przeniesiony do pracy w Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku. W 1950 r. powierzono mu funkcję przewodniczącego Okręgowej Rady Związków Zawodowych w Białymstoku. We wrześniu 1953 r. powołany został na funkcję przewodniczącego prezydium MRN. We wrześniu 1956 r. ze względu na słaby stan zdrowia zrezygnował z funkcji i przeszedł na rentę.

Bogdan Załuski (1956-1958) – urodził się 30 września 1954 r. w Prużanie. W latach 1948-1951 kierownik sekcji w Wojewódzkim Urzędzie Bezpieczeństwa Publicznego w Białymstoku. W latach 1951-1956 pełnił różne funkcje kierownicze w Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku. Od października 1956 r. do września 1958 r. pełnił funkcję Przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku.

Jerzy Krochmalski (1958-1965) – przewodniczący prezydium MRN. 7 maja 1960 r. jako gospodarz Białegostoku wręczył studentom symboliczne klucze miasta w ramach zorganizowanych po raz pierwszy w Białymstoku studenckich „Pogonaliów".

Zygmunt Bezubik (1965-1972) – urodził się 7 marca 1927 r. w Białymstoku. W 1941 r. rozpoczął pracę w fabryce włókienniczej w charakterze tkacza. W latach 1949-1950 ukończył szkołę mistrzów tkackich i pełnił funkcję kontrolera technicznego. W latach 1953-1957 uczył się w Techniku Włókienniczym w Łodzi. Po ukończeniu technikum pełnił funkcję kierownika Wydziału Ekonomicznego Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Białymstoku. Od 1956 r. pracował w Zakładach Włókienniczych im. Sierżana. W 1959 r. został wybrany na sekretarza Wydziału Ekonomicznego KM PZPR. W 1965 r. powierzono mu funkcję przewodniczącego prezydium MRN. W czerwcu 1972 r. Egzekutywa Komitetu Wojewódzkiego PZPR pozbawiła go funkcji przewodniczącego prezydium MRN. Objął funkcję dyrektora Białostockich Zakładów Garbarskich w Białymstoku. Odwołano go ze stanowiska w 1978 r.

Życiorysy prezydentów Białegostoku 1973-1990

Aleksander Czuż (1972-1981) – urodził się 24 czerwca 1936 r. w Rogawce. Ukończył studium administracji na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1953-1956 był członkiem władz powiatowych Związku Młodzieży Polskiej. W latach 1955-1990 był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej. Wchodził w skład władz wojewódzkich w Białymstoku. Od 1953 r. był zatrudniony w prezydium powiatowej rady narodowej w Siemiatyczach, przewodniczącym rad narodowych w Dąbrowie Białostockiej i Sokółce. W latach 1972-1973 pełnił funkcję przewodniczącego Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku. W latach 1973-1981 był prezydentem Białegostoku. W latach 1981-1985 przewodził wojewódzkiej komisji planowania. W 1990 r. powierzono mu funkcję wicewojewody białostockiego. W latach 1998-2001 był radnym sejmiku województwa podlaskiego. W latach 2001-2005 pełnił funkcję posła na Sejm IV kadencji z ramienia Sojuszu Lewicy Demokratycznej. Po skończeniu kadencji w 2005 r. przeszedł na emeryturę.

Tadeusz Naczas (1981-1986) – urodził się 19 września 1935 r. w Sobieszynie. Ukończył Politechnikę Warszawską o specjalności budowa samochodów i ciągników. W 1957 r. Został zatrudniony w Miejskim Przedsiębiorstwie Komunikacyjnym. Pracował w dziale technicznym, następnie był majstrem zmianowym w warsztatach. W latach 1959-1962 pracował jako kierownik działu technicznego. Od 1 marca 1962 r. pełnił funkcję zastępcy dyrektora ds. technicznych w MPK. Był też przewodniczącym zakładowego Klubu Techniki i Racjonalizacji w MPK. Od 1973 r. był pierwszym zastępcą dyrektora MPK, a potem dyrektorem. 1 lutego 1974 r. powierzono mu funkcję wiceprezydenta Białegostoku. 15 października 1981 r. MRN powierzyła funkcję prezydenta Białegostoku Tadeuszowi Naczasowi. Pełnił ją do czerwca 1986 r.

Zbigniew Zdrojewski (1986-1989) – urodził się 16 lutego 1950 r. w Białymstoku. Ukończył Instytut Organizacji i Kierowania Polskiej Akademii Nauk i Uniwersytet Warszawski. Uzyskał magistra organizacji i zarządzania.

7 października 1975 r. rozpoczął pracę w Branżowym Ośrodku Organizacji i Normowania przy Wojewódzkim Zjednoczeniu Przedsiębiorstwa Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. 7 listopada 1975 r. przeszedł do Ośrodka Badań Naukowych na stanowisko pracownika naukowo-badawczego. 4 maja 1978 r. rozpoczął pracę w Urzędzie Miejskim, gdzie pełnił funkcję starszego inspektora miejskiego z jednoczesnym pełnieniem obowiązków osiedlowego planisty społecznego. Uczestniczył też w eksperymentalnym programie badawczym pod nazwą Społeczny system osiedla mieszkaniowego. 1 stycznia 1980 r. awansował na stanowisko przewodniczącego Miejskiej Komisji Planowania. Był członkiem Egzekutywy Podstawowej Organizacji Partyjnej Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w UM. 20 grudnia 1984 r. prezydium MRN powierzyło mu funkcję wiceprezydenta Białegostoku. 26 czerwca 1986 r. Miejska Rada Narodowa podjęła uchwałę o powierzeniu mu funkcji prezydenta Białegostoku. W dzień później wojewoda Marian Gała powołał go na to stanowisko. W maju 1989 r. Zbigniew Zdrojewski złożył rezygnację z pełnionej funkcji. MRN rezygnację przyjęła, w związku z czym wojewoda Marian Gała odwołał go z dniem 1 czerwca 1989 r. ze stanowiska prezydenta miasta. Zmarł 28 czerwca 1996 r.

Jerzy Czaban (1989-1990) – urodził się 27 mara 1947 r. w Surażkowie koło Supraśla. Ukończył Politechnikę Białostocką. Był stypendystą Przedsiębiorstwa Robót Zmechanizowanych i Maszyn Budowlanych i tam rozpoczął pracę w 1969 r. W 1977 r. został powołany na dyrektora przedsiębiorstwa. Przez kolejne 12 lat był dyrektorem tegoż zakładu. W sierpniu 1989 r. Miejska Rada Narodowa powierzyła mu obowiązki prezydenta Białegostoku. W czerwcu 1990 r. został ponownie zgłoszony na to stanowisko przez część działaczy Komitetu Obywatelskiego. Ukończył kursy z zakresu prawa zamówień publicznych. Po odejściu z funkcji pracował w fundacji Zamenhofa. Potem powrócił do Urzędu Miejskiego. W 1992 r. uzyskał certyfikat wydany przez Community Development Training Institute. Był jednym z pierwszych w Polsce wykładowców zamówień publicznych wpisanych na listę trenerów, prowadzoną do 1997 r. przez Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych. Był współautorem programów szkoleniowych I i II stopnia, zakupionych w 1995 r. przez UZP i wprowadzonych jako obowiązkowe przy prowadzeniu szkoleń autoryzowanych przez UZP. Szkolił pracowników Kancelarii Sejmu RP czy też Kancelarii Premiera i poszczególnych ministerstw. Opiniował wnioski rzeczników dyscypliny finansów publicznych w sprawach o naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Był arbitrem zamówień publicznych wpisany na listę przez Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych.

Życiorysy prezydentów Białegostoku 1990-2013

Lech Rutkowski (1990-1994) – urodził się 5 marca 1944 r. w Białymstoku. W 1968 r. ukończył studia na Politechnice Białostockiej. Rozpoczął pracę pracował w Okręgowym Przedsiębiorstwie Geodezyjno-Kartograficznym, zajmując m. in. stanowisko dyrektora. W czerwcu 1990 r z poparciem Komitetu Obywatelskiego NSZZ „Solidarność" Rada Miejska powierzyła mu funkcję prezydenta Białegostoku. 5 czerwca 1991 r. był gospodarzem podczas wizyty duszpasterskiej papieża Jana Pawła II w Białymstoku. Swą funkcję tę pełnił do 1994 r. W latach 1990-2006 przez cztery kadencje był nieprzerwanie radnym Rady Miejskiej w Białymstoku. Od 1996 do 2003 kierował oddziałem Banku Gospodarki Żywnościowej w Białymstoku. W latach 2003-2005 był prezesem Jagiellonii Białystok, następnie został honorowym przewodniczącym rady nadzorczej tego klubu. W 2004 r. kandydował do Parlamentu Europejskiego z rekomendacji Narodowego komitetu Wyborczego Wyborców. Mandatu jednak nie uzyskał. W latach 2006 - 2007 z poparcia Prawa i Sprawiedliwości był radnym Sejmiku Samorządowego Województwa Podlaskiego. W 2007 r. dostał nominację na funkcję prezesa zarządu Białostockich Zakładów Graficznych, którą pełnił do 2009 r. W styczniu 2008 odszedł z PiS, współtworząc klub radnych „Prawica Podlasia". W 2009 r. był kandydatem do PE z list Pawicy Rzeczypospolitej. W 2010 r. nie zdobył mandatu radnego do Sejmiku Samorządowego. Obecnie na emeryturze. Aktywnie działał w Klubie Inteligencji Katolickiej w Białymstoku (był prezesem Klubu Inteligencji Katolickiej). W 2005 r. Za zasługi na polu samorządności został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi.

Andrzej Lussa (1994-1995) – urodził się 20 lutego 1948 r. w Otwocku. Był lekarzem, doktorem nauk medycznych, uczniem profesora Karola Buluka, adiunktem w Zakładzie Patomorfologii Akademii Medycznej w Białymstoku. W latach 1980-1981 r. był aktywnym działaczem NSZZ „Solidarności" na Akademii Medycznej w Białymstoku,

współredaktorem tamtejszego biuletynu. Od 1989 r. był Sekretarzem Okręgowej Rady Lekarskiej w Białymstoku, organizował od podstaw działania samorządu lekarskiego. Był twórcą Biuletynu ORL i Zeszytów Historycznych. Działał w grupie inicjatorów budowy pomnika księdza Jerzego Popiełuszki i pomnika Marszałka Józefa Piłsudskiego. W czerwcu 1994 r. Rada Miejska powierzyła mu funkcję prezydenta Białegostoku. Zmarł nagle w trakcie pełnienia obowiązków 13 kwietnia 1995 r.

Krzysztof Jurgiel (1995-1998) – urodził się 18 listopada 1953 r. w Ogrodnikach. Ukończył Politechnikę Warszawską, gdzie uzyskał tytuł zawodowy magistra inżyniera geodety. W latach 1978-1981 pracował jako kierownik robót w Okręgowym Przedsiębiorstwie Geodezyjno-Kartograficznym w Białymstoku, a w latach 1981-1984 jako specjalista ds. geodezji w Białostockim Kombinacie Budowlanym. W latach 1984-1988 był inspektorem w Urzędzie Wojewódzkim w Białymstoku. W latach 1988-1994 prowadził działalność gospodarczą, będąc właścicielem Przedsiębiorstwa Usług Geodezyjnych i Kartograficznych „Meridian".

W 1994 r. wybrano go radnym Rady Miejskiej w Białymstoku. Został także wiceprezydentem miasta odpowiedzialnym za gospodarkę gruntami, politykę przestrzenną i rozwój gospodarczy. W latach 1995-1998 Rada Miejska powierzyła mu urząd prezydenta Białegostoku. W latach 1998-2001 był radnym i przewodniczącym Sejmiku Samorządowego Województwa Podlaskiego I kadencji. W 1997 r. został wybrany posłem do Sejmu RP z listy Akcji Wyborczej „Solidarność". W 2001 r. został wybrany posłem do Sejmu IV kadencji z lit Prawa i Sprawiedliwości. W 2003 r. wygrał wybory uzupełniające do Senatu. Od 1980 był członkiem NSZZ „Solidarność". Działał w Stowarzyszeniu Rodzin Katolickich. W latach 1990-1999 był członkiem Porozumienia Centrum. W 2001 r. Tworzył struktury Prawa i Sprawiedliwości. W wyborach parlamentarnych w 2005 r. Po raz kolejny zdobył mandat posła. Od 31 października 2005 r. do 5 maja 2006 r. był ministrem rolnictwa. W 2007 r. po raz czwarty zdobył mandat posła. Swój sukces wyborczy powtórzył w wyborach parlamentarnych w 2011 r.

Ryszard Tur (1998-2006) – urodził się 10 sierpnia 1944 r. w Pilikach. Ukończył studia na Politechni-

ce Śląskiej w Gliwicach. W latach 1970-1984 był zatrudniony w białostockim Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego. W latach 1984-1991 wykładał na Politechnice Białostockiej. W latach 1990-2002 był radnym Białegostoku. W 1998 r. Rada Miasta powierzyła mu funkcję prezydenta Białegostoku. W 2002 r. po wygraniu wyborów bezpośrednich po raz drugi objął to stanowisko. W 2006 r. nie ubiegał się o reelekcję. Kandydował do Sejmiku Samorządowego Województwa Podlaskiego. Mandatu nie zdobył. Powrócił do pracy na Politechnice Białostockiej jako starszy wykładowca na Wydziale Zarządzania. Był aktywny członkiem NSZZ „Solidarność". Tworzył struktury Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego w Białymstoku. Był członkiem Akcji Katolickiej i rycerzem Zakonu Grobu Bożego w Jerozolimie. 14 sierpnia 2007 r. został powołany na pełnomocnika Prawicy Rzeczypospolitej w Białymstoku. Został odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Tadeusz Truskolaski (2006 – do dnia dzisiejszego) – urodził się 10 kwietnia 1958 r. w Starych Kapicach. Po studiach rozpoczął pracę jako nauczyciel akademicki. W 1996 r. uzyskał stopień naukowy doktora nauk ekonomicznych na Wydziale Ekonomicznym Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, broniąc pracę zatytułowaną *Zagospodarowanie transportowe jako czynnik rozwoju miast Polski północno-wschodniej*. 3 kwietnia 2007 r. obronił rozprawę habilitacyjną na Wydziale Ekonomii Uniwersytetu w Białymstoku. Tytuł rozprawy *Transport a dynamika wzrostu gospodarczego południowo-wschodnich krajów bałtyckich*. Opublikował około 70 prac naukowych. Był zatrudniony przez Rządowe Centrum Studiów Strategicznych, pracował nad planami przestrzennego zagospodarowania kraju. Jest także ekspertem od pozyskiwania funduszy unijnych. Kierował departamentem Polityki Regionalnej w Urzędzie Marszałkowskim, gdzie wdrażał program PHARE. Doradzał także ministrowi rozwoju regionalnego. Jest członkiem Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidar-ność" przy Uniwersytecie w Białymstoku. W 2006 r. był kandydatem na urząd prezydenta Białegostoku jako bezpartyjny z rekomendacji Platformy Obywatelskiej. W drugiej turze pokonał Marka Kozłowskiego, kandydata Prawa i Sprawiedliwości. Obowiązki prezydenta objął 5 grudnia 2006 r. po złożeniu ślubowania. W 2010 r. uzyskał reelekcję (również jako bezpartyjny kandydat z ramienia PO), wygrywając w pierwszej turze z 68,5% poparciem (64909 głosów). Odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi.

Życiorysy przewodniczących Rady Miejskiej 1919-1939

Feliks Filipowicz – urodził się w 1869 r. w Kiejdanach. W 1898 r. uzyskał dyplom prowizora farmacji na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim. W 1889 r. zdobył koncesję na prowadzenie tzw. „Apteki Nowej" w Chełmie Lubelskim. Aptekę tą uruchomił prawdopodobnie w 1901 r. Poznał też Józef Piłsudskiego, który po ucieczce ze szpitala więziennego w Petersburgu, zatrzymał się jego domu. W 1905 r. Filipowicz sprzedał aptekę. W 1907 r. został aresztowany przez policję. Po wyjściu na wolność w 1909 r. Filipowicz osiedlił się Białymstoku, w 1910 r. objął zarząd apteki Zofii Narkiewicz. Apteka ta mieściła się w istniejącym dotąd gmachu na rogu ul. Sienkiewicza i Rynku Kościuszki, gdzie obecnie znajduje restauracja Astoria. W 1915 r. Filipowicz aptekę odkupił i prowadził ją samodzielnie do roku 1921 r. W czerwcu 1917 r. został wiceprezesem Centralnego Komitetu Narodowego na obwód ziemi białostockiej. Za współpracę z warszawskim CKN Filipowicz został aresztowany i osadzony w obozie jenieckim w Hawelbergu, a następnie w twierdzy modlińskiej. Po odzyskaniu wolności powrócił do Białegostoku. Był wiceprezesem Tymczasowego Komitetu Miejskiego, a we wrześniu 1919 r. prezesem Rady Miejskiej. Po wyborach w 1927 r. Feliks Filipowicz ponownie wszedł w skład rady. Jesienią 1930 r. powołany został do komitetu wyborczego do parlamentu – bezskutecznie kandydował do senatu z listy Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem. Pracę w samorządzie zakończył w 1932 r. Następnie pracował Okręgowym Urzędzie Likwidacyjnym. Zmarł 21 stycznia 1941 r. i został pochowany na cmentarzu farnym w Białymstoku

Roman Młyński – był nauczycielem seminarium białostockiego. Jako bezpartyjny startował z listy PPS.

Życiorysy przewodniczących Miejskiej Rady Narodowej w latach 1944-1990

Antoni Rutkowski (1944-1949) – urodził się 15 sierpnia 1900 r. w Jasionówce. Wykształcenie średnie niepełne. W latach 1920-1922 służył w 36 pułku piechoty w Warszawie. Po zakończeniu służby wojskowej pracował jako strażnik w służbie granicznej. Był też robotnikiem i bezrobotnym. W latach 1939-1941 (okupacja sowiecka) był dyrektorem Fabryki Kafli w Białymstoku. W 1941 r. przebywał w Białymstoku, gdzie znów pracował jako robotnik. We wrześniu 1944 r. powołany został w skład Miejskiej Rady Narodowej. Od czerwca 1945 r. do pełnił funkcję przewodniczącego MRN. Był członkiem Polskiej Partii Robotniczej.

Romuald Żukowski (1973-1980) – urodził się 16 września 1928 r. we wsi Nałogi. W 1959 r. był słuchaczem Wyższej Szkoły Partyjnej w Gdańsku. 14 grudnia 1973 r. powierzono mu funkcję przewodniczącego prezydium MRN w Białymstoku (był wtedy I sekretarzem Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Białymstoku).

Paweł Borowski (1981-1984) – urodził się w 1911 r. w tajdze syberyjskiej w rodzinie zesłańców za udział w powstaniu styczniowym. W 1918 r. rodzina powróciła do Polski. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Grodnie i studia humanistyczne na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie. Uczestniczył w obronie Grodna przed wojskami sowieckimi we wrześniu 1939 r. Wstąpił w szeregi tworzącej się konspiracji. Obawiając się aresztowania przez władze sowieckie wyjechał na tereny okupowane przez Niemców. Po wkroczeniu wojsk niemieckich na Białostocczyznę w czerwcu 1941 r. rozpoczął służbę w Związku Walki Zbrojnej, a po 1942 r w Armii Krajowej przyjmując pseudonim „Judym". Z czasem został awansowany na stopień podporucznika. Odznaczony. Uczestniczył w akcji „Burza". Po ujawnieniu się został aresztowany przez władze sowieckie i wywieziony do Kaługi, a potem na Ural. Po powrocie do Polski wstąpił do organizacji Wolność i Niezawisłość. Pracował w „Słowie Powszechnym". Był też działaczem Stowarzyszenia PAX – świeckiej organizacji katolickiej utworzonej oficjalnie w 1947 r. przez Bolesława Piaseckiego. Początkowo zrzeszała katolików gotowych do współpracy z siłami komunistycznymi, po 1956 r. PAX współpracował z byłymi żołnierzami AK. Od 1980 część działaczy wspierała

„Solidarność, w tym Paweł Borowski w Białymstoku. W 1980 r. został przewodniczącym MRN. Zmarł w 2000 r.

Jerzy Kuźmiński – (1984-1988) – urodził się 25 września 1935 r. Wykształcenie wyższe techniczne. Zatrudniony był w Biurze Projektów Budownictwa Komunalnego w Białymstoku na stanowisku kierownika.

Jerzy Półjanowicz (1989-1990) – urodził się 9 czerwca 1952 r. w Folwarkach Tylwickich. Ukończył Technikum Geodezyjne w Białymstoku. Ukończył Politechnikę Białostocką, uzyskując tytuł inżyniera budownictwa lądowego. Pracował w Białostockim Kombinacie Budowlanym, a następnie w Spółdzielni Mieszkaniowej „Słoneczny Stok". Pełnił funkcję przewodniczącego Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku. Pracował też w oddziale regionalnym PKO BP S.A. W 1994 r. uzyskał mandat radnego Rady Miejskiej w Białymstoku. W latach 2005 – 2006 pełnił obowiązki wojewody białostockiego. W 2012 r. wszedł w skład zarządu krajowego Sojuszu Lewicy Demokratycznej. Odznaczony został Złotym Krzyżem Zasługi.

Życiorysy przewodniczących Rady Miejskiej w latach 1990-2013

Janusz Dolecki (1990-1994) – urodził się w 1948 r. Był absolwentem Politechniki Białostockiej, gdzie uzyskał tytuł inżyniera doktora. W 1990 r. został wybrany w skład Rady Miejskiej w Białymstoku, był też jej przewodniczącym. W 1994 r. wojewoda białostocki Stanisław Prutis powierzył mu funkcję pełnomocnika wojewody białostockiego ds. zamówień publicznych. Jest autorem licznych publikacji dotyczących zamówień publicznych. Był Wiceprezesem Urzędu Zamówień Publicznych. Od 1994 r. jest wykładowcą, trenerem i ekspertem od zamówień publicznych. Napisał też autorski program szkoleniowy. Szkolił trenerów zamówień publicznych w ramach programu OMEGA PHARE. Był ekspert nadzwyczajnej komisji sejmowej zajmującej się nowelizacją ustawy o zamówieniach publicznych. Pełnił funkcję Redaktor Naczelnego miesięcznika *Zamówienia publiczne. Doradca,* był współautorem książki *Jak udzielać zamówień publicznych finansowanych ze środków UE*. Wykładał na studiach podyplomowych w zakresie problematyki zamówień publicznych na Uniwersytetach w Gdańsku, Łodzi i Białymstoku. Od 1996 r. jest niezależnym ekspert w sprawach dotyczących zamówień publicznych. W latach 2004-2007 był wiceprezesem Urzędu Zamówień Publicznych. Jako trener i autor materiałów szkoleniowych współpracuje z Forum Edukacyjnym CZP sp. z o.o. Zaangażowany w realizację złożonych projektów szkoleniowych prowadzonych przez Forum Edukacyjne CZP sp. o.o. skierowanych do klientów instytucjonalnych.

Jan Chojnowski (1994-1997) – urodził się 10 stycznia 1943 r. w Zubolu. W 1966 r. ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie Warszawskim. Odbył aplikację adwokacką, praktykował w ramach zespołów adwokackich. W latach osiemdziesiątych XX wieku jako adwokat bronił działaczy białostockiej opozycji. Przewodniczył miejskiemu Komitetowi Obywatelskiemu. W 1990 r. został radnym miejskim. W 1991 r. otworzył kancelarię adwokacką w Białymstoku. W latach 1994-1998 ponownie wszedł w skład Rady Miejskiej, gdzie pełnił funkcję przewodniczącego Rady Miasta. W 1997 r. wraz ze Stanisławem Marczukiem został senatorem z rekomendacji Akcji Wyborczej „Solidarność' województwa podlaskiego. W trakcie pełnienia kadencji był członkiem Krajowej Rady Sądownictwa. W 2001 r. z ramienia Bloku Senat 2001 r. bezskutecznie kandydował do Senatu. W kolejnych wyborach w 2005 r. kandydował do Senatu z rekomendacji Ruchu Patriotycz-

nego jako członek Ruchu Odbudowy Polski. W 2006 r. skutecznie kandydował na funkcję radnego sejmiku województwa podlaskiego z listy Prawa i Sprawiedliwości. Powierzono mu funkcję przewodniczącego. Ponownie uzyskał mandat w przedterminowych wyborach w maju 2007, po których objął stanowisko wiceprzewodniczącego sejmiku. W 2010 r. po raz kolejny został radnym sejmiku.

Elżbieta Ambrosiewicz (1997-1998) – urodziła się w 1934 r. Obroniła doktorat z matematyki. Przez wiele lat była nauczycielem akademickim. Pełniła też funkcję zastępcy dyrektora Instytutu Matematyki Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. W latach osiemdziesiątych XX wieku była działaczką Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego „Solidarność". W 1985 r. Została zatrzymana przez funkcjonariuszy Służby Bezpieczeństwa. W kwietniu 1989 r. weszła w skład Regionalnego Komitetu Obywatelskiego „Solidarność" Ziemi Białostockiej. Została wybrana do Rady Miejskiej w 1990 r.

Kazimierz Pieńkowski (2001-2002) – urodził się 3 września 1935 r. w Mściwujach. Ukończył Politechnikę Warszawską. W latach 1988-1993 pełnił funkcję Rektora Politechniki Białostockiej. W lipcu 2004 r. prof. Kazimierz Pieńkowski z Politechniki Białostockiej, były rektor tej uczelni, został wybrany przez marszałka woj. podlaskiego na pierwszego rektora nowo utworzonej Wyższej Szkoły Informatyki i Przedsiębiorczości w Łomży.

Edward Łuczycki (2002-2006) – urodził się 12 marca 1938 r. w Nisku nad Sanem. Po ukończeniu studiów medycznych został lekarzem. Pracował jako chirurg dziecięcy w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym im. Jędrzeja Śniadeckiego w Białymstoku, na stanowisku starszego asystenta. Był członkiem Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność" w WSzZ im. Jędrzej Śniadeckiego. W marcu 1981 r. został powołany do Sekcji Interwencji działającej przy Międzyzakładowym Komitecie Założycielskim NSZZ „Solidarność: 25-26 VI 1981 r. w Białymstoku odbyła się druga tura I Walnego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność" podczas której E. Łuczycki powołany został do Prezydium Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność". Wybrany został także na delegata I Zjazdu Krajowego NSZZ „Solidarność", był też członkiem Krajowej Komisji Porozumiewawczej. Pod koniec 1981 r. E. Łuczycki uczestniczył w pielgrzymce NSZZ „Solidarność" i NSZZ „Solidarność" Rolników Indywidualnych do Rzymu. 13 grudnia 1981 r. uniknął zatrzymania. E. Łuczycki udał się do parafii św. Rocha. Tam też z Jerzym Rybnikiem, Waldemarem Rakowiczem, Krzysztofem Rutkowskim, Markiem Maliszewskim i Bogdanem Borensteinem utworzyli Prezydium Regionalnego Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego NSZZ „Solidarność". W początkach stycznia 1982 r.

E. Łuczycki został zatrzymany w miejscu pracy. Funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa dokonali rewizji w jego domu. Nie postawiono mu jednak żadnych zarzutów. Po wyjściu na wolność E. Łuczycki pracował w aptece, która znajdowała się przy parafii Wniebowzięcia NMP w Białymstoku. Leki pochodziły wyłącznie z darów zagranicznych. Brał udział w konspiracyjnych spotkaniach działaczy podziemnej „Solidarności". W początkach października 1983 r. E. Łuczycki zgłosił się do Prokuratury Wojewódzkiej w Białymstoku. Po złożeniu wyjaśnień z działalności w podziemnych strukturach NSZZ „Solidarność" został zwolniony do domu. zwolniony bez postawienia zarzutów. Następnie zatrudniony w aptece przy parafii Wniebowzięcia NMP w Białymstoku, rozprowadzającej leki z darów zagranicznych. Uczestniczył w spotkaniach działaczy „Solidarności". W następnych latach ograniczał się do udziału w uroczystościach patriotyczno-religijnych i sporadycznego kolportażu podziemnych wydawnictw.

W latach dziewięćdziesiątych XX wieku był przewodniczącym białostockiego oddziału Ruchu Odrodzenia Polski. W 1999 r. był współzałożycielem i działaczem Klubu Więzionych, Internowanych i Represjonowanych. Od 2001 r. był członkiem, a następnie przewodniczącym klubu Ligi Polskich Rodzin. W 2002 r. z ramienia LPR kandydował na funkcję na prezydenta Białegostoku. W latach 2002-2006 przewodniczący Rady Miejskiej Białegostoku. Odznaczony został Srebrnym Krzyżem Zasługi (2002 r.)

Włodzimierz Leszek Kusak (2006 do chwili obecnej) – urodził się 2 maja 1955 r. w Warszawie. Od 4 lutego 1959 r. zamieszkały w Białymstoku. Absolwent Szkoły Podstawowej Nr 4 w Białymstoku (1970), Technikum Budowlanego w Białymstoku (1975), Politechniki Białostockiej (1984) – zawód: inżynier budownictwa. W latach 1975-1977 pracował w Białostockim Przedsiębiorstwie Budownictwa Przemysłowego – majster budowy, odpowiedzialny za przygotowanie i prowadzenie robót budowlano-montażowych zgodnie ze sztuką budowlaną (najmłodszy kierownik budowy). W 1978 – Wojewódzka Spółdzielnia Budownictwa Wiejskiego – kierownik obiektu, odpowiedzialny za przygotowanie i prowadzenie budowy. W latach 1978-1983 Wojewódzkim Szpitalu Specjalistycznym – referent techniczny, odpowiedzialny za funkcjonowanie sprzętu technicznego i obiektów budowlanych szpitala. W latach 1983-1986 ZHP Komenda Chorągwi – z-ca komendanta hufca w Białymstoku ds. organizacyjnych, odpowiedzialny za utrzymanie bazy rekraacyjno-wypoczynkowej, pełnomocnik ds. wymiany zagranicznej. W latach 1986-1990 w Spółdzielni Mieszkaniowej Zachęta – kierownik działu Gospodarki Zasobami Mieszkaniowymi, odpowiedzialny za utrzymanie zasobów mieszkaniowych spółdzielni, Pełnomocnik Zarządu.1990-1991 Agencja Handlowo-Usługowa INTER MARKET – zastępca kierownika sklepu sieci Baltona, odpowiedzialny za funkcjonowanie jed-

nostki handlowej. W latach 1992-1993 w Agencji UNICOM – dyrektor marketingu, odpowiedzialny za pozyskiwanie nowych obszarów działalności, organizacji i utrzymania sieci sprzedażowej. W latach 1993-1998 w Przedsiębiorstwie Produkcyjno-Usługowo-Handlowe MATPOL – główny specjalista, odpowiedzialny za przygotowanie i prowadzenie produkcji stolarki budowlanej. Od 1 stycznia 1999 r. do 31 marca 1999 r. PPUH RODEX – handlowiec, odpowiedzialny za wbudowanie i przygotowanie produkcji stolarki budowlanej. Od 1 kwietnia 1999 r. do 23 kwietnia 2008 r. – właściciel BOMIKUS sc., rodzinnej firmy działającej w branży budowlano-montażowej produkującej stolarkę budowlaną. Od 24 kwietnia 2008 do 30kwietnia 2011 – Zastępca Prezesa Zarządu WFOŚiGW w Białymstoku. Od 21 marca 2011 r. – obecnie Z-ca PWIIH.

Przynależność do organizacji społecznych i politycznych:

– społecznik: instruktor harcerski w stopniu HARCMISTRZ, w latach 1968-1989 ZHP – drużynowy 13 BDSH (czarna trzynastka), z-ca Komendanta Hufca, pełnomocnik ds. wymiany zagranicznej, komendant PZHS, 1989-1996 ZHR, współzałożyciel ZHR w woj. Podlaskim, członek Rady Naczelnej, Przewodniczący Okręgu Północno-Wschodniego, członek komitetu organizacyjnego I wizyty Jana Pawła II w Białymstoku. Sędzia piłki siatkowej. Członek PTTK. Współzałożyciel Instytutu Obywatelskiego w 2011r., pierwszy jego prezes.

Od 2002 r. członek Zarządu Powiatu Białystok Platformy Obywatelskiej RP, członek Rady Powiatu Białystok PO RP, sekretarz Zarządu Regionu Podlaskiego PO RP, członek Rady Regionu PO RP, obecnie Przewodniczący Komisji Rewizyjnej Regionu PO RP.

Od 2001 r. członek Podlaskiej Okręgowej Izby Inżynierów Budownictwa

– samorządowiec – od 2006 r. radny miejski, w V i VI kadencji Przewodniczący Rady Miasta Białystok.

Posiadane odznaczenia: brązowa odznaka strzelecka, odznaka Zasłużony Bieszczadom, wzorowy żołnierz WOP, odznaka instruktorska za zasługi dla ZHP, srebrna odznaka komendanta obozu, złota OSO, srebrny medal za zasługi dla pożarnictwa, brązowa odznaka zasłużony dla ochrony przeciwpożarowej, za zasługi dla budownictwa, brązowy Podlaski Krzyż Floriański, odznaka pamiątkowa WSW, medal PRO MEMORIA, srebrny Podlaski Krzyż Floriański.

Rady Miejskie w latach 1919-1939

12 lutego 1919 – 7 września 1919 r.
Tymczasowy Komitet Miejski (Magistrat m. Białegostoku)

Józef Puchalski – prezydent,

Radni: St. Kitszul, J. Niemirska, N. Sokólski, Al. Neuman, Al. Drzewiński, I. Wejnrejch, B. Bajko, Wł. Kucharski, H. Grodzka, C. Zitnakówna, H. Bogajewska, A. Benecki, J. Jarczak, St. Smoliński, J. Szapiro, Z. Krassowski, P. Kononowicz, F. Godyński, St. Parfjanowicz, A. Rumiancewicz, A. Bielicki, St. Minkiewiczowa, A. Zankau, J. Borowski, J. Gusiński, A. Benecki, R. Szudrowicz, W. Borys, Z. Puciłowski, Kondratowicz, A. Liwszyc, J. Szymański, D. Elkon, E. Pieńkowski, B. Rencki, M. Szmidt, Werpachowski, B. Kruglak, Noskiewiczówna, A. Kanel, P. Jarczak, St. Turecki, Ajzensztajn, D. Bubryk, M. Szmidt, A. Winnicki, Z. Janeczek, K. Krigier, H. Ziwierski, E. Szumijłowicz, A. Żołątkowska, B. Gdański, Biernacki, I. Bargłowski, S. Krakowski, A. Molkientin, B. Godyński, F. Dziekoński, P. Cichoński, M. Szmidt, A. Bielicz, P. Szapiro, H. Weller, K. Gryc, J. Jupon, A. Niedźwiecki, W. Piotrowski, A. Omeljan, H. Kiegienam, Z. Rywiński, T. Perelman, B. Wolfson, A. Charzyński, K. Zambrowski.

Rada Miejska 1919-1927

Bolesław Szymański – prezydent, Witold Łuszczewski – wiceprezydent, Jan B. Rybołowicz, Stanisław Parfjanowicz, dr Bohdan Ostromęcki, Mieczysław Konopiński i Michał Korolczuk – ławnicy Magistratu, Feliks Filipowicz – prezes Rady Miejskiej, mecenas Władysław Olszyński – wiceprezes, Michała Motoszko, Michał Kolendo i Jadwiga Klimkiewiczowa – sekretarze Rady Miejskiej.

Radni: Inż Bolesław Rybołowicz, dr Bohdan Ostromęcki, Stanisław Parfianowicz, Mieczysław Konopiński i Michał Korolczuk – ławnicy, Feliks Filipowicz – prezes, Władysław Olszyński, Władysław Kolendo, Jadwiga Klimiewiczowa, Michał Motoszko, Antoni Gliński, Stanisław Homan, Stanisław Smoliński, Wincenty Hermanowski, Zygmunt Siemaszko, Stefan Sobolewski, Jan Knaup, Jan Jaroszewicz, inż. Mieczysław Malinowski, Władysław Kolendo, Jadwiga Klimkiewiczowa, Michał Moroszko, Konstanty Kosiński, Feliks Janowicz, Bolesław Niedźwiecki, Bolesław Łabanowski, Ignacy Kuligowski, Jan Bamiński, Wilhelm Laprecht, inż. Bolesław Rybołowicz, dr Bohdan

Ostromęcki, Władysław Teul, Stefan Starzyński, Jan Jałyński, Antoni Minkiewicz, Zygmunt Maciejewski, Franciszek Gil – Gilewski, Stanisław Parfianowicz, Franciszek Godyński, A. Roleder, Józef Puchalski, Stefan Kucharski, Jan Wasilewski, Feliks Filipowicz, Władysław Olszyński, Józef Citkowski, Julia Champińska, Kazimierz Sasinowski.

Rada Miejska 1927-1932

Wincenty Hermanowski – prezydent Białegostoku, od 26 stycznia 1928 do 31 października prezydent Michał Ostrowski, od listopada 1928 do 1932 – prezydent Wincenty Hermanowski, wiceprezydentem Wolf Hepner, wiceprezydent Maksymilian Ziemilski, W. Antonowicz – ławnik, Witold Olszyński, B. Flomenbaum – ławnik, Roman Młyński – przewodniczący Rady Miejskiej

Radni: P. Giełczyński, K. Chrząstowski, S. Farbsztejn, S. Bialik, Z. Stremińska, I. Pines, S. Reinhard, A. Kagan, J. Waks, A. Rajgrodzki – wiceprezes Rady Miejskiej, R. Młyński – prezes Rady Miejskiej, F. Grosser, F. Oświęcimski, Antoni Tilleman, S. Edelsztejn – ławnik, E. Ryszelewski, H. Wider, A. Albek, Bolesław Tabaczyński, Szymon Goldman, J. Goldberg, Zygmunt Siemaszko – wiceprezes Rady Miejskiej, M. Kacnelson – ławnik, W. Filipowicz, A. Rawicki, J. Szafranko, A. Rutkowski, Michał Motoszko, M. Szwiff, Leopold Patt, Jan Kucharski, Bolesław Szymański, W. Gordon, W. Dorożyński, S. Zduniak, J. Lifszyc, O. Tanger, Ł. Szoblisz, Sz. Pagin, Ch. Gerc, Antoni Kluge. Uroczyste posiedzenie Rady Miejskiej miało miejsce 26 stycznia 1928 r.

1932-1934 – komisarz rządowy Seweryn Nowakowski

Rada Miejska 1934-1939

Seweryn Nowakowski – prezydent miasta, Kazimierz Piotrkowski – zastępca prezydenta, Wacław Zawadzki – sekretarz, dr Karwowski, dr M. Kancelson, dr Władysław Rutowicz, Wensław, Zieliński – ławnicy

Radni: Zygmunt Malinowski, Wincenty Krajewski, Władysław Olszyński, Władysław Filipowicz, Michał Motoszko, Antoni Kluge, A. Dryl, W. Ławresza, Franciszek Biegański, Józef Sadowski, Albin Maksimowicz, Antoni Rutkowski, Władysław Precel, Franciszek Grawel, Jan Kucharski, J. Jaroszewicz, R. Sztajer, Wiktor Śnieżko, Franciszek Firsowski, Antoni Butkiewicz, M. Tropp, S. Farbsztaja, Szymon Goldman, Łazarz Szobfisz, Włodzimierz Klepacki, J. Szafranko, Józef Ulas, Zygmunt Siemaszko, Jakub Lipszyc, Aleksander Rajgrodzki, A. Tilleman, Jakub Waks, Szymon Goldman, B. Flomenbaun, W. Antonowicz.

Rada Miejska 1939

Seweryn Nowakowski – prezydent

Rada: ks. Stanisław Hałko, Józef Sadowski, Albin Maksimowicz, Edward Prokop, Michał Dybacki, Franciszek Krukowski, Michał Motoszko, Witold Śnieżko, Józef Goskowiec, Mikołaj Sochor, dr Tadeusz Malinowski, Bolesław Klepacki, Wiktor Kitszel, Henryk Górzyński, Aleksander Karpowicz, Ryszard Puchalski, Wacław Sandomierski, Józef Jaroszewicz, St. Hlebowiczówna, Stanisław Kitlas, inż. A. Choroszucha, dr Władysław Gogolewski, ks. Aleksander Syczewski, Czesław Serwatko, Wacław Wilczewski, Franciszek Biegański, Józef Ulas, Aleksnder Borowski, Leonid Bogusz, Stanisław Rutkowski, Antoni Wewiór, Alojzy Sokólski, dr Aleksander Rajgrodzki, Jakub Lipszyc, Symcha Farbsztejn, adw. H. Klementynowski, adw. Rubin Nochimowski, dr Jakub Grosfeld, Jakub Waks, adw. Józef Fin, Benianim Flomenbaun, Szoel Goldman, Łazarz Szobfisz, Joel Kreja, Icchok Malmedowicz, Rywka Kustin, Eliasz Domeradzki.

Miejska Rada Narodowa 1944-1950

Witold Wenclik – przewodniczący (MRN, później prezydent), Andrzej Krzewniak – prezydent, Władysław Tomaszewicz – I wiceprezydent, pełniący obowiązki prezydenta, potem prezydent, Józef Janowski – wiceprezydent, Jan Lech – wiceprezydent, Antoni Rutkowski – przewodniczący MRN, Jadwiga Zubrycka – przewodnicząca prezydium MRN, Jan Pietkiewicz – wiceprzewodniczący MRN, Józef Jankowski – wiceprzewodniczący, Józef Burak – sekretarz.

Radni: Zygmunt Różycki, Szymon Kuźmin, Józef Czyż, Zygmunt Kościński, Franciszek Kujawa, inż Aleksander Gładysz, Józef Dębski, Mieczysław Puszkiewicz, Aleksander Borowski, Zofia Zielenkiewicz, dr Zygmunt Brodowicz, Michał Oświecimski, inż Czesław Budryk, inż. Jan Tryburski, Janusz Srzednicki, Ewelina Sawicka, Czesław Dyszkiewicz, Bolesław Sokół, Władysław Trzciński, inż. Józef Szymski, Aleksander Markowski, Platon Omeljańczyk, Aleksander Kobylak, Aleksander Andruszkiewcz, Władysław Szypulski, Jerzy Owsienko, Antoni Zdanowicz, Helena Lizak, Ludwik Bielas, Jerzy Kucerow, Jerzy Owierko, Marian Żywolewski, Antoni Kaczan, Barbra Wieszczycka, Jan Bobin, Szczepan Lewicki, Franciszek Kolendo, Aleksander Rusłan, Romuald Predko, Czesław Grodzicki, Irena Świątkowska, Antoni Mikutajtis, Eugeniusz Borejko, Karczewski Jerzy, Bronisław Szymański, Michał Mer, Marian Ossoliński, Borys Najfeld, Leon Aleksandrowicz, Heronim Łapiński, Nikifor Sadowski, Walerian Okulicz, Leon Aleksandrowicz, Mikołaj Mokrauz, Stanisław Wajngarten, Józef Karczewski, Witalis Jagodzki, Wanda Narkiewicz.

Prezydium Miejskiej Rady Narodowej
Kadencja 1950-1954

Jadwiga Zubrycka – przewodniczący Prezydium MRN

Radni: Helena Adamska Helena, Aleksander Baran, Henryk Baugmart, Jerzy Bekasiński, Wiktoria Borowcowa, Czesław Białous, Nadzieja Biruk, Czesław Budryk, Jan Brzeski,Stanisław Czerski, Stefan Daszkiewicz, Helena Dąbrowska, Jan Doroszewicz, Jadwiga Falkowska, Antoni Gilewski, Władysław Grabowski, Adolf Hermanowski, Michał Iwanow, Władysław Jaromik, Bronisław Jodkowski, Ludwik Komczyński, Maria Kozłowska, Henryk Kozłowski, Jan Kądecki, Julian Koziołkiewicz, Maria Kowalewicz, Karol Kraszewski, Antoni Kitlas, Andrzej Kudzielanko, Bronisław Kuczyński, Szymon Kuźmin, Bronisław Lewonik, Zofia Lewczuk, Wiera Majewska, Władysław Malewski, Aleksander Makal, Mikołaj Mamczyc, Józef Małyszko, Michał Miksza, Wiera Michalis, Franciszek Mieleszkiewicz, Mieczysław Nietupski, Abram Osowicki, Stefania Pałkowa, Wincenty Pawłowski, Jerzy Plejkowski, Irena Polakowska, Franciszek Pietrasiewicz, Henryk Polecki, Eugenia Piątek, Leokadia Płoska, Julian Pyłkowski, Stefan Rutkowski, Marta Rynkiewicz, Stanisław Sacha, Leokadia Sienkiewicz, Anatol Stefaniuk, Władysław Sokólski, Ignacy Szymoniak, Władysław Stypulski, Olga Suchorukowa, Weronika Świniarek, Zygmunt Szliserman, Barbara Waszkiewicz, Luba Wieremczuk, Franciszek Winiarski, Adolf Wojciul, Henryk Wasilewski, Mikołaj Wysocki, Ryszard Zoń, Longin Zielenkowski, Jan Ruczaj.

Kadencja 1954-1957

Roman Woźniak – przewodniczący do października 1956 r., w październiku 1956 r. funkcję przejął Bogdan Załuski, Igor Antoszewski – zastępca przewodniczącego, Mikołaj Wysocki – zastępca Leokadia Sorko – zastępca przewodniczącego, Mikołaj Bagniuk – sekretarz prezydium MRN, w październiku funkcję sekretarza przejęła Leokadia Sorko

Radni: Kazimierz Adamowicz, Helena Adamska, Kazimierz Andrzejewski, Helena Andraka, Igor Antoszewski, Sergiusz Antoniuk, Stefan Bacia, Stanisława Badkowska, Mikołaj Bagniuk, Antoni Białous, Michał Bałasz, Antoni Biacus, Jan Bojarzyński, Wiktoria Borowicz, Bogdan Ciesielski, Zdzisław Cieślak, Bolesław Chwalarnik, Helena Decówna, Adolf Domalewski, Wacław Dominikowski, Łucja Dziemiańczuk, Jan Drewnowski, Aleksander Frąckiewicz, Serafina Gera, Stanisław Górski, Anastazy Guzowski, Jadwiga Głowacka, Tatiana Hajdukiewicz, Bronisław Iwanowicz, Halina Jakubowicz, Zbigniew Jałocha, Paweł Jungerman, Klara Kamińska, Edward Kalinowski, Władysław Kalinowski, Antoni Kitlas, Aleksander Kleszczewski, Jan Kąsicki, Leonid Kozłow, Eugenia Konachowicz, Aleksander Korsiuk, Wiera Kowalczuk, Maria Kowalewicz, Henryk Kozłowski, Marian Kulczyński, Janina Kuprianowicz, Aleksnder Krawczuk, Michalina Lewitko, Bronisław Lewoniuk,

Jan Lewczuk, Władysław Leszczyński, Jan Litwinowicz, Henryk Lubecki, Marian Łabanowski, Eugeniusz Łukaszuk, Marian Łukjaniuk, Pola Majewska, Aleksander Makarewicz, Albina Malinowska, Wilhelm Małecki, Józef Małyszko, Jan Marczuk, Czesław Miller, Jan Muczyński, Jan Myśliński, Teofil Markiewicz, Anna Niedźwicka, Jan Nowik, Józef Osada, Zygmunt Olszewski, Kazimierz Osiczko, Arkadiusz Orłow, Wincenty Pawłowski, Sodner Petrycer, Zygmunt Podjaski, Leokadia Płoska, Adolf Prymak, Sylwester Rodo, Antoni Sadowski, Stanisław Socha, Kazimierz Sanoś, Antoni Serwatko, Bolesław Sidorowicz, Helena Siemieniako, Leokadia Sinkiewicz, Adolf Sierocki, Wasyl Skupko, Leokadia Seroko, Anatol Stefaniuk, Zygmunt Stawiński, Kazimierz Surowiński, Wanda Suprynowicz, Sergiusz Syty, Grzegorz Szejnoga, Leonard Szałanda, Zygmunt Szliserman, Wacław Sznejder, Ignacy Szymoniak, Ludomir Szubzda, Weronika Świniarek, Wincenty Ściepuk, Władysław Taranienko, Maria Tomczak, Henryk Wasilewski, Jan Wasilewski, Wiktor Wasinoczek, Barbara Waszkiewicz, Stefan Wiśniewski, Adolf Wojciuk, Władysław Wójt,Romuald Wroczyński, Mikołaj Wysocki, Roman Wysocki, Wacław Zawadzki, Marian Żero, Jerzy Żukowski.

Kadencja 1957-1961

Bogdan Załuski przewodniczący prezydium do września 1958 r. Jerzy Krochmalski – przewodniczący, Konstanty Kozłowski – zastępca przewodniczącego, Aleksander Korzeniowski – zastępca przewodniczącego, Antoni Jamroc – sekretarz prezydium MRN

Radni: Izydor Adamowicz, Karol Andrzejewski, Sergiusz Antoniuk, Stefan Bacia, Józef Banasiak, Zbigniew Białecki, Ireneusz Boliński, Eugeniusz Bołdak, Paweł Brzeziński, Zygmunt Brzozowski, Tadeusz Chołodowski, Edmund Cumber, Antoni Czuchnowski, Michał Damulewicz, Stefan Daszkiewicz, Aleksander Frąckiewicz, Piotr Górniak, Irena Górska – Damięcka, Hersz Haknajer, Halina Juchniewicz, Paweł Jungerman, Czesław Karabowicz, Czesław Karpiejczyk, Michał Kicman, Janina Kieda, Henryk Kozłowski, Zenon Krawczyk, Henryk Kulion, Jan Lech, Wacław Łotowski, Włodzimierz Łoziński, Antoni Minkiewicz, Leokadia Mostowniak. Michał Grygoruk, Jan Krawczuk, Józef Krzesak, Henryk Majcher, Teofil Narkiewicz, Stanisław Nazarko, Antoni Nikiciuk, Aleksander Orłow, Kazimierz Osiczko, Czesław Paltyn, Edward Pankowski, Stanisław Paprocki, Zdzisław Paryski, Wacław Pawłowicz, Zygmunt Piekarewicz, Olimpia Piskorska, Irena Poźniak, Jan Salnik, Stefania Sobota, Sergiusz Sołowianiuk, Edward Siedlecki, Zenon Skiwski, Kazimierz Surowiński, Zygmunt Szliserman, Waldemar Szpaliński, Jan Tatarczuk, Antoni Wasilewski, Michał Wojdaszko, Józef Wojtach, Cezary Wójcicki, Władysław Wójt, Stanisław Zaniewski, Jerzy Zaremba, Sylwester Zdrojewski

Kadencja 1961-1965

Jerzy Krochmalski – przewodniczący prezydium, Jerzy Popławski – zastępca przewodniczącego, Kazimierz Kasjański – zastępca przewodniczącego, Michał Marczuk – sekretarz

Radni: Karol Andrzejewski, Henryk Balcer, Kazimierz Baranowski, Stanisław Bednarek, Janina Berezowska, Zygmunt Bezubik, Władysław Białocki, Eugeniusz Bołdak, Zygmunt Brzozowski, Genowefa Ciepłucha, Antoni Czuchnowski, Jan Ejsmont, Bazyli Gabrylewski, Grzegorz German, Zygmunt Gil, Alojzy Guzowski, Jersz Hakmajer, Kazimierz Jackiewicz, Stefan Jakubowski, Eugenmiusz Jelisiejew, Łucja Jeziorska, Jerzy Kaczmara, Edward Kalinowski, Wiesław Kamiński, Anatol Karpacz, Adam Karwowski, Kazimierz Kasjański, Janina Kieda, Aleksander Klemensowicz, Aleksander Korsiuk, Władysław Kowalewski, Edward Kowalczuk, Konstanty Kozłowski, Henryk Kozłowski, Zenon Krawczyk, Józef Krzesak, Zdzisław Kulig, Ryszard Labeda, Jan Lech, Włodzimier Łoziński, Pola Majewska, Michał Marczuk, Janusz Myśliński, Stanisław Omyła, Antoni Orłowski, Regina Ostasiewicz, Wiera Pachwicewicz, Wacław Pawłowicz, Donat Pędzik, Zygmunt Piekarewicz, Michał Piętkowski, Stanisław Pikielski, Olimpia Piskorska, Tadeusz Pławski, Marian Poniatowski, Jerzy Popławski, Ryszard Przestrzelski, Jerzy Pyrko, Stanisław Rapcewicz, Zenon Rosłan, Stefan Równicki, Wiesław Rudnicki, Marian Sokół, Czesław Sokołowski, Sergiusz Sołowianiuk, Stefan Sykulski, Józef Trusiewicz, Eugeniusz Tymiński, Władysława Waboł, Antoni Wasilewski, Leonard Wensław, Zygmunt Widuliński, Aleksander Wojtach, Łucja Wójtowicz, Jan Zagórski, Helena Zapert, Jerzy Zaremba

Kadencja 1965-1969

Zygmunt Bezubik – przewodniczący prezydium, Kazimierz Kasjański – zastępca przewodniczącego, Eugeniusz Basewicz – zastępca przewodniczącego, Michał Marczuk – sekretarz

Radni: Karol Badyda, Maria Baka, Eugeniusz Basewicz, Janina Berezowska, Maurycy Birula, Zygmunt Bezubik, Władysław Borejszo, Piotr Boroń, Michał Borowik, Antoni Czuchnowski, Antoni Chyży, Wacław Doliński, Bazyli Gabrylewski, Bohdan Gacki, Mari Gedymin, Zygmunt Gil, Mieczysław Gołaszewski, Irena Grajewska, Aleksander Grześ, Krystyna Hajduk, Hersz Haknajer, Halina Jahołowska, Stefan Jakubowski, Kazimierz Kajsański, Kazimierz Kolos, Zenon Kołejda, Eugeniusz Koniecko, Aleksander Korsiuk, Kazimierz Kossakowski, Aleksander Kozłowski, Henryk Kozłowski, Konstanty Kozłowski, Bogusław Krassowski, Ignacy Krawczyk, Józef Kretowicz, Jerzy Krochmalski, Kazimierz Krysiewicz, Józef Krzesak, Maria Kwasiborska, Wiktor Kuprianowicz, Ryszard Labeda, Marian Legutko, Wiktor Ławreszuk, Edward Lenczewski, Antoni Maj, Pola Majewska, Władysław Malinowski, Mikołaj Małaczewski, Michał Marczuk, Janusz Maśliński, Jerzy Orciuch, Ar-

kadiusz Orłow, Franciszek Pacuk, Wenancjusz Panek, Wacław Pawłowicz, Włodzimierz Petelski, Michał Piętkowski, Stanisław Pikielski, Jerzy Purko, Czesław Sawko, Stanisław Skłodowski, Tadeusz Sobolewski, Czesław Sokołowski, Lucjan Statkiewicz, Adam Szahidewicz, Jerzy Szczucki, Wacław Szulc, Eugeniusz Tymiński, Józef Trusiewicz, Eugeniusz Walczuk, Edward Wardziejewski, Alina Wasilewska, Antoni Wasilewski, Aleksander Wojtach, Łucja Demianiuk-Wójtowicz, Krystyna Wolska, Jan Zagórski, Jerzy Zaremba

Kadencja 1969-1973

Zygmunt Bezubik – przewodniczący prezydium do 1972, od 1972 r. Przewodniczącym prezydium był Aleksander Czuż, Eugeniusz Basewicz – zastępca przewodniczącego, Józef Kretowicz – zastępca przewodniczącego, Michał Marczuk – sekretarz

Radni: Elżbieta Adamiak-Kurza, Edmund Andraka, Janina Bacharewicz, Maria Baka, Jan Bartnicki, Eugeniusz Basewicz, Janina Baszeń, Witold Biegański, Maurycy Birula, Władysław Borejko, Jan Burzyński, Antoni Chyży, Anatol Ciechan, Antoni Czuchnowski, Wacław Doliński, Halina Dryl, Henryka Dubaniewicz, Lucyna Filipowicz, Regina Gedroyc, Maria Gedymin, Zygmunt gil, Andrzej Gołębiowski, Aleksander Grześ, Eugeniusz Grześ, Stanisław Hajduczek, Kazimierz Halicki, Anna Hapunik, Andrzej Hutnik, Kazimierz Jaworowski, Edward Kalinowski, Zenon Kołejda, Eugeniusz Koniecko, Wiesław Kopczyński, Eugeniusz Krosak, Aleksander Korsiuk, Kazimierz Kossakowski, Henryk Kozłowski, Konstanty Kozłowski, Bogusław Krassowki, Ignacy Witold Krawczyk, Józef Kretowicz, Jadwiga Krzesicka, Mieczysław Kurek, Mieczysław Labeda, Czesław Langiewicz, Tadeusz Marcinkowski, Michał Marczuk, Janusz Maśliński, Franciszek Milinkiewicz, Sergiusz Mojsak, Zygmunt Mucuś, Franciszek Pacuk, Wenancjusz Panek, Eugeniusz Petelski, Włodzimierz Petelski, Halina Piesiecka, Wiesław Pietrzykowski, Michał Piętkowski, Stanisław Pikielski, Jerzy Pyrko, Czesław Sawko, Stanisław Sierko, Jerzy Slezak, Izydor Sobczyk, Maria Sokołowska, Eugeniusz Stankiewicz, Lucjan Statkiewicz, Leonard Szałanda, Wanda Ludwika Szapiel, Jan Szewczuk, Janusz Szymankiewicz, Józef Trusiewicz, Eugeniusz Walczuk, Edward Wardziejewski, Antoni Wasilewski, Krystyna Wolska, Władysław Wysocki, Teresa Zaleska, Leokadia Ziniewicz,

Miejska Rada Narodowa
Kadencja 1973-1978

Aleksander Czuż – prezydent, Józef Kretowicz – wiceprezydent, Witalis Sadowski – wiceprezydent, Tadeusz Naczas – wiceprezydent, Romuald Żukowski – przewodniczący prezydium MRN, Tadeusz Matusik, Władysław Pietrowski, Regina Gedroyć, Lucjan Stetkiewicz, Wiktor Slezak, Stanisław Sierko, Maria Gedymin, Stefan Kukuła

Radni: Jan Adamowicz, Edmund Andraka, Mikołaj Aleksiejczuk, Maria Baka, Sławomir Baranowski, Walentyna Bierko, Maurycy Birula, Paweł Borowski, Paweł Czeszyk, Aleksander Czuż, Włodzimierz Dąbrowski, Danutas Dębowska, Stanisław Dziemianowicz, Bazyli Gabrylewski, Regina Gedroyc, Maria Gedymin, Adolf Ryszard Gisztarowicz, Henryk Gryncewicz, Halina Gryko, Alojzy Guzowski, Zenon Herba, Krystyna Jemielańczyk, Czesław Jeżyna, Antoni Juszczak, Edward Kalinowski, Tadeusz Kalka, Adam Karwowski, Celina Kisielewska, Aleksander Kisilewski, Eugeniusz Koniecko, Eugeniusz Korsak, Stanisław Kornacki, Kazimierz Kossakowski, Konstanty Kozłowski, Stefan Kukuła, Stefan Kuroczycki, Czesław Langiewicz, Henryk Lewenda, Tomasz Lisicki, Wojciech Lipczyński, Izabela Marcjan, Danuta Lubecka, Kazimierz Makarczuk, Izabela Marcjan, Janusz Maśliński, Tadeusz Matusik, Józef Michalczuk, Zygmunt Mucuś, Ryszard Niewiński, Tadeusz Olechnicki, Gertruda Orlacz, Waldemar Orłowski, Eugeniusz Petelski, Halina Piesiecka, Irena Pietrzyk, Władysław Pietroniuk, Jolanta Polużyn, Stanisław Pulnar, Józef Sawicki, Teofil Sikora, Stanisław Sierko, Maria Sokołowska, Wiktor Slezak, Izydor Sobczyk, Tadeusz Sobolewski, Romualda Sobolewska, Sergiusz Sołowianiuk, Janusz Stankiewicz, Henryk Stawowczyk, Lucjan Statkiewicz, Halina Święcicka, Leonard Szałanda, Jan Szewczuk, Zofia Uścio, Jerzy Walczuk, Karol Zaczek, Teresa Zaleska, Władysław Zwierzyński, Romuald Żukowski, Kazimierz Żynel,

Kadencja 1978-1984

Aleksander Czuż – prezydent do 1981 r., Tadeusz Naczas – prezydent od 1981 r., Witalis Sadowski – wiceprezydent, Tadeusz Naczas – wiceprezydent od 1974 r., Wacław Ostaszewski – wiceprezydent.

Prezydium MRN: Romuald Żukowski – przewodniczący MRN, Paweł Borowski – przewodniczący MRN 1980, Tadeusz Matusik, Celina Kisielewska, Maria Gedymin, Lucjan Statkiewicz, Maurycy Birula, Stefan Kukuła, Ryszard Wojtecki, Mirosława Misiejuk, Wiera Świaniewicz, Anna Hofman – Piceluk, Regina Gedroyć

Radni: Mikołaj Aleksiejczuk, Edmund Andraka, Teresa Andruszkiewicz, Maria Baka, Sławomir Baranowski, Józef Bauer, Henryk Bielewicz, Maurycy Birula, Ryszard Boguszewski, Aleksander Bojaczuk, Paweł Borowski, Kazmierz Bowszyc, Władysław Cerach, Henryk Chyliński, Jerzy Chodakowski, Janusz Cyndler, Józef Czeszyk, Adam Czyżewski, Zbigniew Dąbrowski, Edward Dębowski, Genowefa Frąś, Regina Gedroyc, Maria Gedymin, Jadwiga Gromadzka, Władysław Gryckiewicz, Halina Gryko, Alojzy Guzowski, Anna Hofman-Piceluk, Bazyli Iwaniuk, Wiesława Jureko, Mikołaj Juszczuk, Edward Kalinowski, Zofia Kalińska, Kazimierz Korolczuk, Henryk Kaszuba, Jan Kępa, Antoni Kietliński, Dariusz Kijowski, Celina Kisielewska, Aleksander

Kisielewski, Lucja Komorowska, Eugeniusz Koniecko, Józef Korzeniecki, Kazimierz Kossakowski, Marian Krassowski, Stefan Kukuła, Józef Laskowski, Eugeniusz Lider, Tomasz Lisicki, Władysław Litwińczuk, Aniela Łabanow, Wiktor Łotocki, Antoni Łuba, Nadzieja Małaszkiewicz, Janusz Maśliński, Tadeusz Matusik, Józefa Michalczuk, Mirosława Misiejuk, Stefan Nikiciuk, Tadeusz Olechnicki, Danuta Pankiewicz-Birc, Egueniusz Petelski, Halina Piesiecka, Władysław Pietroniuk, Irena Pietrzyk, Jadwiga Pińkowska, Zdzisław Prokopowski, Leokadia Pugacewicz, Zygmunt Rogala, Stanisława Ryżewska, Renata Saniewska, Leon Siemieniako, Wojciech Siemionek, Izydor Sobczyk, Tadeusz Sobolewski, Sergiusz Sołowianiuk, Szczepan Stachurski, Leonard Szałanda, Henryk Stawowczyk, Lucjan Statkiewicz, Jan Szewczuk, Lidia Sznurło, Wiktor Slezak, Wiera Świaniewicz, Ewa Tabor, Walentyna Talmon, Jerzy Walczuk, Leszek Winogrodzki, Ryszard Wojtecki, Jan Zadykowicz, Zofia Zalewska, Teresa Zaleska, Zenon Zalewski, Stefan Zapolski, Irena Zdrojewska, Andrzej Zimiński, Jan Zwolski, Władysław Zwierzyński, Bohdan Żakowski, Romuald Żukowski, Władysław Nowak.

Kadencja 1984-1988

Tadeusz Naczas – prezydent do 1986 r., Zbigniew Zdrojewski prezydent od 1986 r., Zygmunt Piekarz – wiceprezydent, Leoncjusz Czech – wiceprezydent

Prezydium MRN: Jerzy Kuźmiński – przewodniczący MRN, Janina Bańkowska, Aleksander Biesiacki, Jerzy Chodakowski, Stanisław Dzierżyński, Alojzy Guzowski, Jacek Horodejuk, Romuald Kamieniecki, Jerzy Kłoszewski, Jerzy Kuźmiński, Wanda Lulewicz, Zdzisław Piątek, Henryk Puchalski, Janusz Szlęzak, Wiera Świaniewicz, Klemens Wilmański, Jan Żywolewski

Radni: Irena Adamowicz, Teresa Adamowicz-Roman, Czesław Adamski, Eugeniusz Aleksiejewicz, Henryk Andruk, Sergiusz Antonowicz, Janina Bańkowska, Ludwik Bartosiak, Józef Bauer, Antoni Bieciuk, Henryk Bielewicz, Aleksander Biesiacki, Jerzy Borowski, Tadeusz Brud, Józef Bujnarowski, Jadwiga Byszewska, Władysław Cerach, Jerzy Chodakowski, Grażyna Chorąży, Zenon Chwieśko, Janina Ciesielska, Tomasz Czarnecki, Józef Czyżycki, Helena Duchnowska, Stanisław Dzierżyński, Barbara Grażyna Florczyk, Tadeusz Gałązka, Józef Giziewski, Stanisław Grabowski, Józef Gryko, Łucja Guzowska, Alojzy Guzowski, Jacek Józef Horodejuk, Jan Ignaciuk, Zbigniew Ignasiak, Aleksander Jekatieryńczuk, Aleksander Jurczuk, Jerzy Juchimiuk, Elżbieta Kaczanowska, Romuald Kamieniecki, Grzegorz Kamieński, Wiesław Kamiński, Janusz Marek Kaszyński, Czesław Kędzierski, Anna Kietko, Jerzy Kłoszewski, Tadeusz Koncerewicz, Edward Korolczuk, Jerzy Kuźmiński, Henryk Kulesza, Andrzej Stanisław Lange, Zygmunt Liedke, Wanda Lulewicz, Mieczysław Mingielewicz, Antoni Mironowicz, Lidia Mironowicz, Ja-

rosław Odachowski, Jan Ostrowski, Grażyna Olga Pacewicz, Zdzisław Pankiewicz, Jadwiga Pawłowska, Zdzisław Piątek, Hipolit Popławski, Jan Popławski, Kazimierz Popławski, Regina Popko, Henryk Puchalski, Mieczysław Pyłko, Janina Raczkowska, Albert Radulski, Witold Rozumiejew, Leon Sakowicz, Antoni Słowik, Aleksander Sarinow, Jan Sokołowski, Stanisław Szabłowski, Ryszard Szakoła, Jan Szewczuk, Janusz Szlęzak, Lucyna Szymaniuk, Wiera Świaniewicz, Romuald Tarasiewicz, Wiesław Tomaszewski, Helena Tołłoczko, Izabella Trzebuchowska, Stanisław Waleszczyk, Eugeniusz Jerzy Walczuk, Alina Wasilewska, Klemens Wilmański, Krzysztof Wojtecki, Stanisław Wojteczko, Janina Woronowicz, Aleksander Wroński, Władysław Zalewki, Jadwiga Zaniewska, Antonina Zastocka, Irena Zdrojewska, Anna Znamierowska, Jan Żywolewski, Andrzej Żelazko.

Kadencja 1988-1990

Zbigniew Zdrojewski – prezydent do 1989, Jerzy Czaban prezydent od 1989 do 1990 r., Leoncjusz Czech – wiceprezydent, Andrzej Lewczuk – wiceprezydent

Jerzy Półjanowicz – przewodniczący MRN

Radni: Irena Adamowicz, Czesław Adamski, Janusz Antoszczak, Stanisław Bakun, Janina Bańkowska, Antoni Zdzisław Barański, Stanisław Bartnicki, Józef Bauer, Henryk Bielewicz, Aleksander Biesiacki, Halina Bochenko, Aleksander Bogacewicz, Mieczysław Brzozowski, Wiesław Chabowski, Anatol Charytoniuk, Konstanty Charytoniuk, Halina Ciereszko, Krystyna Cudowska-Zatowska, Jerzy Czajkowski, Barbara Derman, Kazimierz Dębski, Ryszard Doliński, Helena Duchnowska, Marek Henryk Dudek, Barbara Dunaj, Wanda Dzierżanowska, Irena Ejsmont – Wiszowata, Teresa Filon, Dariusz Wojciech Galicki, Waldemar Gintowt, Józef Greczko, Jerzy Gryko, Alojzy Józef Guzowski, Barbara Hulanicka, Zbigniew Ignasiak, Alicja Barbara Jakimiec, Stefan Jaworski, Sławomir Kaczanowski, Tomasz Kajewski, Andrzej Tadeusz Kaliszewski, Wiesław Kamiński, Zbignieew Karolak, Wiesław Kazanecki (zmarł 1.02. 1989 r.), Bogumił Kiss, Józef Klimowski, Andrzej Krzysztof Kondzior, Józef Wacław Kozłowski, Barbara Kragiel, Romuald Krasowski, Piotr Kruk, Henryk Kuich, Mikołaj Kurianowicz, Janina Lewicka, Kazimierz Zbigniew Łempicki, Eugeniusz Łoś, Andrzej Łotowski, Eugeniusz Łowicki, Antoni Mironowicz, Jan Moczulski, Krystyna Mościcka, Elżbieta Maria Nasuta, Jan Oleński, Kazimierz Orłowski, Alina Elwira Pawłowicz, Małgorzata Pawłowska, Ryszard Poliński, Hipolit Popławski, Andrzej Powichrowski, Mirosław Wiesław Poznański, Jerzy Półjanowicz, Adam Rostkowski, Grażyna Rybka, Bogdan Sadowski, Marian Tadeusz Sarosiek, Anna Siebiatyńska-Śliwko, Jerzy Sienkiewicz, Tadeusz Sobolewski (zmarł 6.05.1989 r.), Aniela Stojanowska.

Rada Miejska 1990-1994

Lech Rutkowski – prezydent, Marek Sosnkowski – wiceprezydent, Wojciech Hołownia – wiceprezydent, Barbara Januszkiewicz, Waldemar Mierzejewski, Marek Nawrocki, Ryszard Tur – członkowie Zarządu. W trakcie kadencji nastąpiła zmiana: wiceprezydentem została Ewa Bończak – Kucharczyk, która zastąpiła Wojciecha Hołownię

Janusz Dolecki – przewodniczący Rady Miejskiej, Leszek Sadowski i Marek Kozłowski – wiceprzewodniczący Rady, Marek Żukowski – sekretarz miasta, Cezary Lompart – sekretarz miasta

Radni: Elżbieta Ambrosiewicz, Janusz Andrzejewski, Jarosław Bartel, Lucjana Bielska, Ewa Biesiada-Miałkowska, Ewa Bończak-Kucharczyk, Anna Boroń Kaczmarska, Anna Boużyk-Masłowska, Zbigniew Brożek, Jerzy Brynkiewicz, Janusz Brzozowski, Jan Citko, Henryk Chiliński, Stanisław Chodynicki, Krystyna Choińska, Włodzimierz Chojnacki, Jan Chojnowski, Anatol Chomczyk, Ireneusz Choroszucha, Janusz Dolecki, Andrzej Dziejma, Teresa Hernik, Wojciech Hołownia, Jerzy Jamiołkowski, Barbara Januszkiewicz, Elżbieta Kaufman-Suszko, Maria Kazberuk (w trakcie kadencji wygasł jej mandat, zastąpił ją Bronisław Domalewski), Jerzy Konopko, Marek Kozłowski, Zbigniew Krzywicki, Jan Kwasowski (w trakcie kadencji wygasł jego mandat i zastąpiła go Barbara Choroszucha), Andrzej Meyer, Waldemar Mierzejewski, Mirosław Milewski, Jerzy Naruniec, Marek Nawrocki, Bronisław Niepsuj, Antoni Oleksicki, Aleksander Orłowski, Alina Połubok, Ryszard Przestrzelski, Lech Rutkowski, Lech Sadowski, Olgierd Skalski, Romualda Syczewska, Tadeusz Świerzbiński, Emanuel Trembaczowski (w trakcie kadencji wygasł jego mandat i zastąpił go Wacław Szrejder), Ryszard Tur, Mikołaj Wawreniuk i Józef Zalewski.

Rada Miejska 1994-1998

Andrzej Lussa – prezydent, Marek Kozłowski, Ryszard Tur i Krzysztof Jurgiel – wiceprezydenci, Bogusław Dębski i Jerzy Matys – członkowie Zarządu. W związku ze śmiercią Andrzeja Lussy funkcję prezydenta powierzono Krzysztofowi Jurgielowi, natomiast wiceprezydentem został Marian Blecharczyk.

Jan Chojnowski – przewodniczący Rady Miejskiej, Krzysztof Bil-Jaruzelski, Waldemar Pawłowski i Józef Klim – wiceprzewodniczący Rady Miejskiej. Do końca kadencji przewodniczącą Rady Miejskiej pozostawała Elżbieta Zofia Ambrosiewicz (zastąpiła Jana Chojnowskiego), funkcję wiceprzewodniczącego objął Marek Chojnowski, który zastąpił Józefa Klima. W trakcie kadencji nastąpiło wygaśnięcie niektórych mandatów radnych: Andrzeja Piotra Lussy, Mikołaja Wawreniuka, Józefa Zalewskiego, Wojciecha Hołowni, Józefa Klima, Andrzeja Kondeja i Zbigniewa Zwierza.

Radni: Elżbieta Amborsiewicz, Krzysztof Bil – Jaruzelski, Marian Blecharczyk, Zbigniew Brożek, Piotr Burak, Jan Chojnowski, Marek Chojnowski,

Bogusław Dębski, Janusz Dolecki, Lech Dzienis, Piotr Gołaszewski, Teresa Hernik, Mieczysław Ilkowski, Tadeusz Januszewski, Krzysztof Jurgiel, Elżbieta Kaufman – Suszko, Wiktor Klatkowski, Wojciech Kręcisz, Marek Kozłowski, Piotr Kruk, Zbigniew Krzywicki, Tadeusz Kuryłowicz, Józef Maliszewski, Stanisław Marczuk, Anna Markowa, Jerzy Matys, Mirosław Milewski, Antoni Mironowicz, Ryszard Nierodziński, Aleksander Orłowski, Waldemar Pawłowski, Kazimierz Pieńkowski, Dariusz Piontkowski, Jerzy Półjanowicz, Ryszard Przestrzelski, Zbigniew Puchalski, Andrzej Rojek, Krzysztof Rutkowski, Lech Rutkowski, Tadeusz Rutkowski, Lech Szargiej, Stanisław Szumski, Ryszard Tur, Ryszard Warzecha, Ryszard Woronowicz, Danuta Wysocka-Michalak, Olgierd Skalski, Zbigniew Zaniewski, Zbigniew Zwierz, Maria Żeszko.

Rada Miejska 1998-2002

Ryszard Tur – prezydent, Marek Kozłowski, Bogusław Dębski, Krzysztof Teodoruk – wiceprezydenci, Jan Dobrzyński i Krzysztof Sawicki – członkowie Zarządu Miasta.

Zofia Ambrosiewicz – przewodnicząca Rady. W trakcie kadencji nastąpiła zmiana na stanowisku przewodniczącego Rady Miejskiej, od dnia 26 marca 2001 r. funkcję tę pełnił Kazimierz Pieńkowski.

Radni: Elżbieta Ambrosiewicz, Alicja Biały, Krzysztof Bil – Jaruzelski, Witalis Bonda, Piotr Burak, Bogusław Dębski, Kazimierz Dębski, Jan Dobrzyński, Kazimierz Dudziński, Beata Ejsmont, Mirosław Hanusz, Jerzy Jamiołkowski, Joanna Jastrzębińska – Szczebiot, Michał Karpowicz, Wiktor Klatkowski, Wiesław Kobyliński, Marek Kozłowski, Wojciech Kręcisz, Piotr Kruk, Tadeusz Kuryłowicz, Józef Maliszewski, Anna Markowa, Grzegorz Markowski, Marek Masalski, Jarosław Matwiejuk, Antoni Mironowicz, Andrzej Muraszkiewicz, Sławomir Nazaruk, Kazimierz Pieńkowski, Dariusz Piontkowski, Grzegorz Podlaski, Jerzy Półjanowicz, Zbigniew Puchalski, Józef Racewicz, Wiesław Różański, Lech Rutkowski, Tadeusz Rutkowski, Krzysztof Sawicki, Teresa Sikorska, Antoni Tararuj, Krzysztof Teodoruk, Ryszard Tur, Adam Piotr Urbanowicz, Piotr Walendziuk, Ryszard Warzecha, Ryszard Woronowicz, Henryk Zalewski, Zbigniewa Zaniewski, Ryszard Zimnoch, Jacek Żalek.

Rada Miejska 2002-2006

Ryszard Tur – prezydent, Józef Klim, Krzysztof Sawicki i Ryszard Zimnoch – wiceprezydenci.

Edward Łuczycki – przewodniczący Rady, Marek Masalski i Marek Kozłowski – wiceprzewodniczący Rady Miejskiej, Bohdan Paszkowski – sekretarz miasta.

Radni: Beata Antypiuk Roszkowska, Alicja Biały, Krzysztof Bil-Jaruzelski, Katarzyna Dec, Bogusław Dębski, Kazimierz Dębski, Jan Dobrzyński, Kazimierz Dudziński, Andrzej Gilewski, Mirosław Hanusz, Jerzy Jamiołkowski, Janusz Kochan, Józef Korolczuk, Elżbieta Kozłowska-Świątkowska, Marek Kozłowski, Edward Łuczycki, Andrzej Muraszkiewicz, Sławomir Nazaruk, Stefan Nikiciuk, Jarosław Pawluczuk, Piotr Perkowski, Witold Perkowski, Kazimierz Pieńkowski, Dariusz Piontkowski, Lech Rutkowski, Joanna Zabielska-Cieciuch, Wojciech Zwierz, Jacek Żalek.

Rada Miejska 2006-2010

Tadeusz Truskolaski – prezydent, Adam Poliński – I zastępca prezydenta, Michał Wierzbicki – zastępca prezydenta, Aleksander Sosna – zastępca prezydenta, Tadeusz Arłukowicz – zastępca prezydenta, Włodzimierz Kusak – przewodniczący Rady Miejskiej, Krzysztof Karpieszuk – sekretarz miasta.

Radni: Beata Antypiuk, Alicja Biały, Maciej Biernacki, Krzysztof Bil-Jaruzelski, Jacek Krzysztof Chańko, Marek Chojnowski, Andrzej Danieluk, Kazimierz Dudziński, Jarosław Grądzki, Mariusz Krzysztof Gromko, Mariusz Kamiński, Michał Karpowicz, Wiesław Kobyliński, Janusz Kochan, Halina Anna Komaszyło, Marek Kozłowski, Danuta Krawiel, Stefan Tomasz Madras, Marek Masalski, Mirosław Mojsiuszko, Sławomir Nazaruk, Stefan Nikiciuk, Zbigniew Nikitorowicz, Józef Nowak, Izabela Pietruczuk, Dariusz Piontkowski, Kazimierz Romanowski, Rafał Rudnicki, Krzysztof Jan Stawnicki, Filip Artur Tagil.

Rada Miasta Białystok 2010-2014

Tadeusz Truskolaski – prezydent, Adam Poliński – I zastępca, Aleksander Sosna – zastępca, Tadeusz Arłukowicz – zastępca (odszedł z funkcji po zdobyciu mandatu senatora), zastąpiła go Renata Przygodzka – zastępca oraz Andrzej Meyer – zastępca, który zastąpił Michała Wierzbickiego

Włodzimierz Kusak – przewodniczący Rady, Krzysztof Karpieszuk – sekretarz miasta.

Radni: Maciej Biernacki, Jacek Chańko, Ewelina Chodkiewicz, Marek Chojnowski, Janina Czyżewska, Kazimierz Dudziński, Mariusz Gromko, Piotr Jankowski, Michał Karpowicz, Jerzy Kiszkiel, Wiesław Kobyliński, Janusz Kochan, Włodzimierz Kusak, Tomasz Madras, Mikołaj Mironowicz, Adam Musiuk, Mariusz Nahajewski, Sławomir Nazaruk, Stefan Nikiciuk, Zbigniew Nikitorowicz, Sebastian Putra, Kazimierz Romanowski, Rafał Rudnicki, Agnieszka Rzeszewska, Katarzyna Siemieniuk, Monika Suszczyńska, Marcin Szczudło, Halina Wasiak.

Wybrane źródła

Archiwum Państwowe w Białymstoku (dalej APB), Akta notariusza Wacława Gąsiorowskiego 1933, sygn. 3,7.
APB, Akta Miasta Białegostoku, sygn. 111, 114, 115, 133, 134.
APB, Urząd Wojewódzki Białostocki 1920-1939, Sprawozdanie z działalności związków samorządowych 1933/1934, sygn. 311.
APB, Biuro Wojewódzkiej Rady Narodowej w Białymstoku 1973-1990, sygn. 6,
APB, Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej 1948-1990, Raport przeprowadzonych badań sondażowych opinii społecznej *Społeczeństwo przed wyborami*, sygn. 3.
APB. Biuro Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku 1973-1989, sygn. 19, 25.
APB, Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Białymstoku 1950-1973, sygn. 23, 34, 35.
APB, Zarząd Miejski w Białymstoku 1944-1950, sygn. 1,2,4,6.

Wybrana bibliografia

Ani Niepsuj ani Czaban. Radni nie wybrali prezydenta „Gazeta Współczesna" 1990 nr 117 z 19 VI.
Bacławski Rafał, *Prezydenci Białegostoku w dwudziestoleciu międzywojennym*, Praca magisterska napisana kierunkiem prof. dr hab. Adama Czesław Dobrońskiego, Białystok 2007.
Białystok ilustrowany. Zeszyt pamiątkowy, pod red. Antoniego Lubkiewicza, Białystok 1921.
Biernacka Irena, *Z biurkiem na plecach*, Gazeta Współczesna 1991 nr 80 z 24 V.
Boćkowski Daniel, *Białystok – rok pierwszy (sierpień 1944-1945),* „Dzieje Najnowsze" 2005 nr 4.
Boćkowski Daniel, *Białystok w czasie okupacji niemieckiej,* [w:] Historia Białegostoku. Redaktor naukowy Adam Czesław Dobroński, Białystok 2012.
Boćkowski Daniel, Szczygieł Rogowska Jolanta, *Zdarzyło się dnia… Kalendarium wydarzeń polityczno-gospodarczych i kulturalnych w Białymstoku w latach 1919-1939 na podstawie lokalnej prasy*, Białystok 2001.
Brzostek Agnieszka, *Samorząd terytorialny w województwie białostockim w latach 1944-1950. Organizacja i działanie*. Rozprawa doktorska napisana pod opieką naukową prof. dr hab. Hanny Konopki, obroniona w 2012 r.
Dobroński Adam, *Białystok. Historia miasta*, Białystok 2001.
Dobroński Adam Czesław, Szczygieł Rogowska Jolanta, *Białystok lata 20-te, lata 30-te*, Białystok 2002.
Drążek Adam, *Witold Wenclik (1911-1993) – prezydent Białegostoku, poseł do Krajowej Rady Narodowej i Sejmu Ustawodawczego* [w:] *Słownik biograficzny białostocko-łomżyńsko-suwalski*, z. 2, red. A. Dobroński, Białystok 2003.
Grzybowska Marta, *Samorząd miejski w II Rzeczypospolitej*, Samorząd Terytorialny 2006 nr 6.
Kietliński Marek, *Powstanie Koła Miast Województwa Białostockiego w 1928 r.*, Białostocczyzna 1996 nr 4.
Kietliński Marek, Leszczuk Aleksander, *Wykaz ulic Białegostoku w latach 1799-2000*, Białystok 2003.
Kietliński Marek, *Białystok w latach 1980-1989,* [w:] Historia Białegostoku. Redaktor naukowy Adam Czesław Dobroński, Białystok 2012.
Komasiński Sławomir, *Wszystko inaczej. Przedsiębiorstwo w roli samorządu terytorialnego w latach Polski Ludowej*, Samorząd Terytorialny 2009 nr 12.

Kułak Jerzy, *Pierwszy rok sowieckiej okupacji Białostocczyzny w latach 1944-45*, Białystok 1996.
Kułak Jerzy, *Białostocczyzna 1944-1945 w dokumentach podziemia i oficjalnych władz*, Warszawa 1998.
Lechowski Andrzej, *Historie na sobotę. Złota rybka z magistratu*, Gazeta w Białymstoku z 21.09.2012 r.
Lechowski Andrzej, *Białystok w latach 1919-1939*, [w:] Historia Białegostoku. Redaktor naukowy Adam Czesław Dobroński, Białystok 2012.
Lesisz Lucyna, *Seweryn Nowakowski – komisarz rządowy m. Białegostoku w latach 1931-1934, prezydent miasta w latach 1934-1939*, [w:] Samorząd Białegostoku w latach 1919-1939, Białystok 2004.
Mościcki Henryk, *Białystok. Historia miasta*, Białystok 1933.
Magier Dariusz, *Miejska Rada narodowa i Urząd Miejski w Radzyniu Podlaskim (1973-1990). Dzieje ustrojowe i spuścizna archiwalna,* Radzyński Rocznik Humanistyczny, t. 10 z 2012.
Majecki Henryk, *Wybory o Rady Miejskiej w Białymstoku w 1927 roku.*, „Białostocczyzna" 1988, nr 1/9, s. 22-27;
Majecki Henryk, *Pierwsze lata władzy ludowej w Białymstoku (1944-1947)*, [w:] Studia i materiały do dziejów Miasta Białegostoku, 1970, T II, pod redakcją Jerzego Antoniewicza i Jerzego Joki.
Milewski Jerzy, *Z dziejów województwa białostockiego w okresie międzywojennym*, Białystok 1999.
Nikitorowicz Zbigniew, *Prezydent w dogrywce*, Kurier Poranny 2002 nr 250 z 25 X.
Nowakowski Andrzej, *Samorząd, ale jaki?* Tygodnik białostocki. Pismo członków i sympatyków „Solidarności" 1989 nr 2, 4, 6.
Orłowska Edwarda, *Pamiętam jak dziś*, Warszawa 1973.
Owsiński Andrzej, *Paweł Borowski „Judym" 1911-2000*, Myśl Polska 2000 nr 8.
Pasko Artur, *Białystok w latach 1944-1956*, [w:] Historia Białegostoku. Redaktor naukowy Adam Czesław Dobroński, Białystok 2012.
(PJM), *Komitety Obywatelskie zdominowały samorządy*, „Gazeta Współczesna. – 1990, nr 103.
Rostafiński Stefan, *Feliks Filipowicz (1869-1941)*, Medyk Białostocki nr 103 z 2011.
Rutkowski Lech, *Ogrom odpowiedzialności. Rozmowę z prezydentem Białegostoku przeprowadził Robert Tyszkiewicz*, Tygodnik Białostocki 1990, nr 34.
Sadowska Joanna, *Białystok za Gomułki i Gierka (1956-1980)*, [w:] Historia Białegostoku. Redaktor naukowy Adam Czesław Dobroński, Białystok 2012.
Sosnowski Tadeusz Józef, *Cmentarz farny w Białymstoku. Historia indeks pochowanych. W 125-lecie założenie cmentarza parafii pw. św. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Białymstoku*, Białystok 2012.
Sztachelska-Kokoczka Alina, *Wincenty Hermanowski (1875-1947)*, Białostocczyzna 1992 nr 2.
Śleszyński Wojciech, *Białystok w sowieckiej fotografii propagandowej 1939-1941. Procesy aneksji i polityczno-prawnej sowietyzacji Białostocczyzny*, Białystok 2000.
Śleszyński Wojciech, *Okupacja sowiecka na Białostocczyźnie w latach 1939-1941. Propaganda i indoktrynacja*, Białystok 2001.
Tchórzewski Marcin (red.), *Almanach polskiej władzy 2004-2005*, Centralny Ośrodek Informacji Gospodarczej, Warszawa 2004.
Tych Feliks, *Słownik biograficzny działaczy polskiego ruchu robotniczego. T. 3*, Warszawa 1992.
Żalikowski Jacek, *Życie zajrzało rajcom w oczy*, Kurier Poranny 1990 nr 106 z 8-10 VI, s. 1-2.

www.orka.sejm.gov.pl
www.bialystok.pl
www.jurgiel.pl
www.nauka-polska.pl